

ТЕАТЪР ЦВЕТЕ

Нашият опит

Арттехники за работа с
деца със специални образователни потребности

Съставител Цвети Янева

СОФИЯ 2010

Проектът “Артсоциален детски център” е финансиран от Фонд за подкрепа на НПО - България, 2008 – 2010,

Приоритетна област 2: Предоставяне и развитие на социални услуги, като здравни грижи и грижи за деца.

Номер на договора: ПО2-116/15.10.08

© Цвете Янева - съставител, 2010

©Цвете Янева, Емилия Евгениева, Деана Циркова, Виолина Василева, Явор Костов, Екатерина Казакова, Димитър Желев, Николета Йончева, Симона Янакиева, Таня Георгиева, Даря Василева, Йорданка Евгениева, Йорданка Андонова, Арпи Анжилиан, Сирма Костадинова, Ива Чакърлова, Симона Янакиева, Вяра Динева - 2010

СЪДЪРЖАНИЕ:

Увод	7
Иновационна програма – артсоциален център, Ц. Янева	
Общо представяне.....	8
Цел.....	8
Участници в проекта.....	9
Организация на дейността.....	10
Постигнати резултати.....	11
Участници в проект "Артсоциален детски център"	
Доброволци, Ц. Янева.....	13
Тренинг програма.....	14
Практическо ръководство за интерактивен тренинг на доброволци	15
Кръг.....	15
Игри.....	15
Игри за запознаване и опознаване	16
Енергизиращи игри	17
Игри за концентрация и внимание	18
Игри за доверие	19
Игри за екипна работа	20
Театрални игри	22
Игри за по-малки деца и деца с интелектуална недостатъчност	26
Игри за затваряне на сесия	27
Деца със слухови нарушения и техните съученици в масово училище, Е. Евгениева	28
Деца с множествени увреждания с водещо зрително затруднение, Е. Евгениева	37
Деца с интелектуална недостатъчност, Д. Циркова.....	41
Игра на театър	
Театрални термини, В. Василева.....	48
Организация на работата в групите.....	50
Когато думите не могат, В. Василева.....	50
Един свят, различен от нашия, Я. Костов.....	62
От тялото, през нарисуваното на листа до словото, Ц. Янева и Е. Казакова	76
Впечатления и препоръки, Д. Желев	79
Дневници на работата в сесиите	80

28-мо СОУ "А. Константинов", <i>Н. Йончева, С. Янакиева, Т. Георгиева, Д. Василева, Е. Евгениева</i>	82
СОУДНЗ "Луи Брайл", <i>Ц. Янева, Я. Костов</i>	91
4-то Помощно училище "Проф. Кацаров" <i>Й. Евгениева</i>	93
Сценарии на постановките	99
Маугли - класически сценарий, <i>В. Василева</i>	100
Али баба, <i>Ц. Янева</i>	108
Оригинал на приказка "Али баба и четирийсетте разбойника".....	110
Театрален сценарий - първи вариант.....	120
Театрален сценарий - окончателен вариант.....	130
Описание на използваните жестове в сценария	140
Трите прасенца, <i>Й. Андонова и Ц. Янева</i>	142
Предварително подготвен вариант.....	143
Окончателен вариант.....	152
Участието в проект "Артсоциален детски център" като преживяно	157
Въпрос на гледна точка, <i>В. Василева</i>	158
"Маугли" или как да си направиш джунгла за седем месеца, <i>Д. Василева</i>	161
Здравейте!, <i>Т. Георгиева</i>	163
Всеки човек е уникален, той е интересен за цялото общество, <i>Н. Йончева</i>	164
Имах удоволствието, <i>А. Анжилиан</i>	167
Истинските неща се виждат със сърцето, <i>С. Костадинова</i>	168
Казвам се ..., <i>И.Чакърлова</i>	170
Платното, <i>С. Янакиева</i>	172
Цветна геометрия, <i>В. Динева</i>	173
Между началото и края, <i>Й. Евгениева</i>	175

Раждайки се човеци, от първия миг на живота си ние имаме равни човешки права, независимо от своя произход, възможности и различия.

Утопия е да мислим, че щом осъзнаем правата и отговорностите си, ще успеем да направим света справедлив, но все пак той непременно ще се промени. Ние самите, нашите деца, тези, с които споделяме опита си – ние всички носим промяната в себе си!

Всяка промяната е движение, новост, предизвикателство, но тази, в която ви въвлича участието ви в нашия проект, вероятно е една от най-трудно постижимите – да разклатим съществуващия закостенял социален стереотип на неприемане на различието на отделния индивид.

Не можем да се борим за нов морал с лозунги и агитации, нито ще променим от поколения насажданите убеждения с насилие.

Нека се опитаме да променим света в игра, с грижовност и шега....

Да променим света с любов!

Цвете Янева

Проектът “Артсоциален детски център” е реализиран от екип в състав:

Ръководител проект: Цвете Янева

Артисти от театър "Цвете": Виолина Василева, Екатерина Казакова, Йорданка Андонова, Явор Костов и Янко Велков

Супервайзери: доц. д.п. Диана Циркова и доц. д-р Емилия Евгениева

Консултанти: доц. Александра Хонг, доц. д-р Пелагия Терзийска, Александра Налбантова, Валентина Игнатова, Валентина Раджани, Димитър Желев

Доброволци, подкрепили работата на децата и артистите: Даря Василева, Ива Чакърова, Николета Йончева, Симона Янакиева, Таня Георгиева, Арпи Масихи, Десислава Колева, Елица Павлова, Ивелина Берова, Сирма Костадинова, Вяра Динева, Веселин Бойдев, Добромир Михайлов, Зорница Спирова, Йорданка Евгениева, Ана-Мария Андонова, Мария Димитрова

УВОД

Представеният опит има за цел да демонстрира варианти на интерактивни методи за създаване на социалноактивно поведение у различните деца. Това намерение е зададено още в проектното предложение на екипа, което може да се види в първа част на книгата. Многообразието от методи присъства във всичките части на настоящата книга, което не е случайно. Зад работата на Театър “Цвете” стои петнайсетгодишен практически опит, пречупен през ярката индивидуалност на всеки един от артистите в театъра.

С много голям принос за практиката е споделянето на опит за работа с доброволци. Разработеното “Практическо ръководство за тренинг на доброволци” заедно с “Иновационната програма на артсоциалния център” може да се превърне в средство за интегриране на интерактивните техники в работата на заетите специалисти в тази сфера - учители, педагози, социални работници, неправителствен сектор.

В книгата е представен опита на три двойки артисти, работещи с три различни целеви групи – деца със слухови нарушения, със зрителни затруднения и с интелектуална недостатъчност. Всеки от екипите използва различни подходи, което предпоставя и различните възможности за наблюдение на прогреса на децата в процеса на проекта. Тези различни подходи са представени във втората част на книгата.

В следващата си част, книгата е интересна с това, че показва прочита на свършената работа от страна на самите водещи артисти на групите. Всеки уникално представя своята група и динамиката на промените, които са настъпвали през различните етапи на проекта.

Следващата част е концентрирана върху подходите при адаптиране на сценариите за представленията. В сценариите може да се види как прониква не само уникалността на водещите артисти, а и умението за постигане на съавторство с децата и доброволците. Този отворен процес при построяване на постановката и режисирането ѝ е интересен и позволява театърът да се превърне в интерактивна техника за постигане на социалнозначимо поведение. Заедно с това се работи по посоката на намиране изразителен диалог с публиката, което е необходим и значим фрагмент от добрата социална реализация на всеки един.

Последната част е емоционално споделяно от артисти и доброволци на собствено впечатление от работата в проекта. Участници с различна изразителност и светоусещане съумяват да изразят съпреживяното съучастие, което носи усещането за удовлетвореност и ангажираност с идеята всеки да спомогне светът да стане по-добър и отзивчив към всички хора.

Общо представяне

Проектът е разработен от екипа на Театрално-социална формация Театър “Цвете”¹. Има за цел изграждане на модел на център за социална рехабилитация на деца със специални образователни потребности, обединяващ усилията на мултидисциплинарен екип от експерти (артисти от различни видове изкуства, педагози, психолози, кинезитерапевти, логопеди, рехабилитатори и др.), представители на различни институции, имащи отношение по проблема (ВУЗ-ове, обществени културни институции (читалища), доброволци, родители, НПО и Държавната агенция за закрила на детето) чрез прилагане на специфични за дейността им подходи.

Проектът е подчинен на деветте водещи принципа на приобщаващото образование, а именно:

1. Човек е ценен независимо от неговите способности или от неговите постижения.
2. Всяко човешко същество е способно да чувства и да мисли.
3. Всяко човешко същество има правото да общува и да бъде чуто.
4. Хората се нуждаят един от друг.
5. Истинско образование може да се случи единствено чрез истински взаимоотношения.
6. Всички хора се нуждаят от подкрепа и приятелско отношение от хора на своята възраст.
7. Прогрес в ученето се постига чрез надграждане на това, което човек може да прави, а не на това, което не може.
9. Различията внасят здравина в отношенията в обществото.
10. Сътрудничеството е за предпочитане пред конкуренцията.

Цел

Идеята за настоящия проект възникна постепенно, в процеса на повече от петнадесетгодишна работа на екипа на Театър “Цвете”.

В този период бяха осъществени редица успешни проекти за социализирането на деца в неравностойно положение – деца с различни увреждания, лишени от родителски грижи, жертви на насилие, с девиантно поведение, от малцинствени общности. За осъществяването им екипът беше

¹www.theatretsvete.org

подготвен в Европейски обучения на обучители и включен в реализирането на международни арт социални проекти.

В процеса на работа с хора с различни дефицити установихме, че те имат разнообразни потребности, но най-трудно преодолимата е тази, която е свързана със Самотата. Настоящият проект има за цел да атакува именно социалния дефицит на децата с увреждания, представляващ не единствено личностен, но и обществен проблем. Липсата на възможности за хората с увреждания да осъществяват социални контакти, за което нашето общество все още не е и счита за семеен проблем, естествено води до липса на мотивация за социални включвания у "излишните". Така, вместо да ползва потенциала на тази немалобройна група граждани в своя полза, обществото само ги превръща в бreme.

В отговор на изискванията на ЕС за интегрирането на хората с увреждания, е необходимо преди всичко да ги подкрепим при осъществяването на нормални контакти с техни връстници, за каквито всеки един от тях мечтае. Не можем да отречем, че в годините на извършващите се у нас промени, държавната политика към хората с увреждания започна да се променя. Но все още социалните промените, позволяващи им равностойно включване в живота – основно условие за психическото им здраве и това на близките им - е по-скоро пожелание, отколкото действителност. Дългогодишният ни опит показва, че в социализирането на групи в неравностойно положение, проблем представлява не толкова тяхното неумение за включване в процеса, колкото преодоляването на съществуващия у приемащото мнозинство стереотип на негативно очакване към резултата на подобно взаимодействие, в най-добрия случай завършващо с обидна благосклонност към резултатите от усилията на хората с физически и интелектуални проблеми или изземване на предварително зададените им функции.

Разработеният проект има за цел да използва потенциала на изкуството, на чиято територия си взаимодействат различни хора.

Участници в проекта

Участниците в проекта може да бъдат описани по формулата – Театър "Цвете" и приятели.

Театър «Цвете» води основните дейности по проекта с три базови екипа от артисти: Виолина Василева и Янко Велков в 28-мо СОУ "А. Константинов" с интегрирани деца със специални образователни потребности, Цвете Янева и Явор Костов, често подпомагани от Йорданка Андонова в СОУ за деца с нарушено зрение "Луи Брайл", Йорданка Андонова и Екатерина Казакова в 4-то Помощно училище "Проф. Кацаров". И трите училища се намират на територията на София.

Основни участници - децата, включени в театралната трупа на съответното училище:

Приятелите на Театър “Цвете” - всички доброволци. Тяхната група е много разнообразна и може да бъде представена като доброволци, които участват в целия цикъл от дейности по проекта и доброволци, които подкрепят проекта в определен момент. Всички доброволци са представени в екипа, реализирал проекта, на 2-ра страница на книгата.

Супервайзъри и консултанти – преподаватели във ВУЗ-ове, подготвящи бъдещи кадри за работа с хора със специални потребности и хореографи, вече работещи с тази целева група.

Организация на дейностите

Арт техники

Театърът е въшебство. Герой на вълшебна приказка желае да стане всяко дете. Приказка, в която всичко зависи от всеки. Успехът ѝ зависи от сработването на всички, които я създават - тези, които са на сцената и тези, които дърпат завесата. Тези, които рисуват и тези, които пеят. Тези, които правят костюмите и тези, които подават реквизитите. В това се крие успехът на театъра като средство за социализация на маргинални групи. В стремежа към постигане на общата мечта децата откриват, че правото на другия е също толкова важно, колкото собственото.

Екипът на театъра предложи на основната си целева група - различните деца със СОП - такива атрактивни занимания, които изкушиха да се включат в тях и техни връстници без такива проблеми. В съвместни игрови ситуации (работа в група), децата откриват приликите и приемат различията си. Забавлението неусетно се превърща във възпитание, в толерантност. Групата става екип, децата – приятели.

Преимуществото на театралното изкуство, в социален аспект, е това, че в себе си съдържа всички останали изкуства. Това позволява в индивидуална работа с отделните деца, без да загубват мотивацията за постигане на общата цел, да им бъдат възлагани различни задачи, подходящи за попълване на техни дефицити и личностно развитие.

Връстници обучават връстници

В проекта се проведеха тренинги за доброволци за работа в артсоциалния театър. В тяхно лице децата намират верни и мъдри приятели, с които биха могли да споделят много повече свои проблеми, отколкото и с най-близките си роднини, от които биха могли да бъдат окуражени или утешени.

Отдаване на значимост на положените усилия

Участието в подготовката и изнасянето на публични художествени изяви издигна самочувствието на участниците, което от своя страна благоприятства за укрепването на тяхното психическо здраве.

Постигнати резултати

- Създаване предпоставки за общуване между деца с увреждания с други техни връстници

Създадохме възможност на децата със слухови нарушения да общуват по-задълбочено посредством изкуството със своите връстници в норма.

За съжаление в останалите две групи това е трудно осъществимо поради съпротива от страна на ръководствата на 4-то помощно училище и СОУДНЗ "Луи Брайл" за извеждане на децата извън училище.

Успешни социалните контакти тези деца осъществяват най-вече при общуването си с младите доброволци, които включихме в работата си.

- Постигане на максимално личностно развитие на всяко дете. На представлението "Маугли" родителите на деца със слухови нарушения бяха изключително развълнувани от успехите и напредъка на децата. Много от тях плакаха по време на представлението, чувайки децата им да говорят ясно и разбираемо.

- Изграждане на позитивна социална мотивация у «неприетите» деца. Работата по проекта помогна на децата да заработят съвместно, да подобрят уменията си за социална комуникация и да повишат самочувствието си. Надяваме се това да даде трайно отражение в по нататъшното им развитие.

В рамките на проекта малките актьори изнесоха 15 публични представления и още 3, финансирани от Европейската комисия по програма "Култура 2007-2013", проект "DifferenzART - Изкуство с различие: нов подход към социалния театър" – зад граница.

На 07 и 08.06.2010г. в Бреша и Лумезане /Италия/, бяха изиграни две представления, които бяха включени в програмата на фестивала „Изкуство с различие“. Повече от 800 италиански деца и възрастни успяха да видят представленията. След всяко представление публиката не искаше да си тръгва преди да поговори с актьорите-деца и да поиска от тях автографи. Децата се чувстваха като истински звезди. Този спомен ще остане завинаги в сърцата на децата от групата като пример за успех, подкрепа, приемане и база за самочувствие и просперитет в бъдеще

За съжаление, на 30 май, 2010 г. вместо от децата от 4-то Помощно училище "Проф. Кацаров" - София, спектакълът "Трите прасенца", който очаквах в Будапеща, се наложи да бъде изнесен от техни заместници от редовните училища. Екипът ни им изказва искрена благодарност за голямото старание и отличното представяне. Но това не намалява огромното ни огорчение от факта, че тези за които тази награда бе предназначена, не я получиха, изцяло по вина на тяхното училищно ръководство. Но поне почувстваха колко харесвани и обичани са на 19 май, когато чудесният оригинален спектакъл бе представен на сцената на читалище "Братя Миладинови".

- Разработване на ефективна методика за приложение на арт социална терапия на деца с увреждания

Съвместната работа на артистите от театър "Цвете" с доброволците, с университетските преподаватели доц. д-р Емилия Евгениева (СУ "Св. Кл. Охридски"), доц. д.п. Диана Циркова (НБУ) и доц. д-р Пелагия Терзийска (ЮЗУ "Н. Рилски"), както и с консултантите-експерти доц. Александра Хонг (НАТФИЗ "Кр. Сарафов"), Александра Налбантова, Валентина Раджани, Валентина Игнатова и Димитър Желев, дадоха възможност спецификата на работата във всяка една от групите деца със специалните образователни потребности да бъде планирана и анализирана от мултидисциплинарен екип от експерти.

Споделяйки опита си от проведената дейност по проект "Артсоциален детски център", екипът на Театър "Цвете" прави крачка към разработката на методика за приложение на арт социална терапия на деца със специални образователни потребности според тяхната специфика, по този начин принасяйки добри европейски практики у нас не механично, а съобразно с българските специфични особености, така че те да са подходящи за по-нататъшно приложение и разпространение в нашата страна.

• Пробив в негативния стереотип на обществото по отношение на децата с увреждания.

Спектакълът "Маугли" бе изигран пред 400 ученици от начален курс в актовата зала на 144 СОУ. Актьорите - деца бяха аплодирани и изпълниха с възхищение не само децата в залата, но и многобройните учители. Учителите, в разговор с водещите, изразиха одобрението си по отлично свършената работа.

Децата с интелектуални нарушения се превърнаха в звезди за бурно аплодиращата ги публика, открила тяхната артистичност.

Децата-актьори със зрителни затруднения изградиха нов имидж пред своите съученици и учители, останали заплениени от интересната им приказка.

- Изграждане на мрежа от доброволци

Настоящият проект не би вплел в себе си топлотата на преданността, свежестта на импровизацията и безграничието на посвещението, ако не бяхме получихме безрезервната подкрепа на нашите доброволци - млади хора с различна професионална подготовка и планове за личностна реализация. В лицето на бъдещите педагози, логопеди, кинезитерапевти, експерти по арт психо-социални практики, слухово-речеви рехабилитатори, децата намериха верни и мъдри приятели, с които да споделят проблемите и радостите си; от които да получат кураж или утеха.

Участието на доброволци в подготовката и изнасянето на публичните представления съвместно с малките актьори, осигури на децата сигурност и спокойствие на сцената и те успяха да покажат в максимална степен придобитите в работата ни артистичност, креативност и нови умения. Публиката отдаде заслужената награда за положените от тях усилия; дари ги с бурни аплодисменти и искрени симпатии, което издигна самочувствие на нашите участници.

УЧАСТНИЦИ В ПРОЕКТ "АРТСОЦИАЛЕН ДЕТСКИ ЦЕНТЪР"

Доброволци

Цвети Янева

Тренинг програма

Доброволците са неизменна част от проектната дейност на Театър "Цвете". Подготвителният тренинг се проведе в Копривщица, 16-20 октомври, 2009г. Представяме организацията на работните сесии и съдържанието на игрите.

ПРОГРАМА Тренинг "Копривщица 16 – 20 октомври, 2009"					
	16.10.09	17.10.09	18.10.09	19.10.09	20.10.09
07.30 – 09.00		закуска	закуска	закуска	закуска
09.00 – 10.30		<u>1-ва сесия</u> Енергизиращи игри	<u>1-ва сесия</u> Театрални игри	<u>1-ва сесия</u> Работа с приказки	<u>1-ва сесия</u> Скултури
10.30 – 11.00	Театър "Цвете" пристига	своб. време	своб. време	своб. време	своб. време
11.30 – 13.00		<u>2-ра сесия</u> Игри за запознанство	<u>2-ра сесия</u> Театрални игри	<u>2-ра сесия</u> Игри за помалки деца и деца с интелектуални проблеми	<u>2-ра сесия</u> Обобщение. Дискусия
13.30 – 14.30		обяд	обяд	обяд	обяд
14.30 – 16.00	Настояване доброволци	своб. време	своб. време	своб. време	ОТПЪТУВАНЕ
16.00 – 17.30	<u>1-ва сесия</u> Откриване. Игри за запознанство.	<u>3-та сесия</u> Игри за екипна работа	<u>3-та сесия</u> Куклено ателие	<u>3-та сесия</u> Клоуни	.
17.30 – 18.00	Споразумение	своб. време	своб. време	своб. време	
18.00 - 19.30		<u>4-та сесия</u> Игри за екипна работа	<u>4-та сесия</u> Куклено ателие	<u>4-та сесия</u> Клоуни	
19.30 - 20.00	вечеря	вечеря	вечеря	вечеря	
20.00 –		Ролевы игри	Ролевы игри	Асоциации	
 					

Практическо ръководство за интерактивен тренинг на доброволци

Скъпи доброволци,

Безкрайно сме благодарни за енергията и любовта, която вложихте заедно с нас в реализирането на проект “Артсоциален детски театър”

Щастливи сме, че открихме хора, посветени на идеята да помогнат на всяко човешко същество да реализира заложения в него потенциал!

Надяваме се, че всяко препрочитане на игрите от тренинга в Копривщица, които тук ще ви припомним, ще ви носи отново и отново позитивната енергия на нашата съвместна работа и ще импулсира вашата креативност във вашите нови човеколюбиви начинания!

Екипът

Кръг

Кръгът е началото на процеса, в който Водещите могат да създадат защитено пространство за изграждане на равнопоставеност и доверие в групата

Давайки възможност на всеки да се представи, вие насърчавате процеса на личното себеусещане и себеоценяване. Ако помолиш някого да говори в кръга, дори ако това е само да каже името си и как се чувства, тези 2-3 думички изискват той да прецени как се чувства и след това да направи своя избор, дали да сподели резултата от преценка си с останалите.

Кръгът е мястото, в което Участници и Водещи се запознават.

В Първия кръг Водещият диагностицира дали между членовете на групата има и нещо друго освен уважение. Какво е нивото на открито доверие на участниците? Кой изпълнява ролята на смелчага и кой – ролята на срамежливия в тази група? Има ли някой, който ще се нуждае от особени грижи и има ли някоя, и които ще бъдат особено предизвикателни? Кой е комедианта, кой е помощника, кой е помирителя и кой е ентузиаста? Има ли някой, който не би желал въобще да бъде там?

Заниманията започват и завършват в кръг.

Кръгът предоставя възможност на всеки от членовете на групата да сподели нещо за себе си.

Проведен в началото на уъркшопа, той подсказва на Водещите как да започнат сесията - в зависимост от особеностите на групата, дали е сънлива, превъзбудена, уморена...

А в края на деня, кръгът събира всички в групата отново, след като са били разпръснати в малките работни групи, за да се създаде симетрия с началото на деня.

Игри

Ролята на играта в работната група

Чрез игри можем да дадем кураж на приятелството, а отпор - на враждебността. Напрежението може да бъде снето и тъжните да бъдат развеселени до смях.

Функциите на игрите са различни. Някои участници се нуждаят от стимулиране, а други - от успокояване. Понякога е необходимо нещо, което да накара участниците да насочат своето внимание към цялата група, а понякога – нещо, което да ги накара изцяло да се обърнат към себе си.

Кои игри ще изберете за конкретния случай, зависи от групата, с която ще работите и целта, която си поставяте.

Игри за запознаване и опознаване

"Име – жест"

Всички участници застават прави в кръг. Всеки последователно изговаря силно и ясно името, с което иска да го наричат в групата. Същевременно пристъпва крачка навътре в кръга с мимика и жест. Всички групово повтарят името му и това, което е направил.

"Да запомним имената си"

А. Всички се движат хаотично, представяйки се помежду си, с името си, по зададен от ръководителя начин (арабски, японски, средновековно романтичен, give me 5...)

Б. Наредени в кръг, участниците си прехвърлят топка, като хвърлящият изговаря своето име.

В. Наредени в кръг, участниците си прехвърлят топка, като хвърлящият изговаря своето име и името на този, на когото я подава.

Играта може да бъде реализирана и ако вместо топка, участниците си прехвърлят насочен с длани импулс.

"Да се подредим в редица според ..."

- дължината на косата си;
- рождеината си дата;
- топлината на ръцете си;

Водещият обявява в началото двата полюса + и -, обикновено в двата диагонални ъгъла на стаята..

Упражнението се изпълнява в пълна тишина.

"Врачка"

Участниците се разделят по двойки. В продължение на 3 мин., без да разговарят, те взаимно се наблюдават. След това в големия кръг всеки представя партньора си, споделяйки предположенията си каква е любимата му/й музика, какво му/й е любимото занимание, как предпочита да прекарва свободното си време, какво е любимото му/й ястие. Представяният потвърждава или опровергава казаното.

"Моят герб"

Насядали в кръг, участниците рисуват отгоре надолу върху лист, разграбен на 6 части, своите представи за:

- Себе се
- Семейството си
- Приятелите си
- Своето хоби
- За какво мечтаят
- Какво биха искали да променят

Най-отдолу написват своя девиз или мисъл, която силно ги е впечатлила. Един след друг представят гербовете си пред останалите.

Споразумение!

Каквито и игри да включите в сесията за запознанство, тя трябва да завърши със сключване на споразумение, относно правилата за бъдещата работа в групата. На голям плътен лист на стената записваме правилата, които самите участници предлагат и всички приемат в бъдеще да спазват при съвместната работа на групата. Добре е това споразумение да стои на видно място при всички срещи на групата.

Енергизиращи игри

Добре е в началото на сесията участниците да се раздвижат и разтоварят с енергизиращи игри. Игрите за движение в началото на срещите, освен това ви дават възможност да изчаквате още малко закъсняващите. Тяхното появяване по това време все още няма да разруши изграждащата се групова атмосфера на срещата.

“Папагал“

Застанали в кръг, участниците един след друг показват движения, които всички останали копират.

“Конски тропот“

При команди "галоп", "кал", "дъжд", "мост", "ложа на дамите", "ложа на кавалерите", "дърво отляво", "дърво отдясно", "папараци", насядалите в кръг участници произвеждат различни звукови ефекти, характерни за конните състезания, по предварително уговорен начин. Играта е подходяща за позитивиране и концентриране на участниците за следващи работни занимания.

“Три амигос“

Застанали в кръг, участниците предават последователно с длани импулс на съседа си отляво или отдясно. Ако обаче и двамата откажат да го приемат, вдигайки лакът срещу предаващия, той изпраща импулса на друг участник в кръга, като последния, заедно със заобикалящите го двама участника, пеят и танцуват импровизирано от място.

“Групиране“

Разхождайки се хаотично из залата, участниците максимално бързо се групират според бройката, указана от ръководителя на играта.

”Хаос“

Участниците се движат хаотично в залата, без да се докосват, във все по-бързо темпо, което ръководителя задава.

“Река ли си или си океан?“

Водещият задава този въпрос и посочва, от коя страна да застанат тези, които мислят че са река и от коя – тези които мислят, че са океан. Няма трета или средна възможност и не е разрешено въздържане. След това, същото се повтаря с други двойки думи, които са в някакъв вид опозиция / според разбиранията на водещия/, например:

Коларски път или магистрала; Хълм или долина; Музика или поезия; Око или ухо; Подранил или закъснял; Микроскоп или телескоп; Свещ или газена лампа.....

Минаването от едната страна може да става с мърморене, но не и с уговорки, например: „Аз съм поезия, но някой път съм музика...“ Или - или!

Игри за концентрация и внимание

Ако усетите, че групата е твърде много увлечена в игрите или разсеяна, направете някоя от следните игри:

“Да преброим до 10“

Разхождайки се хаотично из залата, участниците трябва да преброят от 1 до 10, без да говорят едновременно. В противен случай броенето започва от 1.

“Пляскай с мен”

Застанали в кръг, участниците опират върховете на палците си. Водещият пляска с ръце и отново допира палци, а те се опитват да го направят заедно с него. След постигане на известна концентрация, всеки от участниците има право да плесне в избран от него момент, а останалите се стремят да направят същото, заедно с него.

“Игра с топки”

Участниците са наредени в кръг. Ръководителят прехвърля на някого МЕКА топка, която последният прехвърля на друг и така, докато топката обиколи всички участници. Едва тогава ръководителят поставя задачата - в същия порядък, участниците да прехвърлят всяка следваща топка, като той пуска в играта все нови и нови участници. Важно е да се помни на кого изпращаш топка и от кого приемаш топка.

След известно време ръководителят поставя задачата, участниците да започнат да прехвърлят топките на този, от когото до момента са ги получавали.

Може да се засилва ритъмът на подаване на топките и тяхната честота.

Въпроси след играта:

Как се чувствахте в тази игра? Какво ви хареса в нея?

Какви умения изискваше играта? Това работеше ли за вас? Даваше ли ви някакви предимства?

Какъв подход имахте?

Колко от вас изпускаха топките? Как се чувствахте от това?

Какво бе топката за вас? С каква ситуация от живота си свързвате тази игра?

Игри за доверие

След всяка от игрите, предизвикваща емоционално-психическо натоварване у участниците, както и в моментите, в които е необходим акцент, правете споделяне в кръг!!!

“Билярдни топки”

Участниците се нареждат в кръг. Помолете един доброволец да затвори очи. Обяснете на останалите, че неговата сигурност зависи от всички в

групата. “Билиардната топка” трябва да бъде приемана и препращана много внимателно. Едва след това оттласнете “топката” много внимателно към друг участник. Той пък внимателно ще го препрати на следващия. Когато ритъма на играта се стабилизира, пуснете и втора “топка”, после поставете задача и да внимават да не катастрофират.

След играта участниците споделят в коя роля, кой как се е чувствал. Това е много важен показател за изграждащите се групови отношения.

“Кристална змия”

Цялата група е със затворени очи, всеки е хванат за рамото на предния. Единствено водачът е с отворени очи. Разходка в или извън помещението. Маршрута на движение е възможно най-дълъг.

Упражнението се извършва в мълчание.

Без да си отварят очите след дългата разходка, всеки участник изтичва 5-6 метра, без обаче предварително да е уведомен за дължината и терена на предстоящия пробег.

Всички водещи обезопасяват играта.

Игри за екипна работа

“Опорни точки”

Разделете участниците в групи по 4 човека. Всяка група да направи скулптура от телата си с 20 опорни точки със земята (ръце, крака, дупе) След това, една по една групите представят скулптурата си пред останалите, като й дават име.

Следваща задача за групите е да направят скулптура с 13 опорни точки, после със 7, с 3.

„Погледи”

Кръг. В средата на кръга стои един от участниците. Тези, които са в кръга, се опитват да осъществят незабелязан за средностоящия контакт с очи. Ако успеят, бързо сменят местата си. Този, който се намира в средата, се опитва да застане на едно от местата. Този, който остане без място, остава в средата на кръга,

“Тъмничари и затворници”

Групата се разделя на две.

“Затворниците” сядат в кръг на столове. На една ръка разстояние зад всеки от тях застава прав “тъмничар”. “Затворниците” с поглед се споразумяват, с кого и в кой момент да сменят местата си. Ако “тъмничар” успее да докосне рамото на бягащ “затворник”, “затворниците” отново сядат по местата си.

После двете групи разменят ролите си.

“Ключар и крадци”

"Ключарят" застава с лице към стената, а на земята, крачка зад него е оставен ключът. Всички останали участници - "крадците", са в редица пред стената, в другия край на залата. Задачата им е да "откраднат" ключа и да го пренесат до своя край на залата. Те имат право да действат само през времето, в което "ключарят", с лице към стената, изрече "1,2,3, стоп!" След това участниците замръзват, а "ключарят" се обръща. Всеки, който той види в движение, се връща обратно до стената.

След като “кражбата” бъде извършена, “ключарят” се опитва да познае у кого е, за да си го върне. В процеса на издирване "ключарят" има право да изиска само от един играч да покаже ръцете си. Ако открие ключа, "крадците" са длъжни да му го върнат. Играта продължава от същото място.

“Столът на Розовата пантера”

Групата сяда на столове, равномерно разпределени в пространството, но ориентирани различно. Един човек (Розовата пантера) не е седнал на стола си и застава в отдалечения край на пространството. Разрешена му е походка (не тичане), в която не трябва да отлепя коленете си едно от друго. (Би могъл да си тананика мелодията на Розовата Пантера). Целта му е да седне на свободен стол, а целта на групата е да му попречи като заема свободните столове, към които той/тя се насочва. Ако Розовата пантера успее да седне на някой стол, този който последен е седял на него става на свой ред Розова пантера, отдалечава се от свободния стол и играта започва отново.

“Акули”

Водещият разстила в центъра на стаята вестници (остров), чиято площ би позволила на всички участници да стъпят върху тях. Всички "плувци" плуват из цялата стая. Но в океана има акули. Спасен ще бъде всеки, който има допир с острова. Как ще се спасят всички? При команда "Акули!", всички бързат да се качат на "острова", за да не бъдат изядени. След като се спасят, водещият смалява острова наполовина и отново кани плувците в

океана. Островът всеки път става все по-малък.

Накрая става колкото плик за писмо.

Играта е за измисляне на стратегия. Дискусията на финала е задължителна.

„Кули”

Участниците се разделят на два отбора. Всеки отбор трябва да построи стабилна и колкото се може по-висока кула от.... амбалажна хартия. Не са разрешени никакви помощни материали като лепила, тиксо, кламери, телбод и др. Кулата трябва да издържи без да падне поне половин час.

При обсъждането фокусът пада върху процеса на работа в екипа.

Въпроси за свързване /за всяка от тематичните игри/:

Хареса ли ви играта?

Имаше ли по-трудни моменти? Кои бяха те? Как се чувствахте в тях?

Как се справихте с трудностите? Използвахте ли специална стратегия?

Може ли да се сетите за подобни трудни моменти в реалния живот?

Как преодолявате подобни трудни моменти в житейската ситуация?

Мислите ли, че може да се използва стратегия, подобна на тази в играта, в реалната ситуация?

Разбира се, могат да се използват и още въпроси, но това е основния скелет.

Театрални игри

В зависимост от целта на работата ви в конкретната група, вие можете да ги включите или не в работната програма.

“Работа с въображаеми предмети”

Групата е в кръг и всеки подава въображаеми предмети - чиния с гореща супа, 2 м дълга летва, торба с цимент от 50 кг...

“Животно”

Всички се движат, наподобявайки животно, зададено от водещия. При

даден знак от него, хората замръзват в маска на тялото и лицето. Пак по даден знак издават звук от името на животното.

След което животното се сменя.

“Различни обстоятелства”

По зададени от ръководителя указания, участниците променят движенията си, представяйки си, че се движат в лепкава кал, по нажежен пясък, в бърза река, че плуват, че политат...

“Аз, Зрителят”

Разделени на групи по петима, участниците представят в проценти различни филмови жанрове (драма, комедия, трилър, фантастика, трагедия, лирика, анимация). Публиката задава жанра на игра на актьорите. Актьорите не се уговарят какво ще представят. Разчита се на импровизация и на способността да играеш с различна степен на яркост.

Накрая всички играят едновременно и завършват играта като замръзват в стоп.

“Преводачи” (снимки 1-7)

Единият участник «говори» на зададен му от водещия език, а партньорът му прави моментен превод на родния език, пресъздавайки и емоционалното му състояние.

“Звук и цвят”

Участниците се разделят в групи по 4-5 човека. Водещият задава тема, по която едната група създава звукова картина, а другата я илюстрира с действие.

Цикъл скулптури

Физическо, невербално себеизразяване на проблем, емоция, желание, чрез позиция на тялото, мимика и жест.

Застиналата форма е изходна точка, прелюдия към действието, което излиза на преден план в така наречения процес на динамизация т.е. вкарване на живот в картините и разкриване на потенциалните намерения и отношения, вложени в тях.

“Индивидуални скулптури “

А. Всеки участник назовава някаква емоция. Водещият брои до 3 и всички я изобразяват в замръзнала статуя. Следващият участник назовава противоположната емоция, след което представянето ѝ става по аналогичния начин.

Б. Участниците са наредени в кръг, с гръб към центъра.

Водещият обявява понятие (семейство, полет, мъдрост...) или задава въпрос (Какъв съм? Какъв искам да бъда? От какво се срамувам?...), брои до 5, след което участниците се обръщат с лице към центъра, давайки отговор в застинала статуя.

“Допълващи се скулптури” (снимки 8, 9)

Един излиза на сцената и застива в поза. Друг излиза след него и застива в друга поза, допълваща картината. Първият напуска мястото си и влиза трети, който със своя “имидж” създава нова картина.

“Флуидни скулптури”

Участниците са в кръг. Един назовава дадено чувство, а човекът стоящ отсреща, заедно със съседите му от двете му страни, изиграват това чувство с движение и звук. Когато човекът в средата спре да се движи, замръзват и съседите му в скулптура на това чувство.

Играта продължава, така че всеки минава в ролята на изказващ чувство, играещ чувството и подпомагащ играта на съседа си.

Куклено ателие (снимка 10)

Работата с кукли дава възможност на водещите по лесен и забавен начин да опознаят хората, с които работят. За целта могат да се използват както готови кукли, така и изработени от самите участници.

“Аз се казвам.....” (фиг. 11-13)

Всеки участник изработва кукла (любим приказен герой или измислен) с материалите, които сте му предоставили. След това представя своята кукла пред останалите, като говори от нейно име: “Аз се казвам”. Това може да се направи от място или участника да излезе на “сцената”.

“Имало едно време...” (фиг. 14-15)

Участниците се разделят на групи по трима. Всяка група измисля приказка. В нея приказните герои се сблъскват с една лоша и една добра магия. Важно е представянето на приказката да се превърне в истинско театрално представление с разказвач, аплодисменти и поклон.

Клоуни (снимки 16-18)

Клоунът е една от най-експресивните и лесни за възприемане роли. В случая не става въпрос за някаква определена техника, а за отключване на определено възприемане на света, на хората, и на самия себе си, разбира се.

Клоуните могат да получат групова задача и да действат като колектив, като импровизират. В очите на хората, клоунът е като цяло наивен, любопитен, откровен (дори в хитруванията си), пълен с любов към живота, играещ.

Задават се четири стъпала, като отправна точка за тази роля – четири е добър брой – нито много, нито прекалено малко, но разбира се всеки клоун може да измени, премахне или добави свои правила.

- Виждам те! (за клоунът няма незначителни неща или хора)
- Интересувам се от теб (активен е).
- Общувам с теб (една степен по-нагоре – универсална тема)
- Уважавам те (уважавам желанията ти, дори да не играеш с мен).

В момента, в който сложи червения нос, клоунът става безсловесен (възможни са отделни думи и звуци) - това увеличава неговата експресивност.

Играта на клоуни може да се използва с всякакви групи, които го разпознават и имат желание да опитат. Използван е при: младежи живеещи на улицата, младежи в неравностойно положение, ученици в помощно училище, младежи в международни обмени, обитатели на дом за стари хора.../.

Възможни игри и скетчове:

- Игра на поклони
- умният клоун учи глупавия - да бие дупка , да дирижира, да играе тенис...

- скечове с ежедневни предмети – вестник, чадър и т.н.
- ежедневни ситуации – спирка на автобус, футболен мач, спор за намерен предмет
- смешен инструктаж за безопасност – откриване на смешни опасности в стаята работното пространство и публична демонстрация поединично или по двойки
- ухаждане на клоун момиче или момче – надпревара

Хубаво е за слагането на носовете да има колективен ритуал – например заставане в кръг, групово обръщане с гръб към центъра, слагане на носовете, обръщане към центъра, хващане за ръце.

Самата възможност да бъдеш някой друг е вълнуваща, зарежда творчески, тази роля помага за откриване на неочакван импровизационен потенциал, сплотява чудесно групата, става основа за представление...

Игри за по-малки деца и деца с интелектуална недостатъчност

“Сезони”

Всеки сезон има свое движение със звук, което децата лесно могат да повторят. Например:

„През есента листата падат ето така...А през зимата зъзнем ето така...А през пролетта дърветата напъпват ето така /с пръсти/ и после цъфтят – крачка напред ...Та дааа! А през лятото вървим свободно и си подсвиркваме ето така...”

Децата повтарят и правят няколко цикъла с водещия.

“Да извикаме заедно имената си”

Вместо да си казват имената поотделно, децата ги извикват заедно, после пак, после два пъти и три пъти един след друг, после името на някой друг в групата. Така се поощрява активност в групата, без някой да стават фокус на внимание, което блокира някои от тях...

“Слънце грее, дъжд вали...”

На листове водещият е нарисувал усмихнато слънце, облаци и дъжд, вятър, мъгла. Разказва за страната, в която хората много се влияят от времето – когато е слънчево се смеят, като вали плачат, като е ветровито въздишат, а когато е мъгливо забравят всички думи и си говорят само като повтарят: „Пе...Пе? Пе, пе...Пе!”

“Машина за рисуване”

Игра за спонтанност и креативност

Предварително се подготвят залепени хоризонтално големи бели картони. Необходими са още пастели за цялата група.

Водещият прави демонстрация с машината за рисуване - неговия колега.

“Ще ви покажа моята машина за рисуване. Тя се казва (името) и може да рисува. Командва се с глас. Всеки звук, който аз издавам „машината” превръща в картина. Мога да шепна, да викам (ето така!) мога да хъркам, да лая, да тропам – тя реагира като прави различни линии и форми (ето така!). „Много е добра, нали - иска ли някой да опита да я командва с глас?”

След като направи демонстрацията, водещият разпределя участниците в групи пред белите картони, те определят, кой да бъде пръв „машина” и се сменят на определени интервали (водещият дава знак за смяна на машините...) След това рисунките се обсъждат и се дават предложения за название, което накрая групата избира.

Игри за затваряне на сесия

“Колективна машина”

Задачата е всички участващи да синхронизират движенията си, изобразяващи механична машина. Първият участник задава базисния ритъм, а всички следващи се включват с техен собствен ритъм, кореспондиращ със зададения.

“Кихавица”

Участниците се нареждат в кръг. Водещият разделя кръга на четири части. Едната група казват “Ешо”, другите – “Крешо”, третите- “Аспро”и последните- “Бруто”. След като се упражнят да казват думите едновременно, всички се хващат за ръце, вдигат ги нагоре като си поемат дъх и при смъкването на ръцете си всяка група изкрещява своята думичка.

Деца със слухови нарушения и тенхине съученици в масово училище

Емилия Евгениева

Интегрирането на децата със специални образователни потребности в масово училище е нов процес за образователната ни система и изисква използване на разнообразни ресурси за постигането на положителни резултати. Това, което е публично известно е, че интегрирането не е еднозначно като процес в различните училища и региони. Не е еднозначно и като оценка на учители и родители. Това прави процесът твърде противоречив, а отношенията на участващите страни в него - доста неустойчиви. Все условия, с които се налага да се съобрази екипът, който влиза да работи с деца със специални образователни потребности, които са интегрирани в масово училище.

Театралната труппа в 28-мо СОУ "А. Константинов" беше съставена от 21 деца, част от които бяха с нарушен слух, между 9 и 15 годишни. Сформирането на групата се извърши в продължение на няколко месеца. Беше разработена програма за лятно училище, в която бяха включени част от децата с нарушен слух. Това позволи през есента, когато се сформираше новата група, децата които вече са участвали в предварителната програма, да представят програмата и чрез своите преживявания и впечатления от участието си в предварителния курс.

Програмата на артсоциалния детски център беше представена на родителите, учителите и на учениците от 28-мо училище. Записването в театралната група беше придружено с подписването на декларация от страна на родителите. Това, на пръв поглед административно провокирано съгласие на родителите за участие на децата им в труппата, ги направи съпричастни към случващото се през цялата година. В този смисъл процесът на интегриране получи значително по-широко реализиране, тъй като в него се включиха активно и родителите на децата.

В няколко пункта посоките, в които се развиват процесите в сесиите на артсоциалния център са:

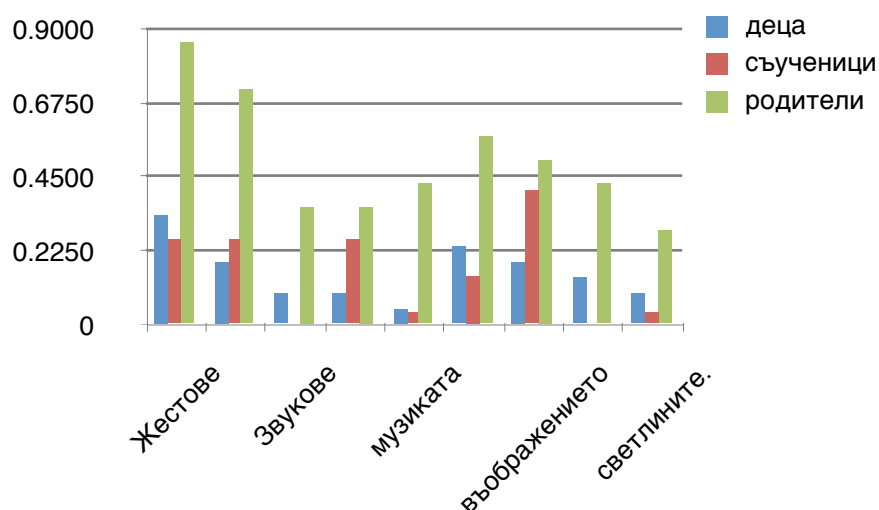
- осмисляне на свободното време на децата, ангажираност на родителите със свободното време на децата им;
- работа на различни деца в театралната труппа;
- развиване на социални умения на участниците чрез театрални техники и преодоляване на социални бариери;
- създаване на умения за екипна работа и поддържане на ролята на другия, което е залог за формиране на умение за толерантно поведение;

В началото на работата беше важно да се провери кой с какви нагласи е към предстоящите дейности. За целта беше проведена анкета, която попълниха децата от театралната труппа, техни съученици, техните учители и техните родители. Анкетата изискваше от децата-артисти и техните съученици,

да определят къде в живота им могат да се открият артистичните техники. Докато родителите и учителите бяха запитани как си представят, че техните деца и ученици приемат мястото на театъра в живота си.

Ето и някои от данните:

Чрез първия въпрос в анкетата се търси ориентир за представата за театър на децата. На същия въпрос отговориха и родителите и учителите, но вече като оценяващи тази тяхна представа. Въпросът: “Театърът е изкуство на: жестовете, звукове, движението, въображението, инсталациите, светлините, сцената, словото, музиката”. Отговорите, представени на фигура 1, показват в сравнителен план тенденциите, които се открояват при децата, включени в театралната трупа, съучениците на тези деца и родителите им.

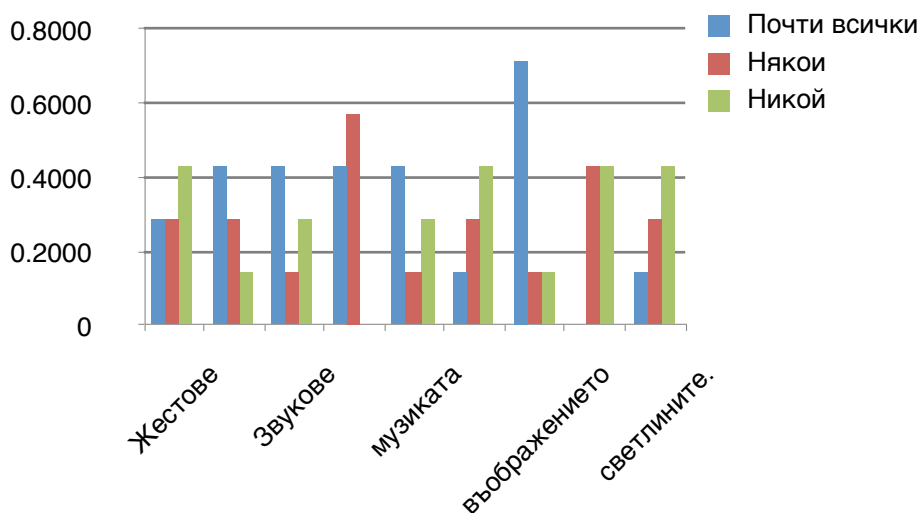
Фиг.1

Децата от театралната трупа и техните съученици при отговорите си правят избор на много по-малко компоненти от изброените, чрез които разпознават театъра. По тази причина техните отговори като цяло са с по-ниска стойност от тези на родителите. Когато се разглежда фигурата, трябва да се направи една техническа уговорка², че не всички от избраните характеристики са изписани на самата фигура. На нея са изписани изброените характеристики през една. Затова при анализа ще говорим за всичките характеристики, които са подредени в съответния ред на фигурата като следим направения списък тук: жестове, сцена, звукове, слово, музика, движение, въображение, инсталации и цветове, светлини. Най-същностна характеристика на театъра за родителите са жестовете 85%, а най-незначими

² надписите на фигурите са непълни. Всеки коментар е придружен със списъка от критерии, по които се прави оценката, в реда по който са изобразени на фигурата.

за театъра са светлините - 23%. Съучениците на децата, които са в театралната трупа, разпознават театъра като движение 45%, слово и сцена 23%. За тях театърът не е свързан със звуковете и въображението. Децата в театралната трупа приемат театъра като жест 30%, движение 20%, сцена 20%. Децата от театралната трупа възприемат цялата палитра от характеристики на театъра. Няма нещо, което да не са посочили.

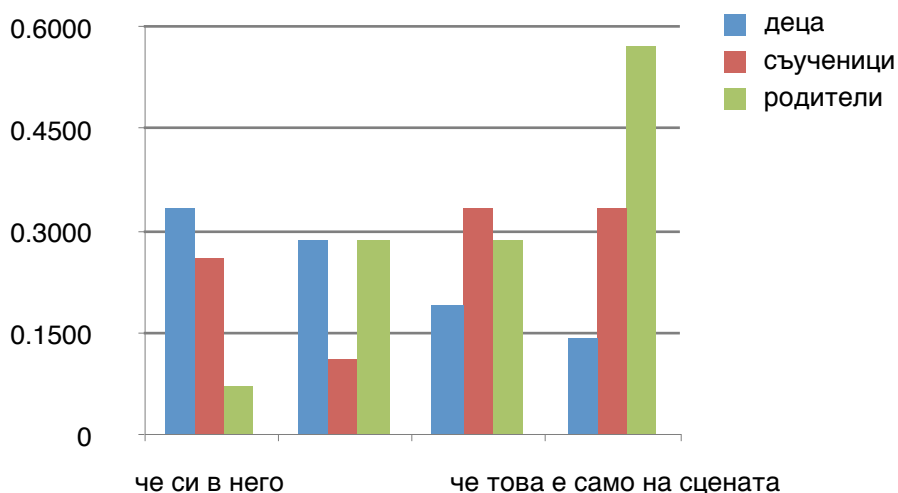
Какво казват учителите за своите ученици (фиг.2.)

фиг.2.

Според данните от проведената анкета, учителите считат, че за техните ученици театърът е движение 70%, след това е сцена, звукове, слово. Много от учителите смятат, че никой от техните ученици не определя театъра като жест, музика, въображение, светлини. Сравнено с данните събрани от учениците, които са в трупата и техните съученици, отговорите са в една посока. Това ни дава основание да считаме, че за театър се говори в училище. Друг е въпросът как. Но това е тема на следващ анализ.

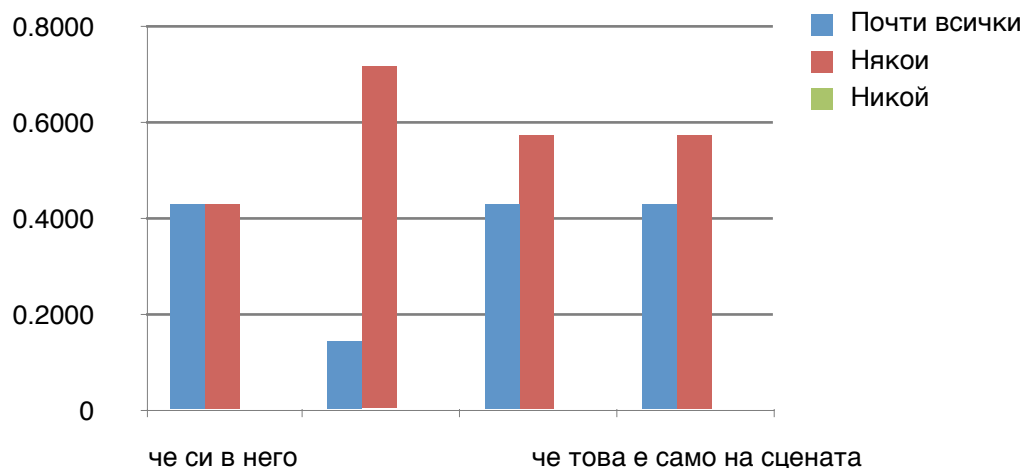
За нас беше интересно да попитаме участниците: „Когато гледат театър какво си представят: че са в него, че са на мястото на артистите, че в техния живот има такива случки и събития или че това е само на сцената”.(фиг. 3)

Фиг.3.

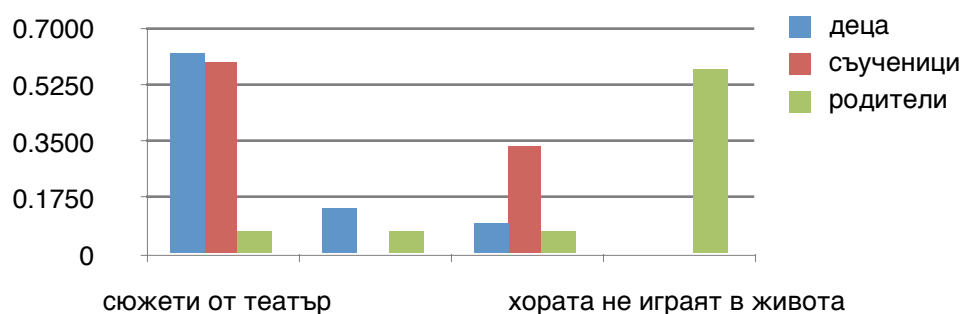
Родителите предпочитат да възприемат театъра само като ситуации и случки на сцената - 60% от родителете. Децата от театралната трупа предпочитат да се чувстват като на сцената в по-голямата си част, а техните съученици мислят, че и в техния живот има такива случки. Това прави твърде разнообразна общността, в която се стартира проектът "Артсоциален детски център". На същия въпрос учителите дават следните отговори. (фиг. 4).

Според тях всички ученици имат отношение към случващото се на театралната сцена и в живота. Няма нито едно от децата, които те да преценяват като пасивно преценяващо този факт. Преобладаващото мнение на учителите е, че само някои от децата си представят, че са герои от театрални постановки (70%). На две групи се разделят учителите по отношение на това дали техните ученици си представят, че са част от театралното действие или не. Интересно е, че 40% от учителите преценяват, че почти всички деца приемат театралната постановка и като част от своя живот; представят си, че това се случва и в живота, както и че това е само на сцената. Следователно в тази възраст за децата вървят процеси на развитие и на възприемане на художествената условност, с която си служи театърът. По тази причина е толкова смесена оценката на учителите. В сравнение с отговорите на учениците може да видим, че преценката на учителите е по-близка до възприемането на театъра от съучениците на децата, включени в театралната трупа. Децата, които проявяват интерес към театъра и са се включили в трупата, са по-малко разпознаваеми от учителите. Това дава възможност да направим извода, че работата в неформални групи в училище на представители на неправителствения сектор е важен момент от цялостното развитие на училищната институция, която по-трудно комуникира с различните деца.

Фиг.4.

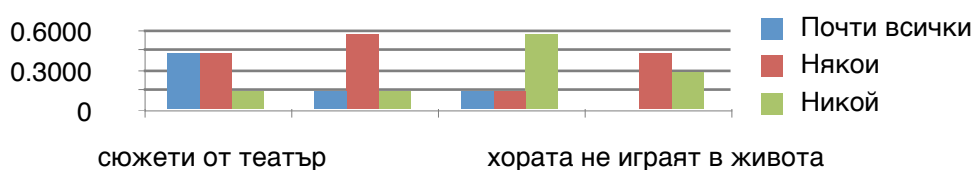
Пластичността на представата на детето за мястото му в театъра и живота продължава да се проявява и в отговорите на следващия въпрос: дали нещата, които се случват на улицата се възприемат от тях като сюжети от театър и хората, които участват в тях са артисти, както и дали случващото се може да бъде видяно в театъра, дали хората играят и в живота.(фиг.5)

Фиг.5.

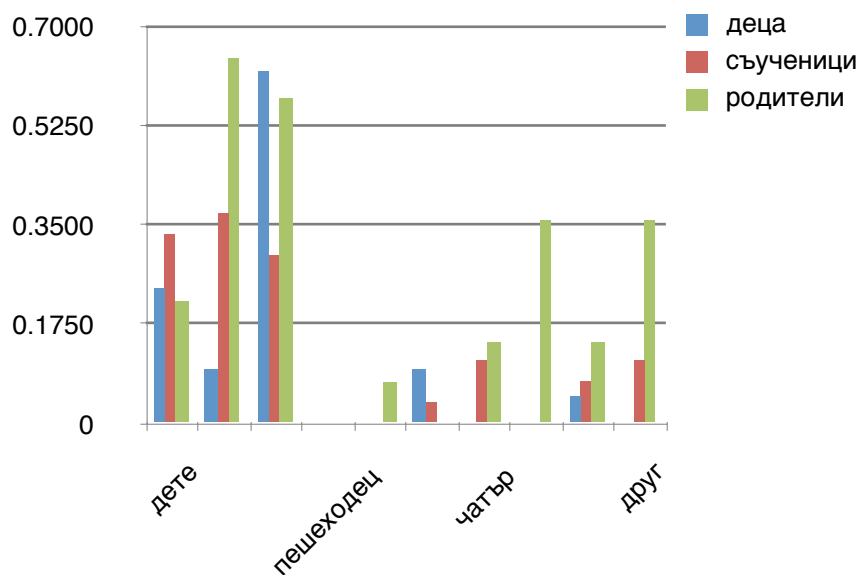
Отговорите на този въпрос показват, че родителите и децата имат различна представа за заобикалящия ги свят. За родителите светът е обективен и в него отсъства художествената условност на театъра, докато за всички деца това, което се случва на улицата, е сюжет от театър. Оценката на учителите също носи възрастовите характеристики. (фиг. 6).

Според учителите никой не мисли, че това което се случва на улицата, може да бъде сюжет от театър.

Фиг.6.

Различни са представите на възрастни и деца, кой каква любима роля изпълнява в живота. (фиг. 7)

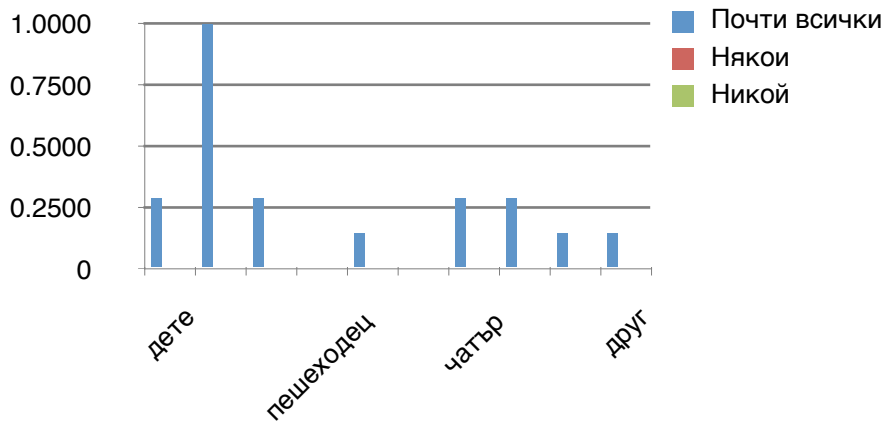
Фиг.7.

На въпросът “Коя от твоите житейски роли ти допада най-много?”, ролите, от които избират са: дете, порастнало дете, ученик, пешеходец, пътник в превозно средство, клиент, чатър, геймър, sms-писател, друга. Отговорите на децата са концентрирани около ролите на дете, порастнало дете и ученик. Интересно, че децата, които са от театралната трупа преобладаващо се разпознават като ученици - 60%, много по-малко се разпознават като деца - 20% и съвсем малко като порастнали деца. Това ги различава в значителна степен от мнението на техните родители, които искат или гледат на децата си като на порастнали деца - 60%. Съвпада мнението на децата и родителите, че те са ученици. Това е интересна констатация. Тя ни кара да си зададем въпроса дали училището не е подменило някои същностни представи на малки и големи за ролята, която то играе в живота на обществото, за мястото му в личния живот на всеки. Този отговор позволява да обясним нагледно защо възрастните и обществото като цяло възлага прекалено големи отговорности на училището. Това демонстрира, че наистина семейството е абдикирало от отговорностите си за развитието и реализацията на децата си.

Друг факт, който прави впечатление от данните на фиг. 7. е свързан с това, че никой от децата не се разпознава като sms-писател, което не е така в представите на родителите. Това означава, че децата възприемат комуникациите като условие на живот, а възрастните -като роля. Тема, която е

твърде широка и може да бъде подложена на допълнително проучване и специално изследване.

Какво казват учителите по тази тема? (фиг. 8)

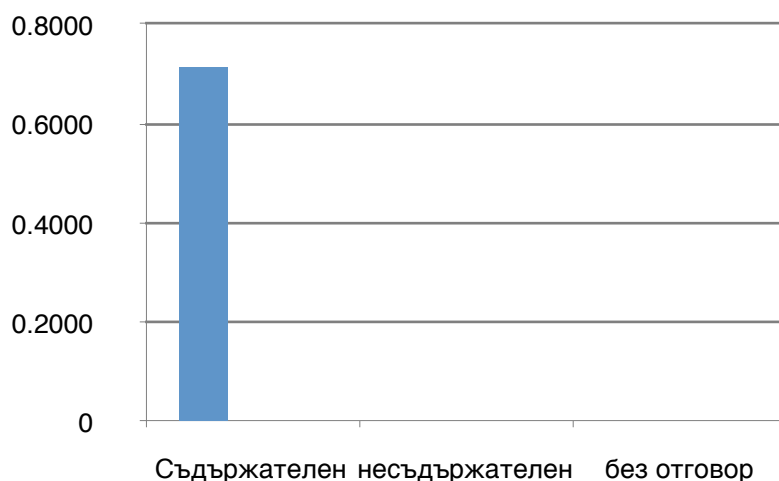

фиг. 8

Отговорите са интересни. Учителите приемат своите ученици като пораснали деца в много по-голяма степен, отколкото като ученици.

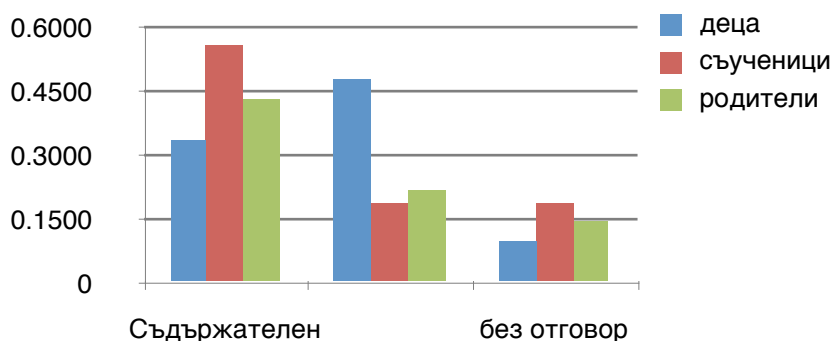
Това още веднъж идва да докаже, че училищната институция във времето е променила своите първоначални институционални характеристики и има проблем в разпознаването на социалните роли. Но както вече подчертахме по-горе, това е тема на друго изследване.

След този въпрос на участниците в анкетирването им беше предложено да опишат ролята, която предпочитат в рамките на три изречения (фиг. 9). Отговорите на тези въпроси са свободни и на този етап на анализа те ще бъдат коментирани само по формални белези - съдържателни, несъдържателни, без отговор. Отговорите са интересни. Те посочват, че учителите приемат своите ученици като пораснали деца, в много по-голяма степен отколкото като ученици.

фиг. 9

Това което се вижда от отговорите на учителите е, че всички те отговарят съдържателно на въпроса. Докато, както се вижда на фиг. 10, не така заинтересувани от съдържателния отговор са децата и техните родители. При тях между 10 и 15 % са оставили карето на отговора празно.

фиг. 10

Представата за театъра се формира чрез посещение в театралния салон. Затова всички участници в анкетата бяха попитани дали са ходили на театър. Отговорилите с "да" 81% от децата в трупата, 91% от техните съученици и 73% от родителите, беше зададен допълнителен въпрос колко отдавна е било това - наскоро, не много скоро или отдавна. Преобладаващата част от анкетираните от трите групи отговарят, че това е не много скоро (38%, 56%, 36%). Тези, които съобщават, че са ходили отдавна са съответно 24%, 19%, 29%. Данни показват, че към театъра има не много активен интерес за участващите в анкетата, тъй като около половината от анкетираните са ходили на театър не много скоро или отдавна.

На въпроса кое е направило най-голямо впечатление от театъра, анкетираните се различават в значителна степен. Учителите считат, че техните ученици се впечатляват от съдържанието на пиесата (57% считат, че почти всички ученици имат този интерес), децата и техните съученици са посочили, че имат отношение към обстановката (52% и 78%). Това разминаване в представата на учителите за интереса на техните ученици към театъра като институция може да илюстрира някои особености на философията на формализираното образование. Тя е свързана с теоритични идеи, на практика превърнали се в идеологеми, което отдалечава формалното образование от действителността. Това, от своя страна, очертава пространството на неформалното образование и възможностите, които се откриват пред него.

Представените данни от анкетите показват ангажираност на преките участниците (децата от театралната трупа) и техните съученици, родители и учители с това, което се случва, от една страна. От друга, анкетата показва, че между участниците има диалог и мислене в една посока, макар и често да има разминаване в акцентите, които се избират. Тази отвореност на различните

участници към това, което се случва с другите, е безспорно условие за ставащото през годината и постигнатите резултати на сцената.

Работата на театралната трупа беше съпътствана от тон на добронамереност и търпение, което не закъсня като резултат – осъществените успешни представления на театралната постановка “Маугли” пред многобройна българска и чуждестранна публика.

Деца с множество увреждания при водещо зрително увреждане

Емилия Евгениева

Работата с учениците от СОУ за деца с нарушено зрение "Луи Брайл" може да бъде представена чрез описание на съучастието на децата-артисти в представления на театър "Лабиринт". Работата с интерактивни артистични техники за стимулиране на сетивните възприятия, на сетивната обвързаност на времето и пространството, е акцент в този вид модерен театър. В него публика и участник се сливат. Всеки участва сам и наблюдава през сетивата си това, което се случва със и чрез него. Всяко преживяване е уникално и единственото средство за съизмерване е споделената на глас негова уникалност.

Театър "Лабиринт" може да бъде разглеждан и като представление, и като предназначение за определена общност от хора. Като предназначение за определена общност от хора, театърът може да се превърне в място за интеракция, за идентифициране на преживяване и намиране на неговия еквивалент у другите. Добър подход за сформирание на екип. Техниката на театър "Лабиринт" е интерактивна и позволява влизането в ситуацията на общността и създаване на условия за активиране на комуникацията в нея по нов повод. Нещо, което е особено важно в началото на работата с децата от училище "Луи Брайл".

Подготовката за участие в Театър "Лабиринт"

Въвеждащата задача "Барометър" – 15 минути, е вече разигравана в няколко занятия. Всеки информира как се чувства от 1 до 10.

Ето какво съобщават децата за своето състояние в началото на сесията:

М. са чувства на 4, защото има неприятна ситуация със счупена игра;

П.Т. - 2, отсъстват гости;

М. – 10, оправен ѝ е компютърът;

Н. - 8 , случило ѝ се е хубаво нещо, което е тайно;

М.Л. – 8, има игра;

М.Н. – 1, сънувала кошмари;

С. – 10, едно дете не си е написало домашните;

И. – 7, всички машини са се развалили – доброволец;

П. – 10, доход на училище;

А.– 1, кошмари;

М.Т.– 150, вместо 10, не си е решил теста по български;

А.Л.- 3, изморена – доброволец;

С.Н. – 10;

А.Т.- числото.

Това, което прави впечатление е, че децата бързо свикват да обосноват състояние. Всеки в общността на трупата се чувства спокоен и готов да сподели нещо лично, присвоявайки вниманието на другите. Много е малък процентът на децата, които имат стереотипна обосновка, като например "дойдох на училище". От вече проведените сесии с децата, може да се прецени, макар и субективно, че те мотивират отговорите си искрено. Тогава, отговорът на "С" не е изненада, защото тя има специфично чувство за колективна отговорност и преживява, това което се случва в групата като лична отговорност.

Организиране на първия театър "Лабиринт" по време на сесиите.

Мотивиране на участието на децата

На всички деца им се предлага да работят в работилницата на Дядо Коледа под ръководството на артист.

Междувременно, един по един те ще участват в тайнствено събитие, за което известно време не трябва да говорят. Уговорките се правят с цел създаване на доверителна нагласа към престоящо тайнство.

Договарянето на тези условия създава от една страна интрига за децата и провокира тяхното любопитство, от друга - формира чувство на повишена несигурност, тъй като разказът е основно средство за информация при децата с нарушено зрение и замълчаването на преживяването вече изисква реструктуриране на навик за говорене, което е задача с повишена трудност. При запущването на този навик първо, ги лишава от възможността да споделят и да свалят напрежението, емоцията от преживяното, второ - нямат възможност да получат допълнителен ориентир по преживяването за това, което им предстои.

Така формулирана, задачата концентрира вниманието на децата и формира очакването за нещо необичайно.

В същото време работата в работилницата на Дядо Коледа е нещо непознато и загадъчно, отварящо възможност за поддържащо преживяване и разгръщане на фантазията в посока на красотата на ирационалното в живота.

Онова, което предстои да се наблюдава в участието на децата в театър "Лабиринт" е в следните посоки:

- Към каква социална чувствителност отвежда децата използване на интерактивните техники на театър "Лабиринт"?
- Как ще се отрази на възприятието и оценката за света на децата съчетаването на идеята за тайнство с концентрирането върху сетивен образ?
- Може ли да се намерят (детайлизират) акценти, чрез които да се стимулира ориентиране, базирано на сетивните представи?

Важно условие в случая е поддържането на интереса към случващото се. Затова, освен че в работилницата на Дядо Коледа се работи с пластични

материали, от които могат да се направят различни предмети, се поддържа занимателен разговор.

Постановка на първи театър "Лабиринт"

Подготвеният лабиринт има следните сетивни портали:

- возене с количка
- плюшена играчка
- зърна от боб
- зърна от нар
- грейфрут
- легло за отмора - релаксиращ текст и водни капки
- шоколад.

Сетивните предизвикателства бяха разнообразна комбинация от слухови, вкусови, кинестетични усещания.

Децата минаваха последователно през сетивните портали.

Завързването на очите създаде дискомфорт у всички деца, независимо от това, че повечето от децата имат значително зрително нарушение.

Описание на реакциите на децата на сетивните предизвикателства:

М.- доверително движение, търпеливо и спокойно опипване на предметите; в купата с бобени зърна спокойно проучва зърно по зърно; реагира спокойно на вкус и мирис;

М.Л. - доверително поведение на бързото въртене на стола; опипва предметите бавно и ги назовава; водене по звук; притеснен от вкусовете;

Г. - притеснено приема сядането в количката; недоверителен; притеснено приемане на вкус;

П. - доверително вървене с превръзката; спокойно возене; последователно, спокойно опипване на предметите, зърната едно по едно; приема вкусовете; движение по звук;

С.Н. - доверително вървене; сядане на количката и возене; иска словесно описание на предметите, които ѝ се предлагат; движение по звук; спокойно приема вкус и мирис.

П.Т. - доверително вървене; недоверително сядане и возене; неактивно проучване на предметите; спокойно приема вкус и мирис;

А. - доверително движение; недоверително возене; движение без звуков ориентир; опипва пасивно предметите, зърната едно по едно;

А.Т. - доверително вървене; при липсващ ориентир спира; недоверително возене; опипва пасивно предметите; не приема вкус;

Н. - доверително вървене; движение по звук; нетърпеливо назовава, това което се случва; опипва активно бобените зърна едно по едно; спокойно приема вкус и мирис;

М.Т.- доверително движение и следене на движението около него; недоверително возене; движение по звук; пасивно опипване на предметите;

М.Н.- доверително вървене; недоверително возене; движение по звук; пасивно попипване на предметите;

С.Т. - доверително вървене; следене на звук; забавяне на движението; пасивно опипване; притеснение от вкус;

М.Л. - доверително движение, но не следи звуковите сигнали; недоверително сядане и возене; опипва бобените зърна нетърпеливо, с пълни шепа.

Общо впечатление

- Пасивност към предметите, които им се предлага да разпознаят.

Допускаме, че това е част от тяхното взаимодействие със заобикалящия свят и не предизвиква любопитството им.

- Добро справяне с движение по звук, което е известна за тях техника на ориентиране

Би било интересно да се помисли, дали може да се разработи цял етюд със звукови ориетрири без текст.

- Посивност към вкусовете;
- Недоверителни при промяна на стабилността им - сядане в количката и возене;
- Няма признаци, по които да се прецени как реагират на текста за релаксация и дали това е имало значение за тях;

Промяната в доверителността и активността в театъра в края на годината, когато вече малките артисти имат зад гърба си две представления (Коледен празник и представлението "Али Баба") беше установено в края на проекта отново чрез участие в "Лабиринт".

Организиране на втори театър "Лабиринт"

На всички деца им беше предложено да слушат приказка. Междувременно един по един ще участват в тайнствено събитие, което трябва да запазят в тайна. Децата не бяха питани дали си спомнят предишно участие в такова събитие, за да не се провокират стари безспокойства. Договарянето на тези условия като нови, непреживяни досега, дава възможност да се поддържат двата ефекта, търсени в първото им участие в Театър "Лабиринт" - от една страна интрига за децата провокира тяхното любопитство, от друга - формира чувство на повишена несигурност.

Постановка на втори театър "Лабиринт"

Подготвеният лабиринт има следните сетивни портали:

- водене с гъвкава връзка;
- водене с глас;
- разбиване на препятствие със сабя;
- минаване през пещера;
- сядане върху балон;
- търсене на ключ от възшебна врата и пускане в пещерата;

- рисуване на ръчичка;
- пътуване в облаците на крилете на птица;
- получаване на опаковано лакомство.

Л. - доверителен оследване на меката връзка - въже, с която е водена в различни посоки; не възприема инструкцията за силен удар със сабята, за да разреже преградата; спокойно и уверено вървене в пещерата; следване на звук без напрежение; намира ключа със спокойно търсене, но го пуска неспокойно във вълшебната пещера; емоционално приемане на звука от спукания балон, върху който е седнала; трудно следи очертаванията на ръката си, за да ги остави на листа; приема летенето в облаците, без да се притеснява от загубената опора с краката; радостна от участието си.

Н.К. - участва в театъра за първи път. Трудно следва меката връзка; след трети опит успява да разреже преградата със сабя; пещерата минава бавно; следва звуков сигнал; спокойно намира ключа; няма емоционална реакция за радост или безспокойство от спукания балон; трудно очертава ръката си, има нужда от съпътстваща инструкция; притеснена от загубената опора със земята при полета при мечтите, неуверено стъпва в следствие на земята.

П.Т. - доверително следване на гъвкава връзка и следване на звук; несмело боравене със сабята; спокойно движение в пещерата; бързо се ориентира при търсенето на ключа; адекватно реагира на спукването на балона; рисува си ръчичката с придружаваща инструкция; доверително се понася на крилете на птицата, спокойно стъпва на земята и приятно приема лакомството, което получавана накрая.

М.Т. - оставен сам в средата на стаята без подкрепящи инструкции, след миг поисква помощ - вика Дана; поема командите със звук; любопитства, когато взима сабята; неконцентрирано действие за разсичане на преградата; движението в пещерата е под неговата възможност и това го прави невнимателен и грешен; спукания балон приема емоционално; нуждае се от допълнителна инструкция при очертаването на ръката си; доверително се понася на крилете на птицата; приема с удоволствие подаръка си в края.

Н.З.- значително по-уверена при влизането в лабиринта; при проемането на гъвкавата връзка е недоверителна кой държи другият край, търси го със свободната си ръка; спокойно приема спукването на балона; има нужда от подкрепа при очертаване на ръката си; недостатъчно разположена при летенето на крилете на птицата.

Общо впечатление

В резултата на съвместната работа с артистите по време на проекта децата-артисти се чувстваха като цяло по-уверени и очакващи нещо приятно като преживяване. Спрямо първото им участие в Театър "Лабиринт" те имат по-голямо любопитство към предметите, които разпознават.

Справят се с движението по мека връзка, звук или съпътстваща инструкция. Това е един добър резултат от работата върху движението и разпознаването на тялото чрез танца и колективната игра на сцената.

Към вкусовете имат мотивирано отношение, тъй като в постановката "Али Баба" имаха няколко сесии като продавачи на плодове и зеленчуци. В тези сесии се научиха да предлагат стоката си като я описват и предизвикват конкуренцията на останалите търговци.

Приемат релаксиращи действия, които повече са свързани с техния вътрешен свят - летене на крилете на мечтите.

Деца с интелектуална недостатъчност

Диана Циркова

Структура на групата. Възраст, социална и обучителна ситуация на децата.

В групата взеха участие 18 деца от първи до осми клас. Те бяха на възраст от 7 до 16 години. От тях 5 бяха момичета и 13 - момчета.

Всички участници в групата живеят в интерната на училището, но имат родители, които ги посещават с различна регулярност – веднъж седмично или веднъж на две седмици.

По-голямата част от децата бяха от социално слаби семейства, някои от тях имат инвалидизирани по различни причини родители, други имат родители с проблеми в психичното или физическото развитие. Децата винаги говореха с желание за времето, когато трябва да си отидат у дома, за ваканциите, прекарани в къщи, за своите братя и сестри. Някои от тях бяха преместени в помощното училище от масови училища, където са се справяли много трудно, а други са в училището от самото начало на своето обучение.

По данни на училищния психолог, всички деца от групата имат проблеми и различна степен на интелектуално изоставане. То се съпътства от обучителни трудности - в концентрацията, проблеми с фината моторика, проблеми с паметта и имат трудности в общуването с връстниците си и с възрастните – прояви на различни форми на агресия – обиди, физическа агресия по незначителни поводи и без повод, липса на желание за инвестиране в продължителни дейности – бързо им омръзва и бързо се отказват. В групата имаше дете със синдром на Даун, дете с психотична структура на функциониране, хиперактивни деца и деца с лека и средна степен на интелектуална недостатъчност.

Участниците в групата са подбрани от учителите и възпитателите, с участието на психолога, като предварителния критерий е бил отговора на въпроса: „кой би се справил с такава задача – участие в подготовка на представление”. След срещи с екипа на проекта, учителите включиха деца, които имат трудности в общуването, деца, които имат блокажи /в тялото и мисленето/. Идеята за промяна на тези деца и за развиване на психосоциалните им умения в процеса на занимания с изкуство и подготовка на пиеса, беше нова и необичайна за педагогическия и възпитателен състав на дома, но тя срещна подкрепа сред тях.

Начало на работния процес

Групата работеше веднъж седмично, като в моменти на интензивна работа по представлението се правеха срещи по два и три пъти през седмицата.

Всяко занятие имаше свое специфично съдържание, но всички занятия имаха една обща структура.

- Работа с тялото – раздвижващи игри и игри за концентарция и метафоризация на пространството;
- Рисуване – насочено е не толкова към развиване на умения в изобразителното изкуство, колкото към рисуването като средство за общуване, като „разказ” с едни средства, за нещо, което след това ще бъде представено с други средства – вербални;
- Конструирание и репетиране на части от пиесата „Трите прасенца”;
- Затваряне на работния процес;

Наблюдение на водещите върху децата в началото на процеса

Децата се включват в игрите по различен начин – по-малките са по-спонтанни, а по-големите – по-плахи и дистанцирани. Те се притесняват да проявят въображение и креативност, често в игрите повтарят това, което прави водещия, а не развиват свои идеи. Въпреки това определено са провокирани от заниманията - някои запомнят деня на посещението, други запомнят състава на групата, имената на водещите и доброволците. В началото има известни трудности при започване на всяка задача. Децата трудно си заемат местата, трудно започват да работят или бързо губят интерес

Анализ на процеса на рисуване и разказване

- Хаотичност на изображенията;
- Не се съобразяват с темата, а рисуват това, което могат или това, което искат в момента;
- Бедност на колорита в изображенията – не използват различни цветове;
- Често унищожават рисунката на друг или своята собствена;
- Продуцират цял куп рисунки, но несвързани с темата;
- Няколко деца не могат да нарисуват дори елементарно изображение, рисуването им е на етап „щрихи”;
- Срамуват се да разкажат за рисунката, нуждаят се от много подканяне и подкрепа от водещите и доброволците;

Наблюдения на водещите относно участието и промяната на децата по време на процеса (трети - седми месец)

След първите 4-5 занимания големите деца стават по-активни, те вече не са резервирани към приказката и заниманията с рисуване, а участват с по-голямо желание. По-малките не са толкова хаотични, по-бързо се концентрират за работа. Рисуването вече се приема като желана и очаквана част от работата. Децата могат да разкажат повече за това какво са нарисували. Те сами дават идеи как рисунките да бъдат включени в декора.

Анализ на процеса на рисуване и разказване

- Концентрация на обектите (може да се отличи една водеща фигура);
- Богатство на цветовете;
- Използват цялото пространство на листа, като се опитват да въведат перспектива;
- Децата, които правеха само „щрихи“ вече могат да правят елементарни форми (цвете, слънце, човече);
- Детето с най-тежки увреждания (тежка степен на умствено изоставане), прави кръгчета;
- Разказите им са по-индивидуални, не заимстват герои, теми и сюжети един от друг;

Наблюдения на водещите върху децата в края на работния процес (осми - девети месец)

Децата от групата, определено имат по-добро самочувствие. Те комуникират по-добре помежду си, намалели са обидите и физическите разприавии. По време на работните сесии са по-концентрирани, могат да работят по-дълго време и по-ефективно. В пиесата са включени повече и по-сложни детайли, с които те се справят. При две деца рисуването е повлияло добре фината моторика и координация, те имат и значителен обучителен напредък.

Анализ на рисунките от края на процеса

- Наблюдава се по-голяма свобода на изразяване, когато представят нарисуваните теми;
- Вече не е толкова важно обекта „да прилича“ на своя първообраз (например вълка може да има съвсем символично изображение, а не непременно да е добре нарисувана фигура);
- Развили са умения за рисуване на някои основни изображения, които стават по-богати на детайли – къща, дърво, човек, птица;
- Развиват умения да правят асоциации и да рисуват по абстрактни теми (лято, зима, есен, пролет), където присъстват повече елементи;

Приложение на рисунки от деца в различни периоди от процеса на работа:

Рисунка 1,2,3 са на М. - момче с умерена степен на умствено изоставане – 7 кл.

На първата рисунка изобразява къща, а на втората – хора. И двете са статични. Едва в края на работата се появява рисунка, на която има човек с велосипед и динамика в рисунката.

Рисунки 4,5,6 са на А., - момче с умерена степен на умствено изоставане – 7 кл.

Можем да наблюдаваме, че от схематични и бедни изображения, А. започва да използва пълноценно пространството на листа и включва повече цветове и динамика.

Рисунки 7,8,9 са на Н., - момиче с лека степен на умствено изоставане – 8 клас.

Много бързо Н. започва да използва други средства освен флумастри, оползотворява пространството и включва все повече цветове. Лицата в последната рисунка ясно изразяват емоции.

Рисунки 10,11,12 са на А., - момиче с лека степен на интелектуална недостатъчност – 8 клас.

На първата рисунка се вижда, че тя просто маркира по темата, но след проведената работа рисунките ѝ показват, интерес, въвлеченост, живост. Отново трябва да се акцентира върху появата на хора в последната рисунка, наред с къщата и дърветата.

Рисунки 14,15,16 са на К., - момче с умерена степен на интелектуална недостатъчност -1 клас.

В началото К. рисува графични изображения, в перспектива „поглед отгоре“. Рисунките му приличат на своеобразни „карти“, не използва различни цветове. В хода на рисуване, започна да въвежда двуизмерното пространство, рисунките му станаха по-конкретни, макар и все така многопластови - картина върху картината и на всяка се случва отделен сюжет, обединен от общата тема на занятието.

Обобщение с изводи и препоръки

Структурата на всяка работна сесия е от съществено значение за постигнатите добри резултати в подобряване на социалните и обучителни умения на децата.

Децата от групата имат проблеми с „живеенето“ и „владееенето“ на своето тяло. Те имат по-бавни реакции или бързи некоординирани движения, понякога части от тялото са стигматизирани без да има физическа причина за това (например- специфично положение на ръка или походка, изкривяване на тялото, движения на главата). Често това изглежда на другите деца смешно, то е обект на подигравка и присмех. Включването на физическо загряване – игра с елементи на движение, танц, изобразяване на емоции и състояния с тяло е изключително важно за тези деца. То „освобождава“ тялото им от напреженията, които са натрупани, дава им възможност да се изразяват чрез него, метафоризира го (ръката може да бъде клонче от дърво, пръстите – листа или пъпки, които ще разцъфнат и т.н.). Загряващите упражнения са добър преход към рисуването, защото в зададените теми има често **състояния** („весел съм“, „щастлив“ и др.), **желания** („Какво най-много обичам?“), **абстракции** („Пролет“, „Лято“ и т.н.), които изискват високи нива на символизиране, а те са трудни за децата с проблеми в интелектуалното развитие.

Трансформацията, пренасянето на значения, „превода“ от една модалност към друга - от тялото към изображението и словото, дава пространство за развитието на мисленето, въображението и всички когнитивни процеси на децата.

В задачите с рисуване се пренася и игровия елемент – това освобождава детето от задължителния характер на изображението, от съобразяване с художествени правила и рамката за работа се разширява – да изпробваш фантазията си, да дадеш простор на движението на ръката и пръстите, на усещанията при работата с различен материал, (когато се използва колажна техника). При изпълнението на задачите децата са поощрявани да работят самостоятелно, да откриват своя начин на изображение и работа с флумастера и хартията. В края на рисуването те са винаги поощрявани, защото наистина са вложили много старание и желание и това е важно за по-нататъшния процес на работа.

Вторият елемент от работата с рисунката – разказа на детето - е също много важен и ценен. Той дава стимул на децата да си представят, да обличат в думи представите си, да разпознават чувствата си и да не се страхуват да споделят пред връстниците си и възрастните лични преживявания.

Като цяло начинът на рисуване и изображенията, които децата правеха е характерен за по-ранна възраст от нормалното развитие. Целта на заниманията с рисуване бе не да се усъвършенства техния специфичен стил на изобразяване (архаичен и наивен, наподобяващ стила на Хуан Миро и Пикасо), а да се открие път към думите, към историята на тези деца, към местата на емоционални блокажи в отношенията и в личните им преживявания.

Индикаторите, които най-ясно показаха, че децата правят своя психологически и социален напредък са:

- Нарастващото желание да се изразиш чрез рисуване (изображения);
- Свободата, с която децата започнаха да използват различните материали, пространството на листа, цветовете;
- Усложняващите се разкази, които правеха след рисунките, които имаха структура на разказ – собствен сюжет с динамика;
- Интересът на децата от групата към разказите на техните връстници, който се изразяваше във внимателно слушане, задаване на въпроси и приемане на начина, по който техния връстник е изобразил темата.

Работата с артистични средства все още търси своето място на педагогическо равнище. Макар в този проект тя да нямаше такива амбиции, повишените социални умения на децата за общуване в група, с деца и възрастни, повлия индиректно техните обучителни умения – повиши се възможността им за концентрация, редуцирано бе в известни рамки хиперактивното поведение, проявявано от част от тях. За други, които са

по-инертни, участието в дейността помогна да се повиши тяхната активност, да могат да формулират собствени желания и да не се страхуват да се изразяват както по достъпните за тях начини така и да търсят нови.

Артистичният продукт, който тази група направи, също има своето значение за по-доброто интегриране на тези деца в общността и развиването на нови за тях социални умения. От една старна имаше представяне на техните усилия и тяхната работа по време на заниманията пред публика, от друга страна те получиха знаци на одобрение, признание и респект към заниманията и представянето си.

Напредъкът на децата от групата е видим и с дългосрочен ефект, защото промените, които станаха с тях, по време на реализиране на дейността, са вътрешни – те изработиха нови механизми за общуване, за справяне в ситуации на агресия и напрежение, нови умения за изразяване на себе си и търсене на път към преживяванията на другия.

ИГРА НА ТЕАТЪР

Театрални термини,

Виолина Василева

Актьор – обучител (доброволци)

Участва в създаването на текстове въз основа на импровизации, изпълнява роли- етюди, представяни пред различна аудитория и остава в ролята на героя, ако предстои дискусия след представлението. Актьорите - обучители (доброволци) преминават през интензивно обучение по театрални и импровизационни техники.

Лична история

Историята на героя, така както е създадена от актьора (треньора). Тя включва както всички истории за героя отразени в текста, така и много други, които не са. Личните истории съдържат подробности за семейството на героя, условията, в които живее, неговите симпатии, антипатии, ежедневни дейности и т.н.

Мизансцен

Сценично движение (т.е. движението на героя по сцената, кога и къде седи, става и т.н.), което обикновено се определя от режисьора (водещия). Актьорите обикновено отбелязват този мизансцен в своите сценарии и ги заучават както и диалога.

Образователни цели

Добре замислени цели за образователно – възпитателни мерки, използващи театрални методи (ролеви игри и етюди). Образователните цели са свързани с повишаване на знанията и положително въздействие върху нагласите и поведението.

Водещ, треньор, фасилитатор

Взаимнозаменяеми понятия, които се отнасят към отговорниците за обучение на връстници и театралните програми за обучение. Ръководството често се разпределя между младежи и възрастни.

Жест

Физическо движение с част от тялото. Означава и групово движение, например танц или емоционален момент по време на пиесета.

Импровизация

Игра без предварителна подготовка на текст и движение. Актьорите могат да усвоят методи за усъвършенстване на своите импровизационни умения.

Импулси

Определяме ги като спонтанен подтик. Повечето хора се научават да подтикат своите импулси в живота. За актьорите импулсите са много ценни и те трябва да ги използват в работата си.

Кинестетична енергия

Най-невидимата енергия, стимулирана от движението на тялото, която е всепроникваща и е свързана с всички аспекти на живота. Използването на тази енергия е цел на повечето театрални игри и упражнения, описани в наръчника.

Послание

Общата, обединяваща учебна цел на етюдите и представленията. Общото послание определя конкретните образователни цели.

Ролева игра

Прост етюд между двама и повече души, който обикновено се изпълнява с образователна цел от обучители, връстници или членове на групата. Ролевите игри често или не са репетирани, или са репетирани слабо. Използват се при преподаване на комуникативни умения и решаване на проблеми.

Сценарий

Друга дума за „етюд“. Пълният сценарий съдържа завръзка, кулминация (основно събитие или конфликт) и развързка.

Ремарки

Общоприети термини, използвани от актьори, режисьори, танцьори и др. театрални дейци, отнасящи се за частите на сцената и указания за сценично движение. В средата е *центърът* на сцената. Вдясно на актьора се намира *дясната част*, вляво- *лявата част*. Близо до публиката е *долната част* на сцената или *авансцена*. Най-далечната част на сцената е *горната част* на сцената или *гърба* на сцената. Сцената се ограничава с *кулиси* или *ръкави*. Част от *декора* може да бъде окачен на *чиги*.

Организация на работата в групите

Всяка от групите, работеше самостоятелно, по собствен график на сесиите. Времето на сесиите беше съобразено с времето на децата. Организацията на групите, подбора на игрите и разработването на сценариите се разработваше от водещите. Как това се е случвало и каква е визията на водещите за случилото се ще бъде представено сега. Различията, които представят различните групи, показват че философията на водещите е подчинена на идеята, че хората са интересни в различията.

Втората стъпка от представянето на работните сесии на групите е чрез документацията, която се води за всяка една от сесиите. Попълването на неформален протокол е условие за последователността на работата и доброто планиране на етапите в нея. Представените протоколи от сесиите могат да бъдат разглеждани и като стилове на описание, а също така и като варианти на включване на доброволците в цялостния процес на работа на сесията - планиране, изпълнение, описание и анализ.

Когато думите не могат *(снимки 19 - 40)*

Виолина Василева

Време и място на срещите

Работата ни с деца със слухови нарушения и техни връстници от 28-мо СОУ „Алеко Константинов“ започна през септември 2009 г. и продължи до 10 юни 2010г. Срещите ни бяха всяка събота от 9.30 часа до 13.30 часа, а когато наближи краят им – имахме целодневни съботни срещи. Заниманията ни се провеждаха или в така наречения малък, но достатъчен за нуждите ни, физкултурен салон на училището, или в театралния салон на читалище „Братя Миладинови“. Срещите ни /или сесиите/ обикновено траеха четири часа, с ясно разграничени почивки (час работа /15 минути почивка; час работа /15 мин.почивка; час и половина работа).

Формиране на групата

При първата ни среща със слухово-речевия рехабилитатор Валентина Игнатова – председател на сдружение „Заедно“ (помещаващо се в сградата на училището) разбрахме, че децата със слухови нарушения всяка събота имат допълнителни занимания по езици и предмети, които ги затрудняват в масовото училище. В предишната година някои от тях са имали и допълнителни занимания по пантомима. Решихме, че най-добрият начин да ги привлечем към нашия проект е като направим съвместна родителска среща – деца и родители. Така се и случи. На срещата, ние представихме досегашната си дейност и идеите на проекта. Пуснахме филмчета от наши минали проекти и така

провокирахме децата към активност. Образува се група от 17 деца, 13 със слухови нарушения и към тях по-късно се присъединиха 4 деца, техни съученици, в норма. Децата бяха с различна степен на нарушения, някои от тях бяха с кухлярни апарати, други - с външни. Някои от тях отказваха да носят апаратите си въобще. В групата имахме две сирийчета (брат и сестра) със слухови нарушения, които имаха допълнителни затруднения поради не доброто владеене на езика. Някои от децата имаха добра говорна култура, но повечето говореха трудно и не владееха добре граматически езика, пропускаха глаголите в изреченията, имаха трудна комуникация. Чуващите деца имаха проблеми със скороговорка, заекване и дефекти в говора. Някои от децата в групата владееха жестомимическия език, други - не. Някои от чуващите деца и тези с нарушения, искаха да научат този език, за да могат да общуват по-добре с техни приятели от специализираното училище. Други, по желание на родителите си, искаха да развиват само говорните си способности, без да включват жеста в говора си. Децата бяха на възраст от 7 до 17 години. Трябваше да мислим за работен материал, който да удовлетвори всички възрасти. Много скоро се спряхме на материала – „Маугли”. Той бе подходящ не само поради възрастови причини. В него се разглежда темата за приемането на различния, а това бе тема и на нашия проект, който целеше социализиране на тези деца и представянето им пред обществото, не на база на дефицитите им, а на база на различните им способности. В книжката Маугли научава езика на всички животни и така се завръща по-богат при хората. Но дали хората са готови да го приемат с неговите различия?

Общуването с деца със слухови нарушения бе учене на нов език – изключително богат и емоционален за всички в нашия екип.

Етапи на работата и промени в групата

Имахме три големи етапа на работа – първият беше опознавателен, вторият включваше по-голямо разнообразие на дейности и игри, както и работа върху театралната постановка, третият беше посветен на изявите на децата пред различна публика, включително и участието им в Международния фестивал „Изкуство с различие” в Бреша-Лумезане (Италия) от 6 – 9 юни 2010г. През това време групата също леко се промени – завършихме процеса с 14 деца, като отпаднаха 3. Отказа се едно дете по болест, едно - поради липса на мотивация и едно напусна училището.

Групата бе водена от мен, Виолина Василева и моя колега Янко Велков. Имаше пет доброволци (Даря, Ива, Николета, Симона, Таня), които предварително бяхме обучили в специализиран за целите ни тренинг. Доброволците се включиха в работата ни през месец октомври 2009г. Работиха много мотивирани и с любов. Тяхното присъствие направи групата цветна и многопластова, както възрастово, така и професионално. Всеки беше специалист в своята област и се включваше адекватно при нужда. Те бяха

активни, даваха предложения и прекрасна обратна връзка след всяка сесия, за което сме им изключително благодарни.

Методът. Защо театър?

Където думите не могат, нещата нямат имена, а смисълът се е изгубил някъде по пътя. Там,- в това безсловесно пространство, все оставаш неразказан, неразбран и нещо в другите е няма и по детски еднозначно. Където думите не могат, има бариера на човешкото, защото си безсилен да кажеш на другия защо и накъде си тръгнал и какво означава за тебе пътя на срещата.

Думите назовават всичките ни светове и влияят на човешката обвързаност. Там, където те не могат да бъдат изречени или чути, липсва езикът; очертава се онази бариера, която пречи да споделяме и да разкриваме себе си. Появява се изолираност и самота.

Където думите не могат, няма общуване, нито поезия. Когато думите не могат да преодолеят пространството между теб и другия, тишината е студена и тъжна. Чувстваш се неразбран и безсилен. Забравен и отхвърлен. Когато думите не могат, мислите засядат в гърлото и задушават.

Където думите ги има, не винаги общуваш истински. Понякога и там оставаш неразбран. Те са условие за общуване, но също и пречка, защото убиват спонтанността и ограничават същността на назованото. Те носят субективност и дребнавост.

Когато думите не могат, се ражда Изкуството. Тогава се разкъсват границите на мисълта. Поставя се на изпитание най-човешкото – да се вчувстваш в другия, да се вгледаш в себе си и да търсиш друг начин да се изявиш.

Когато думите не могат да се вместят, тишината е дълбока на пипане и е съставена от жестове и звуци. Да разбираш без думи е само по себе си изкуство, дори когато да разбираш думите е също трудно. Тогава същността докосва другия директно, без да търси имена и форми. Създава се пространство на спонтанност и духовна обвързаност. Тогава общуването е дълбоко сетивно, в него има емоция и отдаване. Тишината е пространство на свободната мисъл, спонтанността и хармонията.

Където думите ги няма, се ражда Театърът – най-красивото общуване.

Повечето от децата нямаха представа какво е театър, какво е сцена, публика, игра пред публика. От анкетите, които им направихме разбрахме, че само 2-3 от тях са ходили на театър, а 3-4 от тях са играли пантомима. Някои наричаха репетициите ни „тренировки”, защото спорта им беше по-познат. В началото бързо се уморяваха, когато трябваше да повторят някоя сцена, за да отработим детайлите по нея. Финалът, театралното представление, бе награда за целия им труд и усилия. Те имаха осем изяви пред публика, която ги аплодираше бурно, викаше ги на бис, вземаше от тях автографи, задаваше им

въпроси след представлението и ги смяташе за истински звезди. Прекрасно бе и това, че те сами нарисуваха скиците за своя декор и с радост споделяха това с публиката. В тези моменти те се чувстваха уверени в себе си, горди с труда си и истински обичани от деца като тях, които им се възхищаваха.

Специфика на работата с групата

Работата ни в групата започна с едно взаимно опознаване, което ние правехме задължително в кръг. Аз говорех бавно и отчетливо, така че всички да четат по устните ми условията на игрите, които задавах. Понякога изигравах с жестове думите си. Моите жестове не отговаряха на жестомимичния език, който някои деца ползваха, но те ме разбираха прекрасно. Тъй като владее дактил, понякога си помагах и с него, за да бъде разбрана от тези, които го ползваха в групата.

През първия един час, обикновено загревахме групата с игри за запознаване, доверие, движенчески, имитации, вокално-звукови и речитативни, ритмични и актьорски.

След почивката, през втория час, работехме върху създаване на етюди, развиване на конфликти, изграждане на образи, смяна на роли, разчитане на танцови движения, създаване на диалози без текст - с ритъм и танц, с включване на тарамбули и вокали в работата ни. След втората почивка работехме около час и половина върху стари, вече създадени сцени или отработвахме новосъздадените, след което децата рисуваха впечатленията си и по този начин помогнаха по-късно да се създаде декора. Или разговаряхме за техните емоции и чувства по време на работата, за да затворим сесията си.

Този режим на работа продължи десет месеца и се превърна в ритуал за тях.

Сценарият или драматургията при работа с деца може да се разработи по различни начини. Някои избират традиционния подход, при който водещите с помощта на някои от децата написват драматургичен текст по избрана тема, а после актьорите—деца и доброволците изиграват сценария. В нашата работа обаче ние създадохме различен модел на създаване на сценарий с акцент на импровизацията.

Импровизацията е процес на създаване на сцена в момента, без предварителен сценарий. Импровизацията има творчески и непосредствен характер. Тя поставя децата и младите хора в центъра на творческия процес като ги насърчава да използват телата и емоциите си, а не само интелекта си.

След избора на материал – „Маугли”, ние започнахме физически и емоционално да загреваме групата с игри, актьорски задачи на тема джунгла и животни. Упражненията бяха интерактивни, физически, неагресивни и представени предимно като игра и забавление. Създавахме игрови ситуации на сблъсък между отделните животни. Създадените чрез импровизация сцени стриктно записвахме и по-късно, когато материала се натрупа, аз го

организирах в драматургичен текст. По този начин групата стана съпричастна към сценария.

Повечето игри, които бяха любими на децата намериха своето място в отделните сцени от представлението. Например артикулационната игра на импулси зип-зап-зоп, влезе в сценария като звукова картина на дъждовете в джунглата; играта на плетеница- изразяваше страховете в джунглата; играта на племена стана основа на бойния танц за спасяването на Маугли; играта на народна топка - бе в основата на сцената за обучение на вълчетата в ловуване.

Най- важното за малките етюди беше да се определи **какво, кой и къде**.
А именно:

Първо се определя конфликтът или противоборството в сцената. За какво става дума в сцената? Кои са противопоставящите се сили? Кой за какво се бори?

После въвеждаме героите в сцената. Кои герои участват в конфликта? Какви са взаимоотношенията им? Каква е гледната им точка към проблема?

Накрая уточняваме и мястото на действие на героите.

Така се обособиха следните части на представлението:

Джунглата – място на действието.

Появата на бебето Маугли- време, заявка на герой.

Багира ги учи да ловуват - семейно училище.

Училището на Балю -институционално училище.

Кой съм аз? – идентификация (самоопределяне).

Тигърът дебне – врагът (тъмната страна в мен).

Змията – гласът на подсъзнанието.

Маймуните в заговор – социална, гражданска позиция.

Отвлечане на Маугли – опасност.

Бой за Маугли – конфликт.

Влюбването - ново начало.

Що се отнася до ролите, всяко дете имаше възможност да премине през различни роли, докато се спре на една. Това бе интересен процес, защото дете, което нямаше необходимото бащино присъствие в живота си, се спря на ролята на бащата вълк. И по този начин то получаваше енергията и силата на мъжа-покровител. Момчето, което имаше изключително положителен имидж сред приятелите си, при нас играеше отрицателната роля на тигъра Шир Хан. По този начин той развиваше сенчестите роли в живота си, без които човек не би могъл да бъде цялостен. Момичето, което в живота поемаше твърде много отговорности, за да помага на самотната си майка, пое ролята на майката, сякаш за да се освободи от тези отговорности в реалността. Момче, което винаги контролираше ситуацията, си избра ролята на учителя Балю. Едно от чувашите момичета, което много трудно бе прието от групата (тя трудно се социализира и сред съучениците си) и обикновено играеше в масовките, след като се наложи смяна в състава на актьорите, лично актрисата (атакуваща я по

време на работата) ритуално ѝ предаде ролята на Багира, за да остане представлението живо. Двете останаха след репетициите заедно по тяхна инициатива, за да бъдат добре усвоени основните стъпки и елементите в ролята. Девойката, която говореше прекрасно, но много искаше да научи жестомимическия език, заради приятеля си от специалното училище, прие ролята на Джунглата-разказвач. Момчето, което също бе обучено да говори добре, но това като че ли отнемаше от емоционалния му заряд и енергия, прие ролята на Маугли - игривото, любопитно дете, което е готово на всякакви предизвикателства. Така всички деца имаха възможност да се обогатят от ролите си и да научат нещо повече за себе си. Всички те изпълняваха минимум две роли. Когато техните герои не бяха активни на сцената, те се въплащаваха в ролята на живата джунгла.

В работата си използвахме и трикове, за да покрием говорните дефицити на някои от децата. Репликите на почти безгласния Шир Хан бяха изказвани от говорещата гора като ехо и това беше изключително ефектно и сценично. Появата на говорещата гора не бе планирана, идеята възникна спонтанно като последна възможност да се озвучи героят.

За да улесним запомнянето на репликите при някои от децата, ги съкращавахме и ритмизирахме или ги превръщахме в речитатив. Това също беше ефектно и създаваше весела атмосфера в спектакъла.

Първоначалната ни идея за спектакъла бе той да бъде движенчески и звуков, но много от родителите се съпротивляваха на това и искаха да бъде показано как децата им говорят, затова ние променихме плана си и започнахме да въвеждаме различните видове диалози: звукови, ритмични, танцови, говорни. За да засилим гласовете на актьорите, закупахме безжични микрофони, с които те можеха безпроблемно да се движат и говорят. Това изключително улесни и озвучи работата ни.

В спектакъла използвахме кукли, танци и пантомима. Така той стана тайнствен и многоцветен. Групата използваше раздвижване на материи в отделни моменти от представлението. Това работеше за по-добрата визуализация на сцените. Изключително трудно беше за децата да разберат, че при работата с кукла техните тела не са толкова важни. Важно е движението на куклата. Това бе възможност да се научат как да пласират телата си и да извеждат на преден план куклата.

Децата имаха много добри движенчески възможности. Те много бързо запомняха движенията, които им подавахме, а някои от тях умееха да измислят танцови стъпки. Повечето бяха добри имитатори. Единствените трудности, които срещнахме бяха с това как да ги ориентираме в музиката. Правехме го като изброяваме музикалните тактове с пръсти и така те се ориентираха в движенията. Тази група имаше изключително чувство за стоп- кадър (спиране на действието в определен момент). Работила съм с много групи, но тези деца ме изумиха със способността да запазват емоционално и движенчески ролята в стоп. Може би това се дължи на липсата на шумове около тях, които да ги

разсейват... Много успешно групата се справяше със създаването на живи картини и колективни герои (групово изображение на определени моменти и роли).

Освен с театър, занимавахме групата с арт терапия, направа на мартеници, рисуване, гримиране, подготовка на декора за представлението. В първите срещи те рисуваха себе си, семейството си, мечтите си, страховете си. В средата на работния процес момчетата се забавляваха да грундират паната на декора, докато момичетата рисуваха скиците на животните в джунглата. Когато наближи времето за представленията, започнахме да ги учим как да се гримират.

Вдъхновение, страст, любов, щастие, отчуждение, слабост, гняв, омраза, приемане...

Думи! Зад всяка от тях се крие истинска буря от преживявания, чувства, желания и пориви. Словото не е способно да разгърне изцяло вътрешната ни вселена. Където думите не могат да съществуват сами се ражда Театърът. Изкуството се появява тогава, когато е нужно да изведе истински значими смисли.

Основната гравивна единица на театъра е действието. Думите на героите в избраната творба не са достатъчни. Те предизвикват мисли, желания, търсения, но за да се проявят в пълния си блясък, се нуждаят от действие. Театърът не е в самите думи, а между тях. Театърът изисква не да проявяваш своите качества посредством думите си...а да бъдеш! В чувствата, мислите, стремежите, действията. Само, когато подтекстът е водещ, се ражда истината. Ако вярата и наивността липсват, ако публиката не ти вярва – театърът е изгубен. Мисията му е да събужда размисли и инстинкти, да задава въпроси и да отговаря на тях посредством въздействие върху всички сетива.

Видове игри и занимания

„Да научиш, значи да откриеш онова, което вече знаеш.

Да правиш, значи да покажеш, че вече знаеш.

Да преподаваш, значи да напомниш на другите, че знаят колкото теб.

Всички ние учим, правим и преподаваме.”

Р. Бах

Скептиците смятат, че актьорското майсторство (или импровизацията) не могат да се научат. Доводът им е, че в актьорската игра участват емоциите и въображението на актьора, а това трудно се учи. Актьорът-педагог обаче изпълнява много роли:

- Помага на актьора-дете да изрази и предаде по въздействащ начин онова, което съществува в съзнанието му;

- Създава сигурна среда за уещия се актьор-дете, в която той не се страхува от неуспех и спокойно поема рискове и разучава докрай творческия процес;
- Спомага за изграждането на доверие сред актьорския състав (групата);
- Води упражнения за повишаване на физическата издържливост, гъвкавост и релаксация;
- Помага да се усъвършенства гласовата техника;

* * *

Упражнение. Енергиен кръг с имена и ритмична игра с имена

Цели:

- Да могат участниците да си научат имената.
- Да ги насърчи да се изразяват физически.
- Да подпомогне участниците да се отпуснат и да се вълнат в процеса.

Материали: Не са необходими.

Процес: Участниците са в кръг и доброволец започва играта. Прави крачка напред. Казва си името, като същевременно прави някакво движение (напр. маха с ръка, рита с крак или навежда глава). Другите повтарят името, като го произнасят по-силно и повтарят движението му, като го преувеличават и така докато се изредят всички.

Участниците са в кръг. Доброволец си казва името и пляска с ръце, след което казва какво обича да прави. Следващия участник повтаря името на доброволеца, пляска, казва какво обича доброволеца, пляска, казва своето име, пляска, казва какво обича да прави. Следващия участник започва отново от имената на доброволеца, втория участник, стига до себе си и така до края на кръга.

В края: Похвалете участниците и ги подканете към аплодисменти. Кажете им, че току-що направеното упражнение е било увод към импровизацията.

* * *

Упражнение: Кръг за бързо загряване – „Папагал”

Цели:

- Предлага ритуал, който се използва за начало на сесия.
- Помага на участниците да се отпуснат, ободрят, раздвижат и да направят дихателни и вокални упражнения.

Материали: Не са необходими.

Процес: Поканете участниците да застанат в кръг и всеки от тях да избере партньор, с който да поддържа зрителен контакт. След това водещият провежда с групата поредица от дихателни упражнения, разтягане на

мускулите, подскачания, завъртания, емоционални кратки звукови подвиквания, придружени с различни жестове и физиономии. Групата ги имитира. В следващи срещи могат да се посочват за лидери отделни участници и по този начин те самите също да развиват въображението си в измисляне на закръпки за групата.

В края: Похвалете участниците и ги подканете към аплодисменти.

* * *

Упражнение: Предай ритъм

Цел: Да сплоти групата и да даде целенасоченост на действията и.

Материали: Не са необходими.

Процес: Участниците застават в кръг. Обърнете се към участника до вас, погледнете се в очите и плеснете с ръце. Другият участник трябва да се опита да плесне едновременно с вас. След това той се обръща към участника от другата му страна, двамата плесват с ръце едновременно и т.н. Това създава впечатление за създаване на ритъма. Насърчавайте участниците да установят и поддържат ритъма. След като повторите упражнението няколко пъти, го прекратете и обсъдете.

Попитайте участниците кое прави възможно пляскането в унисон.

Възможни отговори са: установяването и поддържането на зрителен контакт, дишането, ясните намерения, липсата на предварителни очаквания, запазването на ритъма. Успя ли групата да запази ритъма?

Повторете упражнението, като този път пляскането започва някой участник. Сравнете с предишния път.

В края: Подчертайте, че унисонът с останалите актьори по време на репетициите и представленията е много важен. След, което помолете участниците да се раздвижат из залата, като подготовка за следващата дейност.

* * *

Упражнение: Импулси

Цели:

- Да насърчи участниците да се изразяват със своите гласове и жестове.
- Да не се притесняват, че изглеждат глупаво.

Материали: Не са необходими.

Процес: Участниците се разхождат хаотично из залата. Всеки работи за себе си, оглежда детайлите, които не е забелязал до момента, изследва пространството, дишането си, походката си. При потупване по рамото на един от участниците, той започва да издава звук и прави движение към него, като

не прекъсва разходката си. Всички в залата започват да го имитират, докато не бъде докоснат друг участник и имитацията се променя.

В края: Участниците спират да се движат. Дайте им положителна обратна връзка. Обяснете им, че целта е била те да не се срамуват да издават звуци и да правят движения пред публика.

* * *

Упражнение Огледало

Цели: Да помогне на участниците да установят връзка помежду си. Да се движат „като един” - да изградят добро партньорство и доверие.

Материали: Не са необходими.

Процес: Участниците се разделят по двойки и намират своето място в залата, така че да не си пречат. В двойката се решава кой да бъде лицето А и кой лицето Б. Участниците не разговарят и се съсредоточават върху партньора си. Обяснете им, че А започва с прости и бавни движения, които Б повтаря (като в огледало). След няколко минути помолете участниците да се сменят, така че Б да играе водещата роля. След това пак се сменят и така няколко пъти. Когато участниците свикнат с упражнението, кажете им да продължат да се движат огледално, но вече без да има „водещ” и „имитирац”. Те трябва да се включат на честотата на своите партньори.

В края: Направете кратка дискусия. На кого му беше приятно да имитира? На кого му беше по-приятно да води? Кое помогна на синхрона ви? Кое попречи на същия? Обяснете им, че близостта, която са изпитали със своите партньори в синхрона е близка до тази, която трябва да постигнат със партньорите си на сцената.

* * *

Упражнение: Племена

Цели:

- Участниците да действат според своите физически и гласови импулси, без да подтискат чувствата си.
- Да разберат как могат да изразяват идеи с тялото си, без думи.
- Да развиват въображението си и имитационните си способности.

Материали: Не са необходими.

Процес: Участниците се разделят в две групи (племена), като всяка си избира водач. Всяко племе се подрежда пирамидално (в триъгълник), така че да се вижда всеки един от тях. Вождовете провеждат диалог с помощта на звуци и движения, но без думи. Например единият вожд може да изръмжи с протегнати напред ръце. Цялото племе повтаря звука и движението. След което другият вожд отговаря на „казаното” със свой звук и жест. Неговото племе повтаря

казаното със същия звук и жест. Така племената провеждат цял „диалог“ помежду си, в който може да се развие и конфликт, и развързка, но без думи.
В края: Не забравяйте да похвалите участниците като им кажете, че с това упражнение те са напреднали с още една стъпка в усъвършенстване импровизациите.

* * *

Това са само една малка част от множеството игри и упражнения, които ние използвахме в работата си. Необходимо е да разполагате с голямото им разнообразие, за да освежавате обучението си. Игрите предлагат повече варианти за решаване на възникнали проблеми, подобряват актьорската игра и техника, създават предпоставки за изграждане на доверие и екипност в групата, развиват импровизаторските умения, възпитават в емоционална отговорност.

Създайте атмосфера на свобода и веселие по време на заниманията, особено когато играете театрални игри. В началото участниците се плашат от някои от игрите. Но ако на семинара се създаде чувството, че не можеш да сбъркаш, страхът на участниците ще бъде управляем.

Не забравяйте посланието на Ганди:
„Бъдете промяната, която искате да видите в света!“

Време и място на срещите

Работата ни с деца от училището за деца с нарушено зрение “Луи Брайл” започна през октомври 2009 г. и продължи да края на април 2010 г. В началото срещите ни бяха всяка събота до обяд, после – в събота и сряда вечер, от началото на 2010 г. – събота и неделя, а когато наближи краят им – при всеки удобен случай. Заниманията ни се провеждаха в така наречената игротека – неголяма, но достатъчна за нуждите ни зала, която иначе се използваше за занималня и за рехабилитация на децата с множествени увреждания. В нея имаше много уреди за раздвижване, които понякога използвахме за нашата работа. Срещите ни /или сесиите/ обикновено траеха три часа, без ясно разграничена почивка, но с редуване на по-леки и по-сериозни занимания.

Формиране на групата

При първата ни среща с ръководството на училището разбрахме, че училище “Луи Брайл” е доста търсено за всякакви извънкласни занимания, и повечето деца се прекомерно заети с тях и с учебната програма. В училището има и театрална група за по-големите ученици, с много национални и международни прояви /с колегите - ръководители на групата от самото начало поддържахме връзка и сътрудничество/. Единствените деца, с които се оказа че можем да работим бяха тези, които като много други идваха от провинцията, но през събота и неделя оставаха в училище, тоест живеяха в училището като в пансион. Родителите на тези деца не ги вземат в къщи по различни причини – повечето поради липса на средства. Имаше и три деца от два дома за деца лишени от родителски грижи. Бяхме предупредени, че част от децата имат и други проблеми – физически, интелектуални, поведенчески, което означаваше, че повече от половината деца бяха с множествени увреждания. Приехме това като допълнително предизвикателство.

След първите две срещи се установи относително постоянна група от 12-14 деца на възраст от 8 до 15 години. Не направихме никакво филтриране или разделяне на групата /всъщност не беше и възможно да работим с две групи/, приемахме и всички деца, които през периода проявяваха интерес и се включваха в групата. Впоследствие голямата възрастова разлика и разликите в интелектуалния потенциал на децата създаде много трудности в работата ни. Преди Нова година правихме опити да работим и вечерно време и някои от децата, които иначе си отиваха в къщи през съботите и неделите се включваха в нашата работа. За съжаление не беше възможно да работим пълноценно

вечер – дневният режим в интерната е по-сгъстен. Сесиите бяха по необходимост по-кратки, децата се превъзбуждаха лесно и трудно си лягаха след това, което създаваше проблеми на възпитателите.

Етапи на работата и промени в групата

Имахме три основни етапа на работа – първият беше опознавателен /до Нова година/, вторият включваше по-голямо разнообразие на дейности и игри с частична работа върху театралната постановка, с която завърши проектът /януари – март 2010/, третият беше изцяло посветен на въпросната театрална постановка „Али баба и четиридесетте разбойници” /март - април’2010 /. През това време групата също се промени – завършихме процеса с 10 деца, като отпаднаха 4 и се присъедини едно. Отказите от участие бяха очевидно продиктувани от това, че средното ниво на заниманията, беше под потребностите на отказалите се деца. Повечето от тях известно време се бореха с дилемата да останат или не. Заниманията им бяха интересни, но групата беше шумна, понякога трудно и бавно възприемаща задачите, с интерес към по-опростени занимания и предизвикателства; с други думи, работеше се според потребностите на 7 - 9 годишни деца. Но имаше по-големи момичета, които изискваха друг тип внимание от нас, с много повече споделяне на конкретен жизнен опит. На места имаше и ревност за това, че хвърляме толкова усилия да овладеем групата. При по-големите пък, които избрах да останат, се забеляза определено инфантилизиране.

Методът – защо театър?

Театърът /разбира се и изкуствата като цяло/, съчетан с играта, предполага една неутрална територия за среща. На човек е присъща потребността и способността да играе. Играем непрекъснато, влизаме и излизаме от роли /на родител, дете, началник, на покровител, на нещастник, на авторитет, на влюбен/, създаваме планове и сценарии, съзнателно или не моделираме своето поведение.

Театърът обаче лишава тази игра от нейната принуденост, играта ни изважда от клещите на необходимостта, на конвенцията. Човек е в силата си по свой избор и без някаква житейска необходимост да създава и разрушава роли, да излиза и влиза в тях.

Театърът предоставя възможността да направиш за някого и пред някого нещо, с което да изненадаш самия себе си и за което получаваш оценка и аплодисменти. Дава ти увреността, че можеш да бъдеш различен по свой избор, че можеш да забавляваш другите, да бъдеш интересен, смешен, страшен, непредсказуем, добър, лош, умен или глупав. Сцената дава сили да кажеш неща, които никога не би казал в ежедневно общуване, да намериш нови средства да изразиш себе си. Повишава собствената ти самооценка.

Повечето от нашите деца нямаха точна представа какво е театър, какво е сцена, публика, игра пред публика. Опитва си, естествено, черпеха от телевизионните развлекателни програми, от филмите, особено много от сериалите, от аудиоприказките. Някои имаха известен опит с посещението на постановки, но не открояваха съзнателно гореизброените елементи; да не говорим за това, че нямаха понятие какво е репетиция, работа по едно представление, усещането за премиера и наградата от страна на публиката за таланта и труда. В някои моменти ни беше много трудно да обосновем необходимостта от това да повтаряме, да изглаждаме детайлите. Но с приближаването на премиерата, някак интуитивно, приемайки нашето нарастващо вълнение, мотивацията на групата нарастна неимоверно. Докато няколко седмици по-рано щом споменехме, че трябва да продължим работата си върху „Али Баба”, децата реагираха с „О, пак ли тая приказка!”, в края на репетиционния процес участието в постановката вече беше въпрос на престиж, а заплахите към някои от тях /най-вече от страна на персонала, при непоносимо поведение/ или просто страха, че може да не участва, водеха до невиждан от нас до този момент плач!

Нашата надежда е, че освен развитието и промените, през които премина всяко едно от децата, те ще свързват резултата и положителните емоции на премиерата с положения от тях през тези седмици и месеци труд. Защото театралното представление, което на практика увенча този дълъг процес, бе по достойнство оценено от публиката. Децата усетиха, че си е струвало, че усилията им са оценени, че публиката ги е разбрала и се е забавлявала с тяхното изпълнение и бяха щастливи и горди от това.

Специфика на работата с групата

За първи път работехме с такава група. Повече от половината деца са с напълно изгубено зрение, а останалите - с различна степен на загуба. Само някои децата визуално се ориентираха в пространството.

И ние, като повечето виждащи, знаехме за възможностите за комуникация и ориентиране в пространството, които незрящите имат. Но едва след като лично се сблъскахме с тях, усетихме значението на „виждането” с ръце и стойността на звуковия ориентир (ако не си изразил гласово присъствието си, ти отсъстваш от „полезрението” им), внимателното слушане, чувствителността към всички видове звуци... Докато човек не се постави на мястото на невиждащия, той не може да си представи каква огромна част от „нормалното” възприемане на света, на себевъзприемането, на душевния живот въобще, е свързана и зависима от зрението.

Именно тази специфика на комуникация със света, правеше децата жадни за сетивни и слухови изживявания. Те докосваха всичко, което им носехме, безкрайно ги вълнуваше всичко, което издава звук. Всеки път малкият касетофон, който носехме със себе си, беше щателно опипван. Потискаше ни това, че необходимата сетивна информация, която по правило трябваше да компенсира липсата на зрителна такава, беше в такъв огромен дефицит при тях! Например 15-годишният М., с нормално интелектуално развитие, не знаеше какво е „възел“, тоест не свързваше думата с възела, който опипваше. Имаше деца, които не знаеха или не помнеха да са докосвали разлистващи се пъпки на дървета. Никакво описание не може да замени конкретно сетивния контакт, и в нашата работа постоянно се сблъскахме с празнини в сетивния опит.

Светът на виждащите е прекалено центриран в себе си, смятайки виждането за „норма“ а слепотата - за огромно нещастие. Пропуска се фактът, че изпитанието да не виждаш, те научава на много други неща, че светът на невидящите, не е просто подмножество на Света, а е автономен, със свои закони.

В началото групата ни се виждаше лесна за работа. За първи път виждахме деца, които да прекарат близо три часа, седейки в кръг, без да се уморят или да им стане досадно. Бяха любопитни, отворени към нас, някои по-общителни, други - по-свити, но като цяло - внимателно слушащи. С течение на времето това поведение на групата драстично се промени. Срещите им с нас по правило ги въодушевяваха, децата непрекъснато се надприказваха, прекъсваха се в кръга. Особено ги блазнеше нарушаването на правилата на игрите, най-вече в кръг, където толерантността и изслушването бяха от особено значение /например, когато си подаваха плод и трябваше да говорят за него без да го назовават, за да запазят изненадата за следващия, още вторият или третият изкрещяваше с удоволствие името на плода/. Случваше се, дори при големите, просто да крещят без причина, като освобождаване на някакъв заряд от емоция. Никакви аргументи, мъмрене и дори заплахи не бяха в състояние да спрат еуфоричното надвикване, заяждане, звуковото налагане над другите. Моментите, в които постигахме пълна тишина и внимание бяха, когато се разказваше нещо, особено истории или приказки. Тези деца са идеалните слушатели. Към всякакви задачи, свързани със звуци и ритъм, те са възприемчиви и лесно ги овладяват.

Но особено трудно е организирането на какъвто и да е вид движение. Повечето от децата имат изключителна икономия на телесни движения. Оказва се, че без да си даваме сметка, по-голямата част на това, което добиваме като телесна култура, също овладяваме и захранваме чрез визуални образи. Пълнотата, естетиката на движенията, детайлите на жеста, са нещо чуждо на напълно незрящите. С голямо усилие раздвижвахме пръстите им, за да ги

накараме да размахат показалец за елементарния, ежедневен за зрящите жеста „не“. За постигане на някакъв напредък, всяко дете трябваше да бъде индивидуално стимулирано – например за някакъв вид танцувални движения – и то многократно, докато движенията станат привични за него. Ако има прекъсване на заниманията за известно време, споменът за овладяното движение постепенно угасва, защото няма визуален модел, който да го подхранва. За подобни движенчески занимания се иска много време, голямо търпение и най-вече хора, които да се занимават поотделно с децата. Бяхме щастливи, когато имахме повече доброволци.

Ето и някои видове игри и занимания, които проведохме в нашата група:

Приключенски игри

Лабиринт

Сетивният театър е инсталация, през която участниците преминават един по един. Във всеки един момент на това пътуване се въздейства целенасочено върху едно сетиво. Изживяванията на всеки участник са индивидуални и историята на самото пътуване е подхранена от образите на неговото/нейното подсъзнание. При виждащите, сетивните въздействия се усилват за сметка на виждането /обикновено те са с вързани очи или в затъмнена среда/. Беше ни интересно да видим как този театър ще се възприеме от невиждащите деца.

Всяко едно от тях беше въвеждано в стаята с вързани очи / независимо дали има или не остатъчно зрение/, в атмосфера на тайнственост - помолихме да не разказват преживяното, когато излязат и никой отвън не знаеше какво става вътре.

Последователно извършвахме следните действия - повечето от тях безсловесно, на лек музикален фон:

1.Разхождахме ги из стаята, като ги карахме да държат воал, с който насочвахме движенията им. Целта е да се дезориентират в познатата обстановка на стаята, а също и да се почувстват въведени в атмосфера на ритуал. Воденето из стаята ставаше също и със звуков ориентир – щракане и пръсти, подсвиркване, шумолене... или друг звук.

2.Насочвахме ги да седнат в стол с колела, който след това задвижвахме. Най-силно въздействие за тях имаше първоначалното навеждане назад на стола, когато тялото им изместваше центъра на тежестта си и краката им губеха контакт с пода. След кратко люлеене на място, ги придвижвахме из стаята с различна скорост и различни по вид въртения.

3. За осезание – давахме им да докоснат и проучат два предмета – мек / играчка/ и твърд /зърна боб в купа/

4. За вкус – последователно опитваха нещо сладко /шоколад/ и горчиво / парченце грейпфрут/.

5. За мирис – докосвах ароматизатор и изучавах миризмата оставена върху ръцете им.

6. Звук – бяха полагани да легнат върху дюшек, за да могат да релаксират – въздействахме им със звук от леко плискане на вода и прошепнати думи.

7. . Извеждахме ги навън, все така с вързани очи

Извадени от контекста на ежедневието, тези въздействия придобиват особен смисъл за участниците. Усещането за това, че си воден, че трябва да се довериш, че в един момент трябва сам да направиш избор /дали и накъде да тръгна, когато воденето спре/, неочакваността на сетивното въздействие и асоциациите, които то извиква, дават усещането за пътуване, което /особено за по-големите/ е пътуване към индивидуалността, приключение, в което аз съм героя, аз трябва да открия смисъла, посланието.

Скрито съкровище – колективна игра

За да открие скритото съкровище, групата трябва да реши последователно няколко задачи. При разрешаването на всяка от тях, тя получава писмо с указание къде я очаква следващата задача, което водещата чете на глас:

- В игротеката групата трябва да разгадае 3 гатанки. Писмо: следващата задача трябва да намерят и подредят при кафе машината;
- В прозорчето на кафе машината децата напипват изрязани от картон буквите А–Л–О–К. Подреждат думата КОЛА. Писмо: всички едновременно трябва да влязат в колата на Явор и намерят следващото писмо. Между паркираните на двора коли, единствено тая на Явор е широко разтворена, по което и децата я разпознават. Те с радостни викове нахлуват вътре и П. намира послание от Явор: “Намерете ме!”
- В този момент децата чуват флейта откъм беседката в двора. Петя, както винаги, е водач. Просто невероятно е, че цялата група се затичва! Децата със остатъчно зрение грижливо обгрижват тези със зрение 0, овладявайки собственото си нетърпение;
- При Явор получават последно указание къде е зарито съкровището. Трябва да отброят 8 крачки и с оставената там импровизирана лопатка да отрият съкровището от земята.
- Децата откриват метална кутия с бисквити

Отново в игротеката, седнали в кръг, децата си вземат по една “кошничка” бисквити и с удоволствие ги излапват.

Юнакът и омагьосаната гора /с балони/

Един от групата – юнакът, излиза въвн, останалите се пръсват из стаята и имитират дървета, като застиват в определени пози. На някои им се налага да седнат. Юнакът трябва да премине гората с вързани очи, без да докосне нито едно дърво и да достигне до възшебния меч. За да прекоси гората си служи с продълговат балон, който му помага да избегне контакта с дърветата. Ако се блъсне в тяло, в някое дърво - губи един живот.

Игри с балони

Волейбол

Два отбора - “тигри” и ”лъвчета”, застават от двете страни на невисоко платно. Всеки играч държи балон. При знак “начало” - играчите прехвърлят балоните в полето на противника, опитвайки се да прочистят своето. Всеки от отборите има “треньор” – доброволец, който подава на децата балоните, които те не успяват да открият. По даден от съдията знак, играта спира. Победител е отборът, в чието поле има по-малък брой балони.

Баскетбол

Малко по-сложна от волейбола, но на същия принцип. Групата се разделя на два отбора. Пространството се разделя на 3 полета – в крайните полета са кошовете – тънки балони сгънати като обръчи, държани не много високо от двама доброволци. Указват се полетата и кошовете и отборите се запознават с тях и със задачата – за разлика от обикновения баскетбол, тук задачата на отбора е да вкарва балоните в собствения си кош. Между полетата има прегради от столове, които участниците нямат право да пресичат. В средното поле двама “разпределители” отправят балони към своя отбор, като си помагат да ги намират с продълговати балони. Играчите от крайните две полета трябва да намират балоните и да ги пускат в кошовете, /които издават звуци за да ги ориентират/ и бележат точки, които коша /честно/ брой. По принцип всеки балон вкаран в коша трябва да бъде взиман от друг доброволец и връщан в централното поле, откъдето пак трябва да бъде изтласкан от двамата капитани. Когато съдията спира играта, всеки кош казва колко точки е отбелязал неговия отбор.

Клоуни

Представяне на клоуна – принцип на носа, име на клоуна.

Децата се запознават с червения нос на клоуна в кръга – той минава през всички и им позволява да го пипнат. Така разбират, че когато е с носа, актьорът е в роля – клоун с определено име, който говори всевъзможни весели глупости. Когато свалят носа му, той престава да е клоун и говори сериозно. Това е нещо доста близко до тях и те бързо се заразяват от играта и искат също да получат носове.

Раздаване на носове под формата на шоу

Водещият клоун прави шоу като вика всеки един от кандидатите и го подлага на лек изпит, примерно разговор през смях:

Клоун: Хо хо хо хи хи хе хе??

Дете: Хихихихехе ха!

Или разговор на измислен език /джибериш/.

След това детето получава носа си и се представя на останалите. Разбира се, водещият клоун непрекъснато иска аплодисменти.

Червеният нос позволява лесно влизане в роля или слагане на маска. Хубаво е към тази роля да има уважение и сериозност, независимо че е комична, затова в раздаването трябва да има известна ритуалност. (Оттук нататък може да се пристъпи към изготвяне на много елементарни аудиоскечове).

Ритуални игри

Разбойниците

А. Посвещаване

Оказа се, че един от атрактивните елементи в „Али Баба“ са разбойниците. Всички искаха да бъдат разбойници, включително самият изпълнител на ролята на Али Баба. Посвещаването беше стъпка и към овладяване на изкуството на боя със саби – важно за опознаването на възможностите на собственото им тяло - движенческо упражнение.

Дана безмълвно слага ръка на рамото на този, чийто ред е да бъде „посветен в разбойническо звание“ от Явор - в другия край на залата. Избраният трябва да отиде до там съвсем безшумно, ако останалите чуят придвижването му, пляскат с ръце и той си сяда обратно. Тъй като видяхме как въпреки старанието си, децата не успяват да се придвижат абсолютно безшумно и другите започваха да им пляскат с ръце, за да се върнат, ние започнахме да шумим, за да ги прикриваме. А Явор, с дебел глас им казваше: “Нали знаеш, един разбойник не бива да се страхува от нищо. Теб страх ли те е от нещо?” Някои от децата, изпаднали в екстаз от разговора с този дебелоглас разбойник (за когото уж знаеха, че е Явор), искрено вярваха, че няма нещо,

което би могло да ги уплаши. Други чистосърдечно признаваха, че ги е страх от змии, кучета или буболечки, твърдо решени да превъзможат страховете си в бъдеще. След това кандидатът сяда на стол и Явор слага върху главата му масажор, който наистина не стресна никого.

Следващата задача е всеки да пукне надут балон, сядайки върху него, което отново не стресна храбрите разбойници. Всеки “гръм” групата посреща със смях и аплаузи и поредният кандидат тържествено получава званието си, заедно с разбойническа торба, а на челото му е сложен знакът на бандата / малко пяна за бръснене върху палец или козметичен крем/.

Б. Фехтовка

За заниманието използвахме специални безопасни мечове от стиропор. Децата използват стената като опора зад гърба си и се нареждат в редица. Всяка команда се разучава поотделно и се показва на всеки разбойник поотделно.

При нозе! – В позиция мирно с леко разтворени крака, мечът се свежда към земята, така че леко да я докосне

Заа Бой! – Мечът се вдига косо нагоре и се прави лека крачка напред

Мушкай...едно-две-триии! – командата се изпълнява на три. Напад с крак напред и насочено мушкащо движение с меча, придружено от звук “ха”!

Сечи...едно две триии! - по същия начин, посичащо движение отгоре надолу

Следва връщане обратно на стената. Може да се правят и поредица от атакуващи движения, ако децата са съсредоточени

Възможни са и други движения на този принцип. Необходимо е непрекъснато да се коригират /отново трябва доброволци!/, за да се отграничат и да се усети разликата. Тези движения учат на фокусиране на енергията на движение, на настъпателност и себеувереност, на баланс, пренасяне на тежестта и др. Всичко е в контекста на играта на разбойници.

Подобни синхронни движения могат да се правят и с други обекти – в нашия случай с торбите пълни със съкровища...

Игри за ориентиране и контакт

Кажете своето име

Всички са изправени в кръг плътно един до друг. Един по един всеки прави обиколка от външната страна на кръга и докосва другите леко по гърба. При докосването всеки казва името си. При някои движенията бяха много хаотични, без очакване че кръга завива, прескачаха хора и т.н. Опитахме да ги коригираме, без да ги лишаваме от самостоятелност в движението

(Пространствената ориентация е едно от най-трудните за нас неща при работата, особено при постановъчната част)

Надзирател и затворници

Децата са насядали в кръг и си предават връзка ключове. Един е в центъра с вързани очи и брои на глас до три, като след три всякакви движения спират. Целта на затворника в центъра е да посочи къде се намират ключовете в момента.

Топло-студено

Направихме тази игра, подготвяйки се да посрещнем Баба Марта.

В малко пакетче от салфетка, превързано с дебел конец, бяха подготвени материали за изработване на мартеничка. За да ги измайсторят, децата първо трябва да ги намерят. Всички са седнали в редичка. Последователно стават и получават инструкции къде да търсят. Грешка, която допуснахме е, че предварително не им показахме какво ще търсят. Така няколко от тях докосваха пакетчето си, без да разбират, че са постигнали целта, при което се наложи да подсказваме.

Звукови игри

Пиано

Всеки участник издава измислен от него/ нея звук, който издава всеки път, щом водещият го докосне по гърба...

Звукови картини

Групата се разделя на две. Едната излиза, а другата получава задача да създаде звукова картина на гора с глас, блок-флейти и пластмасови бутилки, нарязани в единия край на ленти. Когато другата група влезе, трябва да познае по звука къде е попаднала.

Аналогично другата група получава задачата да пресъздаде селскостопански двор, чрез звукоподражание, тропане и подрънкване с чанове

Звуководвиженчески игри

Сезони

Всеки сезон има свое движение със звук, което децата лесно могат да повторят.

ЕСЕН: „През есента листата падат ето така...” С четири последователни

низходящи тона, изпети със звукоподражанието “Бонг”, децата размахват ръце в ляво и в дясно от тялото си, прилякайки до земята.

Зима: „През зимата зъзнем така...” Всички треперят, разтриват ръце и потропват с крака.

Пролет: „През пролетта пъпките на дърветата (свити в юмрук ръце, свити в лактите и издигнати на височината на раменете) разцъфват ето така / пръстите се отварят последователно/ и после цъфтят – крачка напред ...Та дааа!”

Лято „През лятото вървим свободно, и си подсвиркваме ето така...”

Децата пристъпват от крак на крак и махат ръце напред-назад.

Растения и градинари

Всички деца, налякали в кръг, са семенца, от които ще пораснат растения. Доброволците и ръководителите са градинари. На лирична музика те засаждат семенцата в рохкавата пръст, масажирайки рамената и вратлетата на децата. После ги поливат, погалвайки и пощипвайки косите им. И растенията започват да се надигат. Растат все по високи, разперват листа - ръце, да стигнат небесата. Растенията докосват листенца и се галят взаимно.

Конски тропот

Игра за загряване на групата.

При команди "галоп", "кал", "мост", "ложа на дамите", "ложа на кавалерите", "дърво от ляво", "дърво от дясно", насядалите в кръг участници произвеждат различни звукови ефекти, характерни за конните състезания, съчетавайки ги с предварително уговорени движения

Игри с плат

Безопасен триъгълник

Трима водещи - Явор, Дана и Арпи - обтягат на нивото на кръста си воала в триъгълник. Всяко от децата последователно влиза в него. Посредством страната на триъгълника, намираща се към неговия гръб, ръководителите го тласкат към стена, която се намира пред лицето му. Достигайки тичешком до нея, детето се хваща с ръце и се обръща с гръб към нея. След това получава тласък в нова посока. Ръководителите въртят триъгълника, съобразно движението на детето в него.

Тази игра помагаше на децата да се затичват без страх от сблъсък. Част от задачата е и да са достатъчно отпуснати за да поемат тласъка.

Лодка в бурно море

Подобна на горната, но само с двама водещи.

Явор и Ива омотават двата края на воала около кръста си. Всяко дете

последователно се хваща с две ръце за воала и следвайки движението им, се затичва напред. При спирането се обръща с гръб към воала, опира гръб в него и го захваща със сгъвката на лактите си. Притичва отсечката обратно, водено и опиращо се на движещия се плат.

Движения по протежение на опънат плат /дълъг 3-5 метра, широк 80-100 см/

Двама водещи - Явор и Дана - опънаха 5-метров воал. Децата получиха задача да изминат това разстояние....

1. ...докосвайки воала с ръка, като ориентир за посоката. За децата, имащи остатъчно зрение това не беше проблем, но тези със зрение 0, се опитваха да се вкопчат за него;
2. ... размахвайки външната с ръка като крило на птица. За да стане движението изразително, трябва да бъде показано на всяко дете по отделно – с думи едва ли може да се обясни плавното движение на крилото на птицата;
3. ... гребейки с ръце, сякаш са във вода;
4. ... въртейки се около оста си.

Водни жители (продължение на предната игра)

Хващайки ръката на всяко дете, Явор и Ива показват на всяко дете как се движат октоподите (свивайки и обтягайки пръсти му) и рибките (придавайки вълнообразно движение на длант и пръстите). Децата се хващат едно зад друго за воала, който Явор и Ива изпъват и тръгват, следвайки указанията на Явор да се движат ту като октоподи, ту като рибки.

Задачи за въображение

Колективно измисляне на приказки

1. Всички сме седнали в кръг. Дана започва първото изречение: *«В един стар необитаван замък лежала захвърлена една кукла. Тя била много тъжна, защото от дълги години вече никой не си играел с нея.»*

Всеки следващ добавя по едно-две изречения към приказката.

В тези игри е добре ръководителите и доброволците да седнат на различни места между децата, за да могат да поддържат, създаващата се приказка смислена. Въпреки че интересът към такъв тип занимания е голям, понякога някое дете (било то поради свои любими образи и теми, било поради ниво на интелигентност) добавя нещо, абсолютно нямащо връзка с изграждащия се ход на събитията в приказката. Тогава е необходимо някой по-опитен разказвач да създаде такава връзка, вграждайки внезапно появилото се «явление» в неподготвената за него приказка. Финализирането ѝ става от инициирания я ръководител на групата (Дана).

Като краен резултат децата излизат доволни от съвместното си творчество и с желание за нови творчески задачи.

2. Всеки получава квадратен лист хартия. Следвайки указанията на Дана, децата правят платноходка. Някои успяват съвсем сами, други - с минимална помощ. Работата с материал предизвика силен интерес.

Цвете разказва на децата своя версия на "Храбрият оловен войник" (ХОВ), която завършва така:

ХОВ: "Никога не съм виждал по-красиво момиче от теб, скъпа Балеринке! Аз те обичам от цялото си сърце. Моля те, стани моя жена!"

Балеринката: "Аз ще се омъжа за теб, Храбри Войнико, ако ти ми донесеш най-ценното нещо на света."

Тогава ХОВ си измайсторил лодка, също като вашите, и заплавал по морета и океани да търси най-ценното нещо на света за своята любима."

Какво мислите, че тръгнал да търси Войника и какво му се случило по неговия път?

Освен упражнения за креативност, такива разговори дават възможност децата да бъдат провокирани към базисни за оформянето на техния светоглед съждения, без те да бъдат натрапени. Приказката продължава така, както мнозинството реши. Ръководителят няма право на оценки "вярно – грешно", но като равностоен участник, може да направи предложение, което да накара децата да се замислят над твърдения, които до момента са приемали за безусловни истини.

Групата е разделена на две подгрупи. Всяка съчинява своя приказка, след което я разиграва и представя пред другата половина. Това са първите уроци по базисни театрални умения – актьорите трябва да са обърнати с лице към публиката, да говорят силно и ясно, от името на своя герой. И на двете групи е дадено парче плат, което с помощта на доброволците децата превръщат в океан, по който ХОВ плува със своята лодка. Те са във възторг, когато трябва да изобразят буря. Към огромните вълни с радост включват не овладяно силни звукови ефекти. Към звукоиздаващите предмети, които Явор им е подготвил, те прибавят гръмотевичен трясък на столове.

3. Цвете представя на децата идея за Коледна приказка:

"Написали децата в писма до Дядо Коледа кой какъв подарък иска. Но той живеел

в далечна студена и непристъпна Снежна планина. Кой да му го занесе?"

Децата се сещат, че това може да е Снежен човек.

От разговора ни обаче разбираме, че никой от тях не е правил Снежен човек, не знае как през пролетта клоните на дърветата напъпват. Огромна е липсата им от общуване с природата.

Използваме приказката, за да научим децата на нещо практично. На всяко дете раздаваме лист А4 и плик за писмо. Последователно се дават инструкции за сгъване на листа на 4, при което ръбовете и върховете му трябва да съвпадат; да се отвори капака на плика, да се пхне ръка в неговия джоб и

да се постави писмото в него; да се разлепи лепенката от капака на плика, след което той да се притисне до запечатването му. Бе дискутирано какво трябва да бъде написано на плика, за да изпълни писмото предназначението си. Разбираме, че децата са учили как да пращат писмо и в училище и успешно се справят със задачата.

Явор им поставя задача за пространствено ориентиране и партниране. Децата се разделят на две групи, които трябва да тръгнат една срещу друга. При срещата всеки да намери някого, с когото да си размени писмото.

Този тип задачи най-много затрудняват децата. Затова ние търсим всеки възможен повод да ги мотивираме да се упражняват.

Връщаме се към приказката. *“Написали децата писмата си до Дядо Коледа. И понеже нямало как да му ги пратят в недостъпните места, където той живеел, направили един снежен човек, връчили му писмата си и го изпратили той да му ги занесе. Какви приключения очакват Снежко в Снежната планина?”*

Отново разделяме групата на две и всяка подгрупа започва разработката на своя приказката. Първо съчиняваме, после играем.

Приказките бяха показани пред публика на Коледното тържество на децата. Децата бяха насядали в полукръг, в който бяха наредени последователно героите от срещите на всеки от Снежковците в Снежната планина. Всяка от историите имаше разказвач, в която героите се включваха с текст и звук. Свързаните с движение задачи бяха построяването на Снежната планина от столове, дунапенени форми и воал от двамата Снежковци, демонстрацията на писмата и връчването им на Снежния човек и танца на Снежниците.

4. Художествен прочит и обсъждане на приказката “Барабанчикът” от книгата на Джани Родари, “Приказки за игра”. Благодарение на подарения му вълшебен барабан, барабанчикът би могъл:

- да забогатее, обирайки танцуващите хора;
- да помага на нуждаещите се;
- от любопитство да развали вълшебството на барабана.

Дискутиране на трите края на приказката.

Книгите на Джани Родари, особено “Граматика на фантазията”, “Приказки за игра” и “Приказки по телефона” дават много идеи за интересна и ползотворна работа с деца.

От тялото, през нарисуването на листа до словото (снимки 61 - 76)

Цвете Янева, Екатерина Казакова

Групата

Групата от деца с интелектуална изостаналост работеше през седмицата – сряда, понякога и в четвъртък, от 13 до 16.30 /двойна сесия/ или 13.30 до 15.30 часа /единична сесия/. Някои от заниманията се провеждаха в 4-то помощно училище, а други в салона на читалище „Братя Миладинови“. В проектния период, в групата бяха осъществени работни сесии, в обем на 60 единични. Провеждаха се ежеседмични предварителни срещи с доброволците за подготвяне на материалите и дискутиране и разпределяне на задачите в сесията.

В групата бяха включени деца с различни проблеми – синдром на Даун, аутизъм, хиперактивност. Това направи неоценима помощта на доброволците, благодарение на които успяхме да овладеем бързата и неочаквана промяна в поведението им на някои от тях.

Театърът като средство за образование и възпитание

Голямо предимство на театъра като образователен инструмент е възможността за използване на невербалното общуване, особено ценно при работа с деца с интелектуална недостатъчност. То им дава възможност за най-точно и пълно изразяване на своите влечения, потребности, страхове и емоции в атмосфера на търпимост, доверие и внимание към вътрешния душевен свят. Арт терапията предизвиква положителна емоционална нагласа у детето, подпомага преодоляването на апатия и безинициативност, формира позитивна жизнена позиция.

Създаването на театрален етюд е труден и продължителен процес при деца с интелектуална недостатъчност, но целта е да се помогне на детето да се съсредоточи върху проблема, да осъществи общуване с партньора. Играейки, децата разиграват различни житейски ситуации, будещи у тях безпокойство и негативни емоции. Победата над тях, която театърът подсигурава, свалят напрежението и тревогата при деца с неврози и лека степен на интелектуална недостатъчност.

Синтетично по своята същност, театралното изкуство съдържа в себе си като свои компоненти литература, музика, танц и движение, изобразително изкуство. То дава разнообразни възможности за включване на деца с различни дадености и интереси в групови театрални занимания. Предлага разнообразни упражнения на паметта, въображението, речта и всички природни дадености

на включените в него изпълнители. Провокира развитие на техните усещания, възприятия и мисловни способности.

В срещите си с децата от 4-то помощно училище работихме по театрален сценарий на приказката "Трите прасенца". Изборът на литературния материал беше направен, заради ясната и лека за следене сюжетна линия, познатите герои, включени в приказката като групови образи, яркия конфликт, възпитателния елемент и не на последно място – лъхачото от приказката добро настроение и оптимизъм. Спектакълът разработихме като музикално шоу. В процеса на изграждането му задачите, в които децата бяха включени, бяха от различно естество и даваха различно познание върху разглежданата тема.

Така например играта на сезони, в която те имитираха всеки от тях чрез звук и действие, бе последван от събиране на есенни природни материал / листа, пръчки, шишарки и кестени/, които по-късно децата включиха в картините си „Гората през есента”. Последваха театралните задачи: „Какво правим през есента?” и „Какво правят животните в гората през есента?” А след това децата разучиха танц на гората и стихчетата за есента.

На пролетта бе посветено изобразяване на пролетни картини с действие – "Лястовиче гнездо", "Щъркел храни малките си", "Градина с пролетни цветя"

А рисуването на лятна картина на тема „Аз през лятото”, бе последвано от изработването на хартиени лодки и ветрила.

На зимата, бяха посветени рисунка на тема „Снежен човек” и пантомима „Какво правим през зимата”, в изпълнението на която въображението на децата бе подпомогнато от музика. В последващи занимания пред малките актьори бяха поставени театралните задачи: „Какво правим през зимата?” и "Какво правят нашите герои в гората през зимата?”.

Всяко следващо занимание започвахме с повторение на наученото в предидущата сесия, което даваше на децата чувство на удовлетворение и сигурност. Оценявайки проявения при изпълнението на различните задачи интерес и постигнати резултати, предварително подготвения сценарий претърпя промени, които можете да проследите по-долу.

След като основните моменти в спектакъла бяха разработени, последва свързването им в цялостно театрално представление, с повторение на текст и мизансцен, този път включвайки и музика. Всички деца с желание активно участваха в процеса.

Апликиране на декори за представлението. На участниците бе поставена задача за апликиране върху цветни картони, изрязани във формата на гъбки, цветя и пеперуди. Всеки от участниците сам избра формата на картоната, върху който желае да апликира. Всички участници се справиха успешно със задачата (някои с малко помощ от водещите).

В края на проекта децата започнаха да организират предстоящите ни срещи сами. Очаквахме ни с подредена стая и нагласена музиката.

В срещите с публиката нашите актьори се чувстваха свободно, играеха с настроение, печелеха заслужено овациите на публиката. Важна роля за това имаше подкрепата от присъствието на техни приятели-доброволци на сцената.

Театралната игра, натоварена с възпитателни и образователни задачи, развива у детето: елементарно чувство за колективност и партньорство в действието; умение за пласиране в пространството; наблюдателност; концентрация на вниманието; умение за водене на диалог; усет към словото и езика; отнема нервното напрежение, намалява агресията.

Това прави театърът безценен образователен инструмент, който за съжаление в България все още търси своето заслужено признание.

Други игри, които сме използвали в работата си

Стая на тайните (игра за доверие).

Игра, при която всеки участник поотделно обикаля стая със затворени очи, воден от един от водещите в екипа. По време на обиколката се дава на участниците да докосват предмети (камък, мека топка) и да дегустират различни неща за ядене (шоколад, нар, грейпфрут).

Кутия на мечтите

Игра, при която всеки участник рисува, изобразява мечтата си и прибира/пуска нарисувания от него лист в кутията на мечтите.

Игра - пътуване

Един участник излиза от стаята, а всички останали се уговарят: къде се намират и какво се случва. Този, който е бил отвън, влиза отново в стаята и задава на групата въпросите: "Къде сте?" и "Какво правите?" Групата изиграва отговора без думи. Той трябва да разгадае намислената история

Каубой

Участниците са наредени в кръг. В средата стои един от тях. Неочаквано се обръща към някого, посочва го с пръст и извика "Каубой!" Двамата, които заобикалят посочения, трябва възможно най-бързо да се обърнат към него и със свита като пистолет ръка "да стрелят" насреща си, а "каубоят" кляка, за да се предпази от "куршума". "Застреляният" остава клекнал, като повече не участва в играта, а тя продължава..

Впечатления и препоръки

Димитър Желев

Нивото на децата от 4-то помощно училище бих оценил приблизително на предучилищна възраст, имайки предвид, че работя основно с деца без ментални и физически увреждания. Оценката ми е въз основа на реакциите им спрямо преподавателите и предмета на изпълняваните дейности. Основната част ученици бяха усвоили добро държание в часовете и бяха придобили траен интерес към заниманията. Според мен това се дължи на позитивното отношение към тях от страна на учителите. Методиката, по която се извършваха заниманията беше с изключително игрови характер, с много примери, фронтално, с добра нагледност. Фактът, че преподавателите играят заедно с тях предразполагаше децата да са по-отпуснати, по-сигурни в себе си и активни. Децата, с които работехме по проекта, бяха силно привързани към учителите си основно заради интересните, различни от ежедневните и представени по забавен начин занимания. Силно мотивирани и щастливи останаха и след представянето им пред публика. Спокойни и уравновесени, основно благодарение на постоянното присъствие на преподавателите им дори на сцената.

Препоръки:

Смятам, че най-добри резултати с разнообразна група като изследваната би могло да има тогава, когато представяният материал за изучаване /упражнения, действия, реплики/ се поднася поетапно след добро планиране. Децата бързо се изморяват и затова основната част на урока трябва да е по-кратка за сметка на подготвителната и заключителната. Например: *подготвителна Част – 15 мин; основна Част – 30 мин; заключителна Част – 15 мин.* Когато в подготвителната част се включват физически упражнения и подвижни игри, то децата са много по-съсредоточени в основната част. Лесно се заучават реплики, позиции в пространството и действия, когато преди това са имали известна доза забавления за да излязат от представата им за сиво ежедневие. Резултатите ще са най-бързи и трайни ако материалът се дава на малки части. Тогава ще е лесно децата да бъдат похвалени и поощрени както морално така и с малки материални награди под каквато и да е форма.

Този метод на преподаване естествено би изисквал повече време и по-кратки часове от гледна точка на обучение, но не и на забавление. Веднъж свикнали да изпълняват всички забавни и лесни задачи може да се премине към удължаване на основната част на урока и повишаване на изискванията на децата. Трябва и да се има предвид, че аз не съм присъствал на началните занимания и не знам дали методиката не е била подобна. Важно е всичко, което се постига в учебния процес да не е за сметка на децата, а за сметка на преподавателите и да се запазва тяхното спокойствие и уравновесеност, дори ако се налага чрез демонстриране на привързаност и любов към тях

Дневници на работните сесии

Изпълнението на проекта е свързано със създаване на достатъчно и качествена документация на случващото се. За осигуряването на това в екипа се възприе идеята за разработване на дневник на текущите сесии. Водещите дневниците, разработиха по различен начин информацията в тази обща бланка, което се вижда в представените съдържателни дневници на всяка от групите.

ДНЕВНИК НА ГРУПА

Сбирка N.....

Дата:

Начало:

Край:

- Цели на заниманието:.....

.....
.....

- Поставени задачи:.....

.....
.....
.....

- Групови резултати:.....

.....
.....
.....

- Индивидуални резултати:

.....
.....

Списък на участвалите:	Подпис:	Оценка за индивидуалното включване на детето:

Коментари:.....
.....
.....
.....
.....

Ръководители:

- 1.....
- 2.....

Доброволци:

- 1.....
- 2.....

Дневник на групата в 28-мо училище в София

Николета Йончева, Симона Янакиева, Таня Георгиева,
Дария Василева, Емилия Евгениева

Сбирка № 9

Дата: 07.10.2009
13:20ч.

Начало: 9:30ч. Край:

Цели на заниманието:

1. Задачи за артикулация
2. Работа в екип
3. Разработване на сцена от постановката

I част – 9.30-10.30

1. Игра с имена – цветове. Участниците са в кръг и по ред в кръга си казва името и цвета, чрез който се разпознава (чувства) тази сутрин.
2. Игра за организиране – Да се събудим с движение и звук. Пантомима на събуждане. Играта е колективна.
3. Игра на папагал – повтори звукосъчетанието. Играта е колективна.
4. Игра на импулси – звукосъчетания – зап, зоп, зип. Играта е за артикулация, ритъм, пространствена ориентация, внимание и групова ангажираност.
5. Диригент. Всеки измисля звук и по знак на диригента го произнася. Играта е творческа, за внимание, групова хармония.
6. Звукоподражание на животните от постановката. Избор на роля. Подготовка за играта на племена. Племената се обособяват по съдържането на постановката – „лоши” и „добри”.

II част – 10. 45-11.20

1. Папагал – повтаряне на демонстриран ритъм с пляскане на ръце. Ритъмът се задава от всеки от групата с тарамбула.
2. Племена – конфликт. Постановка на конфликт чрез фрагменти на етапите на конфликта. Водач и група. Движение, звук, следване. Отиграване на конфликта като постановка.

III част - 11. 35–12.45

Постановка на представлението

1. Декори
2. Костюми
3. Припомняне на роли и позиции на сцената

Игра

1. Реална репетиция.
2. Собствена роля
3. Диалог на играта и поведението с останалите
4. Диалог с публиката

Заклучителна част 12.45 -13.

1. Благодаря с любов!
2. .План за следващата среща и концерта. Отмяна на сесия поради избори.

3. Подреждане на салона и прибиране на реквизита

Групови резултати:

Игра	Групова динамика	Отправки: диалог между задачите, проекция за следващата среща
I част		
1.	Всеки назова цвета си. Използваха модела на водещия да се ориентират по цвета на дрехата.	Ако това е задача за вход и кореспондира с очакванията и мотивацията на децата – то трябва да се затвори с нея, за да се отчете разликата. Задачата вкрая може да съдържа и елемент на сравнение за самия участник, напр. как се промени твоето настроение? – Така детето ще направи вътрешно движение по случилото се и ще си направи вътрешно обобщение, което да назове като цвят.
2.	Динамична игра.	Част от социалните умения. Дава се възможност те да си служат с тялото целенасочено и за обичайни неща от ежедневието.
3.	Игра за внимание и подражание	Изисква внимание от цялата група, защото този който ще повтори не е известен. Силата на тази задача е, че всеки във вътрешен план прави опит за повторение. Посоченият е този който повтаря пред всички. Останалите отново вътрешно може да правят самооценка на качеството на изпълнението и това, което би могъл да изпълни той. Задачата е подходяща за серия, която ще търси групова йерархия на определени умения.
4.	Играта е за артикулация, ритъм, пространствена ориентация, внимание и групова ангажираност.	Много богат спектър от дейности. Артикулация – по модел (когато се повтаря от групата), при определена ситуация (движението в групата по посока), връзка между посока и звук (внимание и синхронизиране на движение и звукопроизношение. Задачата е важна, защото няма допълнителен контрол на вниманието, който обикновено получаваме от смисъла на думите. Звуковете са без такъв в случая).
III		
		Внимание – правилно изпълнение на звуковете; разбиране и изпълнение на инструкцията за ситуацията „звук-посока на движение“; Групова ангажираност. Играта е динамична и увлича играчите ритмично. При качественото изпълнение се повишава скоростта на играта. Това е удовлетворително. Некачественото изпълнение води до нарушаване на ритъма и неудовлетвореност у останалите. Групова отговорност.

5. Играта е творческа, за внимание, групова хармония. Предходните игри са подгрели звукопроизношението. Сега се сътворява собствен звук. Той се хармонира със звуковете на останалите. Играта релаксиращ характер спрямо презходната.
6. Играта обобщава дейностите по предходните игри и прави отпратка към следващата част на сесията. Отработват се умения, чието владение ще подобри работата по постановката.
- Формират се умения за игра на ситуация при дадени условия – роля, принадлежност на ролята към определено ценностно съдържание.
- Има отношение към формиране на умения за управление на ситуации на афект (спор) чрез поведение и невербални средства.
- II част
1. Игра за внимание и приемане на решението на другия. Много важна задача, в която се формира:
- Креативност – да се измисли звук;
- Публичност – да се изпълни пред другите
- Всеки задава инструкцията пред другите, чрез модела, който предлага. Екипност – изпълнението на другите.
- Има отношение и към самооценката.
- Всички приемат и изпълняват инструкцията да всеки.
2. Играта разиграва ситуация на спор. Задачата мотивира следване на инструкцията.
- Взимане на решение и следване на решение. Приемане на решение на водещия.
- Групово единство
- Водещ на племето и племето.
- Задаване на поведението на следване чрез допълнителен стимул – такт на барабан. Има отношение към социализацията и разширяване на моделите за социализацията.
- Сюжета на играта се повтори. Отработване на вече разработените решения на племената.
- Стриктност на изпълнението.
- III сесия

1.	Формиране на сценична дисциплина
Търпение към отработването на детайлите
Приемане на собствена роля
IV Заключителна част | Всеки следи ролята си, мястото си, движението си

Стоп състояние на действието. Важно умение, което е част от социалната толерантност.

Ролята като допълваща ценностното отчитане на ситуациите. |
| 1. | Емоционално завършване | Кореспондира с мотивираността на децата при участието им в сесията. |
| 2. | План за следващата среща | Отваряне на пространството за седмицата, в която децата ще общуват самостоятелно. |

Индивидуални резултати

Коментирани и описани от доброволците. За всяко от децата е представено мнението на всеки от доброволците. За по-голяма четивност на текста вместо имената на доброволците сме поставили номера, както следва: под №1 е мнението на Николета, под №2 - на Таня, № 3 - на Симона, № 4 - на Дария. Както ще се забележи при четенето, не всички деца има описание от всички доброволци. Това прави представеното мнение обективно, защото доброволецът не е писал формално за всеки един, а само за тези, за които има преценка. Индивидуалните мнения на доброволците за всяко от децата се представят в обобщено мнение в края на текста за всяко от децата.

• И.

1. Има голямо желание да участва в игрите. Има проблем с вниманието, това я превръща в нетърпелива, в някои ситуации хиперактивна, което довежда до рязка умора във втората част на занятието. Мисля, че при нея има напредък в комуникацията, вече децата не се отдръпват, ако трябва да с и партнират с нея и това заедно с окуражаването при изпълнение на задачите и вдъхва увереност и желание за работа.
2. Разсеяна, занимава се с другите и техните задачи.
3. Старателна в игрите, проявява интерес, но понякога трудно възпроизвежда зададената задача. Намесва се в играта на останалите, но в своята роля е перфектна
4. Уморява се бързо, нужно е да се обърне върху точната и позиция в общите картини. Има търпение да изчака своя ред, с голяма радост се включва в игрите и сцените.

Обобщение:

- проблем с вниманието, неумение за концентриране в собствените задачи.
- неразпределена енергия при участието в игрите, поради това има бърза уморяемост.
- липса на преизност при изпълнение на задачите.

- подобрена комуникация с останалите.

• Х.

1. Днес се чувства по - спокоен, не пречи на занятието. Ролята му на мечка му допада много. Малко е ленив, движенията му често са забавени а произношението тихо.

2. Поставя задачи на другите, казва им какво да правят, къде да застанат.

4. С педантична точност се отнася към реда и последователността на сцените. Добре се справя с ролята си, като са му нужни говорни и артикулационни упражнения.

Обобщение:

- внимателен и педантичен при изпълнението на задачите;
- изискване към работата на останалите;
- меланхолични движения;
- тиха артикулация.

• Ж.

1. Често се чувства несигурна. Позицията ѝ на имитатор ѝ пречи много, има нужда от окуражаване при работата и подтикване към самоизява, последвана от похвала.

2. Много разсеяна. Не внимава по време на поставянето на задачите. Стреми се да научи и следи репликите на водещите. Говори за странични неща по време на репетициите. Говори тихо, използва жестове. Като че ли се идентифицира с децата с увреден слух.

3. Трудно схваща правилата на игрите,изискват се повече внимание и обяснение; не проявява креативност; притеснява се от останалите. Губи търпение; проявява незаинтересованост към играта, интересува се от странични занимания.

4. Губи лесно концентрация. С повече окуражаване би могла да постигне по-голям напредък и да се отпусне повече, за да се наслаждава на груповата работа.

Обобщение:

- разсеяна, немотивирана за участие в игрите;
- липса на мотив за публичност;
- липса на мотивация за работа в група;
- използва в комуникацията си жестове, което я вписва в групата на глухите деца;
- итерес към текстовете на всички.

• Б.

1. Иска да е в центъра на вниманието._Опитва се да се изяви. Подозирам, че причината за това е не само свързана с възпитанието му, но и с желанието му да се покаже като най-развит, социален, нямащ нужда от помощ , равен на

чуващите, дори способен да има бъде лидер. Често прекалената му самонадеяност пречи на вниманието му и той не се справя с задачите. Ако направи грешка и тя бъде отбелязана проявява старание и перфекционизъм.

2. Дава вид на много знаещ, а в същото време (пропускателни инструкции) бърка задачите. Заинтересован, като цяло, от представлението и своята роля.

3. Първоначално бе незаинтересован към игрите, но по-късно прояви огромен интерес, дори беше разочарован от факта, че при "зип-зап-зоп" импулсът не достигаше до него; прояви оригиналност при звукосъчетанието. Следи играта на останалите, понякога не проявява търпеливост, ролята му приляга.

4. Понякога трудно се овладява желанието му за изява и да бъде център на вниманието на всяка цена, и с това пречи на останалите. Когато вземем задачите на сериозно, показва изключителен артистизъм.

Обобщение:

- лидер;
- нагласа за преодоляване на ограничението на възможностите за комуникация;
- недобра лична организация и разпределение на вниманието;
- емоционално реагиране на внимание - невнимание на останалите;
- енергичен и любопитен.

• В.

1. Влага много старание в поставените задачи и влиза във възложената му роля, но все още не е достатъчно удовлетворен и чака да влезе в обещаната му роля. Може да се поработи малко над негова експресивност .

3. Притеснява се от останалите при изпълнението на игрите, но се справя добре. Много добре се вписва в ролята на бащата-вълк; любопитен за играта на другите.

4. Търпеливо изчаква своя ред. Много добре се ориентира в постановката, като припомня и на другите какво следва. Случва се на места да се разсейва и отегчава.

Обобщение:

- концентриран, изпълнителен;
- търпелив; с активно отношение към качеството на изпълнение на груповите задачи;
- недостатъчно експресивен.

• С.

1. Справя се все по- добре с възложените му задачи. Комуникира еднакво добре и изпитва комфорт и средата на чуващите и в тази на не чуващите. Има нужда от още много работа върху артикулацията с и.

2. Несигурен в себе си, внимателен и изпълнителен. Старае се.

3. Стеснителен в началото, трудно произнася думите. При повече обяснение и внимание се справя много добре, терзае се, когато не се получава.

4. Забелязва се изключителен напредък в звукоизвличането. Участва активно в игрите и търпеливо изчаква моментите за изява.

Обобщение:

- добри комуникативни способности и отношение с останалите участници в състава;
- търпелив, стеснителен;
- недостатъчно уверена артикулация.

• А.

1.Трябва да се поработи още малко малко върху говора: по-силен, по-ясен и изразителен.

Много внимателна и изпълнителна. Изцяло се въплъщава в ролята си. Следи работата с голяма концентрация.

2. Справя се отлично с поставените задачи. Отговорна към ролята си,не изразява мнение относно работата на останалите,но има проблем с артистичността при произнасяне на репликите

4. Винаги е готова да помогне на другите, но често им се ядосва и няма търпение да ги изчака

Обобщение:

- концентрирана, мотивирана, отговорна;
- изразителност на текста;
- групово отговорна.

• Н.

1. Трябва да излезе от ролята си на бебе извън репетицията, да взима повече участие в груповите игри, за което трябва да бъде стимулирана.

2. Несигурна и по-плаха, като че ли. Много добре се „потапя” в ролята си.

3. Прояви огромна артистичност в звукоподражанието на бебето-Маугли

Притеснителна спрямо другите, но е схватлива, понякога обаче се разсейва.

4. В игрите за звук и артикулация, както и в репетиционния процес се забелязва подобрене в звукоизвличанията. Наблюдава се липса на желание за участие в груповите игри.

Обобщение:

- ролята в театъра и житейската ѝ роля се припокриват, което ѝ пречи в процеса на взаимодействие;
- разсеяна;
- пасивна към работата в група.

• Я.

1. Справя се прекрасно, отговорна и креативна е . Може още малко да се поработи за гласообразуване.

2. Внимава, изпълнява всички поставени задачи. Мотивирана и ентузиазизирана за работа.

3. Забавлява се по време на игрите, изпълнява задачите с удоволствие. Много отговорна към ролята си, помни добре последователността.

4. На последната сбирка показва голям напредък по отношение на силата на гласа. Много умело и красиво играе своята роля. В почивките помага на Светослав. Забелязва се изключителен напредък в звукоизвличането. Участва активно в игрите и търпеливо изчаква моментите за изява.

Обобщение:

- отговорна, груповоангажирана;
- артистична, концентрирана в ролята си;
- напредък в звукоподражанието.

• А.

1. Изключително агресивна. Държеше да се изтъкне, да спечели "двубоя" и да остане сама водещ. Но все пак остана в подчинена позиция, има се предвид, че осъзна, че ще има правила, които тя ще трябва да спазва.

2. Струва ми се някак отнесена, по-лежерна.

3. Прояви креативност при играта със звуци (звукосъчетанието), но при "зип-зап-зоп" се затрудни при разбиране на правилата. Налага мнението си, в даден момент изгубва интерес.

Обобщение:

- невнимателна и егоцентрична;
- не може да следва модел, нетърпелива при изслушване на указания;
- трудно се вписва в груповата работа;
- недостатъчно мотивирана за работа по време на цялата сесия.

• Р.

2. Изпълнителен и внимателен.

3. Изпълнителен, проявява артистичност. Отлично се справя с ролята си, но понякога изгубва търпение.

4. На моменти губи своята концентрация и се разсейва, от друга страна по време на сцените, следи да изпълни възложените му задачи, коректно. Помага и припомня на останалите какво да правят и как.

Обобщение:

- изпълнителен;
- губи концентрация в определени моменти;
- има подчертан интерес към ролята.

• В.

2. страни от групата. По-трудно се включва в общите игри. Дава вид на леко отегчен.

• А.

2. Май малко го бърка

II. Анализ на представените описания на децата от страна на доброволците.

1. Задачата е изпълнена качествено и представя информация за децата по време на работата в сесията. Прави впечатление, че доброволците имат приблизително единни критерии за наблюдение и описват общото поведение на децата.

Този факт може да бъде коментиран спрямо мотивацията и базисната подготовка на доброволците. Всички те са студенти или завършили хуманитарен профил, който има отношение към работа с хора в неравностойно социално положение.

2. По време на сесията доброволците са работили и наблюдавали всички деца.

Само за

две от децата има мнение от един доброволец. Това показва тяхната мотивираност и способност да наблюдават и подкрепят цялостния процес.

3. Прави впечатление, че при анализа си не са взели под внимание направеният при инструктажа анализ на целите на задачите, които ще се поставят в трите части на сесията. Това може да се коментира като резултат от определена рутинност, която доброволците вече са придобили в резултат на обучението си и практиката, която имат. Може да има и друга причина за това, като например, че веднага след сесията беше устното анализиране на сесията и участието на децата. Това предполага, че част от впечатленията са изчерпани и те естествено няма как да се преповторят в писменото описание.

Предложение за задача на следваща сесия.

1. Планиране на наблюдението на доброволците. В началния инструктаж да се формулира точна задача за наблюдение, която впоследствие да бъде описана по определени пунктове в края на занятиято.

2. Преди да започне обсъждането в края на сесията да се мотивира, че всичко споделено трябва да влезе в описанието на наблюдаването.

3. При разработването на описанието да формулират задачи и теми за дискусия. Това ще позволи при разработването на задачата, доброволците да мотивират следващи стъпки, които за тях биха представлявали интерес. По този начин ще се допълни и мотивацията им за участие в следващите занятия.

Дневник на група “Брайл”

Явор Костов, Цвете Янева

Сбирка N 29

Дата: 06.02.2010

Начало: 11.00

Край: 13.00.

- *Цели на заниманието:*

Да възстановим ритъма след двете седмици пауза.

Да пробваме нови задачи за ориентация.

Да продължим изграждането на отношение към публиката – пространството на сцената, поклони, експресия на тялото.

- *Поставени задачи:*

1. Споделяне с портокал: Всеки сподели как се чувства, като си предавахме един на друг един портокал. При втората обиколка на портокала задавахме въпроси: какво има вътре в него, кой го е отгледал, опитахме се да провокираме фантазията им. Стигнахме до монолог на портокала, който бива обелен и става на парченца, за да бъде изяден. Колективно изяждане/ споделяне на портокала.
2. Описание на скулптура. Всички са насядали в кръг – Явор застава като скулптура в средата. Задачата е всеки за себе си да разучи мълчаливо положението на скулптурата /със затваряне на очите, за да са равнопоставени/ и след това да я опише или изкопира.
3. Оказа се, че задачата не е лесна – една част от тях се страхуваха да разучат положението на тялото докрай и в детайли /пръстите на вдигнатата нагоре ръка/, объркваха се в описанието – ляво, дясно; частите на тялото..
4. Разказване на ‘Али Баба’, за да си я припомним, с преповторяне на жестовете в началото. Оказа се, че ги помнят добре, но в процеса на повтаряне на жестовете, излязоха от контрол.
5. Поклони – работихме върху усещане за сцена, при някои то напълно липсва. Първо разработихме поклоните - това беше непознато за някои от тях, особено трудно беше на 100% незрящите. После зададохме пространствено-звук ориентир /опънат плат и звук за единия му край/, който да обозначи сцената, на която излизат да се поклонят. При поклоната инициирахме аплодисменти, в които постепенно всички се включваха..
6. Затваряне на сесията – изпращане на позитивна енергия с ракета

- *Групови резултати:*

Проблеми с дисциплината. П. и Н. демонстративно не дойдоха, без да посочат причина, очевидно като начин да привлекат вниманието върху себе си. Това се отрази на общото настроение в групата. Трудности със С. - не взе портокала,

умишлено руши дисциплината, изолира се навежда глава, копира поведението на незрящите, въпреки че има остатъчно зрение – отдаваме го също на желание да привлича внимание върху себе си.

Децата не са аналитични при описание на положението на тялото, не използват правилните термини, вдетиняване дори при големите, една част бързо забравят ориентирите и са хаотични в движенията си. Телата им обаче помнят и с повторението възвръщат повечето движения. Въпреки всички трудности очевидно им е интересно с нас.

- *Индивидуални резултати:*

Име	Оценка за индивидуалното включване на детето:
Л. С.	Включва се с желание
П. Х.	Има нужда по-скоро от човешки контакт, отколкото от театър
М. А.	С желание идва на нашите срещи; тук са неговите приятели.
С. М.	С желание идва; на нашите срещи се забавлява и самодоказва
М. К.	С нетърпение очаква срещите ни; чака ни отвън преди уговорения час
П. Й.	Отс
Д. М.	С нетърпение очаква срещите ни; чака ни отвън преди уговорения час
Н. М.	Отс
М. И.	Отс
А. Г.	С нетърпение очаква срещите ни; чака ни отвън преди уговорения час
А.	Много егоцентрична
Г.	С нетърпение очаква срещите ни; чака ни отвън преди уговорения час. В работата ни дразни другите; трудно контролируем

Коментари:

3,5 часа подготвителна работа на екипа за:

- Дизайн на сесията – отнема мн. време, т.к. не съществуват игри, предназначени за тази целева група; такива трябва да се създават;
- попълване на проектна документация.

Дневник на групата в 4-то помощно училище-интернат

Йорданка Евгениева

Сбирка №4

Дата: 29.10.2009 г.

Начало: 14:10 ч.

Край: 15:40 ч.

• *Цели на заниманието:*

Разработване на компоненти от предстоящото представление: „Трите прасенца”

1. Разработване на ситуации за подражание.
2. Индивидуална работа за правене на избор.
3. Публично представяне на собствен резултат.
4. Групови игри за преживяване на база направен избор.
5. Затваряне на деня чрез отваряне на тема за коментар през седмицата.

План на игрите:

План на задачите:

Въвеждащи задачи – 15 мин.

1. Кой как се чувства – 1-10. Припомняне на имената. Заявено отношение към деня.
2. Актуализация на миналото занятие чрез отгатване. Пантомима на дейността.
3. Групова игра – сезони чрез пантомима. Актуализация от миналия път.
4. Индивидуална задача – имитация на животно с движение и звук.

Основни задачи:

Първа част: 35 мин

5. Оцветяване. Задача за избор.
6. Рисунка. Къде живее твоето животно. Втори етап на избора, тъй като някои от децата оцветиха двете животни.
7. Публично представяне на решението на двете задачи: оцветяване и рисунка.

Втора част: 35 мин.

8. Разделяне на групи според избрано животно за оцветяване. Последен етап на избор. Групите се разделят според това кой кое животно избира.
9. Игра по разказан сюжет. Конфликтни моменти в сюжета – взимане на групови решения.

Заклучителни задачи: 5 мин

10. Кой как се чувства от 1 до 10.

11. Поставяне на задача за другата среща.

Групови резултати:

№ - задача	Групова динамика	Отпратка към следващата среща.
1.	Всички определиха как се чувстват.	Да се наблюдава и търси динамика на: -различието на стойностите в групата; -индивидуалната динамика; - неспазването на условието – от 1 до 10;
2.	Активно участие на две от децата – К. и едното момиче Р.	Отчитането на пантомимични обяснения – разширява социалната им адаптивност. Да се помисли за повече игри, за да се разшири това им умение.
3.	Почти цялата група активна.	Да се разширява играта и допълва с групова диктовка на движенията. Това упражнение води до подобряване на координацията и възприемането на собственото движение и синхронизирането му с инструкцията. Текстът на диктовката за движение може да се извади от сценария.
4.	Имитирането на животно беше изпълнено само от няколко деца.	Да се прецизира инструкцията. Наблюдението на останалите да е придружено с интрига, за да може да се преодолява пасивността и свитостта на някои от децата. Пасивността при тях е поради невъзможност за активизиране на съхранения потенциал. Той трябва да се атакува. В този тип задачи, може да се направи по-подробно планиране на дейността на доброволците, за да може да подкрепят индивидуално децата.

Етапи на изпълнението.

1. Вниманието върху две животни.
2. Да си изберат едното, а другото да остане настрана.
3. Да оцветят.

Задачата спомага за създаване на умение за последователност на действията при мотив за избор. Изборът е важно социално умение. Изисква много време за формиране дори при деца без нарушение. Задачата изискваше повече време за показване на избраното. Това щеше да създаде концентриране на вниманието.

Интересен казус за анализ:

Защо избраха вълка? Е ли да търсим архетипен мотив на самотност и различност?

Темпото и качеството на децата е различно, затова този тип задачи трябва да се диференцират в това отношение. Например: на по-бавните да се ограничава пространството за оцветяване. На по-бързите да се изисква прецизност и др.

Може да се разпредели работата на доброволците, за да контролират зададените изисквания. Спазването на инструкцията е трудно при тези деца. Трябва да се работи в тази посока.

Да са наблюдава работата по отношение на репродуктивност и фантазия на решението.
(Необходимо е текущ анализ на продукцията на децата.)

6. Инструкцията на задачата имаше паразитни думи: Вместо кой къде живее? Се зададе: Нарисувайте къщата на животните.
- Задачата допускате публична инструкция за доброволците да разсъждават с децата за мястото на живот на избраното животно. Формиране на умение у децата за формиране на въпроси и отговори. Възлово умение за развитие на езикова компетентност. Има голям недостиг при тях.
- При инструкциите трябва да се внимава със свиването на представите чрез използване на словесен маркер с висока честотност (в случая място за живот се сви до къща) къща. Социалното запуща представата за природно. Тази задача беше важна с това движение – начин на оцветяване на животното (конкретно – абстрактно) и мястото му на живот. При така зададената инструкция това не може да се наблюдава. Не позволява да се отчете каква е изходната позиция за определяне на мястото за живот.
7. Всички представиха задачите си.
- Казус за анализ: Имената на оцветените героите. Потребността от номиниране е интелектуална. Как възниква при децата с интелектуална недостатъчност. Поява на нови персонажи – семейство. Причина. Все още по-голямата част от децата не бяха постигнали избор.
- За следващия път да се помисли може ли да се допълват личните представяния с римувани текстове, там където има възможност. Това ще е подкрепящо формиране на уменията за разказване на лично постижение.
8. Подготовка за динамична игра. Разделяне на групи според избрано животно. Последен етап на избора.
- Работа върху това как избирам.

9. Диалог между групи. Вършешно договаряне. Да се отработват тези два фрагмента. Важни са за социалните умения.
- Казус: Не се спази предварителната идея отношенията между групите натрупване. Да се планират поетапно и да се отработват добре отделни детайли, като се търси тяхното да спре в момент на интрига. Целта да се остави тема за диалог през седмицата. Да се провокира нова динамика на отношенията в останалото време. Провокира се и интересът на останалите деца (тези които отсъстваха и тези които не участват).
10. Кой как се чувства – да се сравни с входа.
11. Поставената задача е без ориентири. Да се обърне внимание на това как е изпълнена. Да се помисли как да се актуализира следващия път.

Индивидуални резултати:

Г. – За разлика от миналия път, той взе участие в играта на сезони, което показва, че повторението на позната игра е дало резултат. По време на оцветяването, работеше с голяма прецизност, което не му позволи да свърши заедно с другите, но успя да се концентрира и да направи рисунката си за малкото време, което оставаше. Направи своя избор на картинка за оцветяване веднага. Беше много активен в играта по сюжет и беше активен в изпълняването на груповите решения.

М. – беше много наблюдателен през цялото занимание. Включи се в играта за индивидуално пресъздаване на животни веднага след представянето на един от доброволците като имитира буквално неговото движение. Подобно на Г., беше много прецизен в оцветяването, но не можа да прецени времето си, най-вероятно, защото не разбра какво точно беше изискването на втората задача за рисуване. Отново показва интерес към музиката, която бяхме пуснали и направи избора си бързо - вълк. Също беше активен в груповата игра.

Д. – Не можа да вземе участие в нито една от игрите. Ще е необходимо да се подготвят специални задачи за него следващите пъти.

К. – Не можа да направи дълго своя избор на животно. Оцвети много добре и двете картинки, но до последно беше нерешителен. Интересно е, че в крайна сметка избра групата на пресенцата, която беше по-малка. Много активен в индивидуалната задача за имитация на животно. Изяви желание да помогне на Р. при представяне на своите рисунки, тъй като видя затруднението му да разбере задачата, но се вслуша в молбата на един от доброволците да остави Р. сам да се справи.

Р. Р. – Направи своя избор без затруднение и предпочете прасето. Оцвети всичко в синьо и даде своето име на прасенцето. Успя да преодолее притеснението си и нежаланието за физически контакт по време на груповата игра. Въпреки че оцени настроението с 1-ца и в началото и края, втората оценка не беше каза много убедително.

К. – Показа свръх-продуктивност и невъзможност за концентрация върху детайл. Направи 4 рисунки за времето, за което другите оцветяваха. Не можа да направи избор и не показва да е разбрал зададените му задачи. Изрази голямо желание да снима и фотоапарата беше единственото нещо, което задържа вниманието му. Може би това е нещо, върху което трябва да се поработи.

Р. – Много активна. Показа няколко животни без притеснение. Трудно направи своя избор на животно, въпреки че в началото се насочи убедително към вълка. Понеже оцветяваше бързо и без много голяма прецизност, направи и двете картинки, което я обърка в избора ѝ.

Н. – Включи се плахо в играта на сезони, което беше напредук от миналия път, но не пожела сама да изимитира някое животно. Не показва да е имала проблеми с избора на животно, тъй като се спря веднага на вълка. Работеше бавно. За място на живеене на вълка нарисова къща като в предишни нейни рисунки.

А. – Беше много активен и определено се забавляваше. Избра вълкът и също не показва затруднения при избора. Разбра задачата за рисунката и нарисова гора за своя вълк, като добави и членове на семейството. Даде име на вълка си. Представи се като лидер в груповата игра и задаваше поведението на групата.

С. – Беше за първи път, което може да обясни притеснението му в индивидуалните игри. Гледаше отстрани през повечето време, но с интерес. Единственият, който нарисова пещера за своя вълк.

СЦЕНАРИИ НА ПОСТАНОВКИТЕ

Разработването на сценариите е част от процеса на интеракция в работата на екипите на проект "Артсоциален детски център". Разработването на сценариите е творчески процес, в който се включват както водещите артисти, така и доброволците, а също и децата-актьори. Включването на всички в процеса се налага от няколко особености на проекта, свързани с целта му да се:

- формират социални умения;
- намерят начини и лично преживени пътища за социална активност;
- създадат нагласи за мотивирано публично поведение на децата;
- преодолеят в реалните условия на сцената различията между участниците, породени от разнообразните им потенциали, възраст и мотив за участие в театралната постановка.

Разбирането, че театралната игра е средство за формиране на социално активни личности, прави особено важен етапа на подготовката на сценария. Затова при разработването му се търсеха възможности за естествено вписване в ролите на твърде различните артисти. Така сценарият от цел "създаване на сценарии за театрална постановка", се превърна в средство за сформирание на екип от:

- водещи артисти;
- артисти - деца с различни способности;
- доброволци с различна мотивация.

Задачата беше те да излязат на сцената като балансиран и емоционално въздействащ на публиката екип. Така предоставянето на сценария като пространство за съавторството осигури допълнително сработване, разпознаване и съизмерване на всички участници. Естествен резултат е повишената социална активност на всеки участник, както и социалната отговорност и съпричастност към ставащото в публичното пространство.

Тук ще бъдат представени както оригиналите на текстовете, върху които са разработени сценариите, така и етапите, през които преминават авторите им.

Една от трудните задачи на всяка театрална трупа е изборът на подходящ материал, на базата на който да бъде създаден сценарият. Когато става дума за деца със специални образователни потребности, задачата се усложнява. Текстът се избира не само на базата на естетически критерии и търсене на театрален ефект, но заедно с това да има качествата да изиграе роля на социоформиращо средство за децата-актьори. В този смисъл текстът играе роля на средство за корекция и дори компенсация на социално значимо поведение.

В настоящата глава са представени три сценария, които се разработиха от трите екипа по време на сесиите. Подходът за работа беше съобразен както с различията на децата от театралната трупа, така и с активността на

доброволците в работата по постановката. Общото, което ръководеше трите екипа, е да се постави такъв фрагмент от избраните произведения, чрез който да се постигнат максимални социално значими резултати

Маугли

Виолина Васиева

Оригинален текст: "Книга за джунглата", автор Ръдиард Киплинг, издателство "Хермес", година на издаване 2008

Адаптация на текста и сценарий: Виолина Василева

Редакция на текста по време на репетициите: съвместен продукт на артисти, деца-артисти, доброволци-артисти.

Хореография: Александра Хонг

Сценография: Виолина Василева, Янко Велков

Музикално оформление: Янко Велков

Момченце на име Маугли, попада сред джунглата и е прието и отгледано от семейство вълци. Мечока Балю му преподава Закона на джунглата, а пантерата Багира го учи на лов. С помощта на своите приятели Маугли се спасява от най-страшния си враг – тигъра Шир Хан и преживява невероятни приключения в джунглата.

Това е една приказка, с която децата се насърчават в толерантност към различието и отваряне към света. Законът на джунглата запазва ценности и мъдрости, на които нашата планета разчита за своето оцеляване.

Работата върху това представление с деца със слухови нарушения и техни връстници от 28-мо СОУ „Алеко Константинов“, цели да обогати мисловния им свят, техните звукови и визуални възприятия, културния им багаж и фантазия, да подсили ценности като толерантност, солидарност и взаимопомощ.

Действащи лица:

Джунгла разказвач – Аделина

Маугли – Владислав

Маугли бебе – Никол

Балю – Христо

Багира – Ясмин, Жаклин

Шир Хан – Светослав

Вълчица – Александрина
Вълк – Владислав
Вълче 1 – Руди
Вълче 2 – Андрей
Цар на маймуните – Басел, Мирослав
Маймуна – Илиана
Маймунка – Никол
Змията – Аделина и Александрина
Момиче - Никол
Пеперудка – Никол
Калинка – Мирослав
Гората – всички актьори

От двете страни на сцената има две пана. Те са изрисувани от двете си страни с наивистични рисунки на тигър, маймуна, пантера и мечка. Паната са направени по скици от детските рисунки на участниците в проекта. В дъното на сцената по цялото и продължение е изпънато тъмно синьо платно, наподобяващо река. Зад платното има голяма ваза със зелени бамбукови пръчки, а около вазата се е увила Змията.

Първа сцена :

(Влиза Джунглата разказвач.)

Джунглата: Аз съм старата джунгла! (3)

(Излиза гората с индиански звуци.)

Някои се страхуват от мен и има защо. Вижте!

(Гората се върти в хаотичен кръг. Замръзва в звук „Ха“.)

Понякога аз съм интересна и забавна и вие ще видите това.

(Гората се подрежда в пирамида, танцува, върти се и се смее.)

Изведнъж ставам много дъждовна и заливам всичко наоколо. Ето така!

(Гората имитира дъжд: „Зип-зап-зоп“, пляскане с ръце, тропане с крака.

Излизат две реки. Дърветата се мият и плуват в тях.)

Друг път, обаче съм гореща и суха.

(Изтегля се първата река. Дърветата се изтеглят назад към дъното на сцената, жадни и сухи.)

Аз съм дом за различни животни: Вълци

(Гората имитира движения и звуци на вълци: „Аууу“. Четири дървета си свалят наметалата и се превръщат във семейство вълци. Минават напред. Такъв ще е принципа и за останалите животни.)

Това са семейство вълци с техните новородени вълчета.

(Семейството, наредено като за фотопортрет, се раздвижва: „Аууу“и след това се прибира в гората и отново си обличат наметалата.)

При мен живеят пантери.

(Разказвачът показва пантерата на паното-декор. Гората имитира пантери. Напред излиза пантерата Багира: „Хъм-Хъм”!)

Това е пантерата Багира – изключително ловка и опитна в ловуването.

(Пантерата изръмжава страшно и се прибира в гората.)

Тук има много мечки.

(Обръща паното и посочва мечока. Гората имитира мечки. Напред излиза Балу „Ъмм-Ъмм”.)

Това е мечока Балу – учителят на Глутницата.

(Балу клати пръст предупредително и се прибира в гората.)

Да не забравя и тигрите.

(Разказвачът отива в другия край на сцената и показва тигъра на паното. Гората ръмжи и се обръща с гръб към публиката. Напред излиза Шир-Хан: „Ръм-ръм-ръм”.)

Това е Шир Хан – страшилище за животните в джунглата.

(Тигърът ръмжи и се прибира в гората.)

Имам и стадо маймуни. Вижте ги!

(Обръща паното и показва царя на маймуните. Гората имитира маймуни. Напред излизат двойка маймуни: „Ииии-ааааа-ууууу”.)

Това е техният цар! Те мечтаят някой ден да станат хора.

(Всички дървета в гората вземат по една бамбукова пръчка от вазата и излизат зад кулисите.)

Втора сцена:

Джунглата: Всичко започна, когато тишината в джунглата бе нарушена от странен звук. (Допълзва плачещо бебе.)

(Влиза гората с банбукови пръчки, бебето плаче, гората го заобикаля и му прави подслон с тръстиката. Бебето си играе с пръчките и се смее. Влиза Шир Хан.)

Шир Хан: Рръъм!

Гората: Шир Хан! (Гората тропва с пръчките и кляка долу.)

Шир Хан: Рръъм!

Гората: Шир Хан!

Джунглата: Шир Хан надушва човешкото бебе.

Гората: Не! (Гората прави покрив на бебето от пръчки.)

Джунглата: Някой ден ще го открие!

Гората: Не! (Шир Хан излиза. Дърветата гаят бебето по главата и излизат едно по едно, като оставят пръчките си във вазата. При бебето остава само Багира.)

Трета сцена:

Джунглата: Пантерата Багира реши да заведе гладното бебе до дупката на вълците. Дано те да го приемат!

(Пантерата и бебето се движат в диагонал. Багира го погалва. Бебето заспива. Багира прави знак към публиката за тишина и излиза.)

(Влизат вълчицата и малките вълчета. Душат бебето, играят си с него, идва и бащата Вълк „Аууу!“)

Вълчицата: Това е човешко дете. Моля те, нека се грижим за него!

Вълкът: Аууу!

(Прибират го в хралупата си.)

Четвърта сцена:

(Излизат три дървета – общо шест деца. Въртят ръцете си-клони в различни посоки.)

Джунглата: Десет пъти дъждовете идваха и си отиваха от мен, а Маугли порастна и стана любимец на всички вълци.

(Въвежда се първата река със светлосин цвят. Влиза порастналият Маугли. Оглежда се.)

Маугли: Кой съм аз? Какъв съм аз?

(Пеперудката лети: „Хвър-хвър-хвър“ и каца на главата му.)

Маугли: Махни се! Остави ме! (Докосва главата си. Пеперудката излита.)

Имам козина само на главата.

(До него долита калинката: „Бръм-бръм-бръм“.)

Маугли: Махни се! Остави ме! (Изправя се на двата си крака.)

Мога да се изправя на задните си крака. Братлета къде сте?

Вълчетата: Тук сме!

Маугли: Хванете ме! Аууууу!

Вълче 1: (Гонят се.) Не можеш да избягаш!

Маугли: Но мога да се скрия. (Изчезва сред дърветата.)

Вълче 2: Надушвам те!

(Маугли изкача. Боричкат се.)

Маугли: Ех, братлета, вие сте много по-бързи от мен.

Вълче 1: А ти си много по-хитър. Винаги успяваш да се изплъзнеш.

Вълче 2: (Поглежда в близкия вир.) Виджте! Някой ни гледа от водата.

Вълче 1: (Смутено.) Повтаря нашите движения.

Маугли: Не се плашете. Това сме ние!

Вълче 2: (Любопитно.) Това съм аз!

Вълче 1: А това тук съм аз.

Маугли: Ето ме и мен. Въобще не приличам на вас.

Вълче 2: Защото си човек.

Маугли: Човек! Какво е това човек?

Вълче 1: Ами.. не знам ...нещо такова ...като теб..

(Маугли ги подгонва и ги дърпа за опашките.)

Вълче 1: Мамо, виж, дърпа ме за опашката.

Вълчица: Дръпни го и ти.

Вълче 1: Ами той няма опашка! Как така, животно без опашка?

Вълче 2: (Закачливо.) Той не е животно, а човек. Хората нямат опашки.

(Борят се, търкалят се.)

Вълчица: Деца, бъдете мирни. (Едва удържа вълчетата, които припкат наоколо.) Какво виждам! Колко са ви мръсни ушите! Вдигнете лапи и си покажете ноктите. Кога ще се научите да не ровите в калта? (Излизат.)

Пета сцена :

Джунглата: Пантерата Багира често навестяваше Маугли и вълчетата, за да ги учи как да ловуват. Тя знаеше, че тук той е щастлив!

Маугли: (на вълчетата) Хайде да се скрием от Багира.

(Крият се между дърветата.Влиза Багира.)

Багира: Маугли, Маугли! (Гората приглася като ехо.)

Къде си? (Игра на криеница между дърветата . Маугли скача върху Багира.)

Маугли: Тук съм, Багира! (Вълчетата скачат също и я борят. Багира им се заканва ядосано. Строява ги в редица.)

Багира: Хъм-Хъм-Хъм!(Наказва ги.)Строй се! (Взема кокос от дървото.) Това е храна! Вие трябва да я хванете!

(Подхвърля я към дърветата и те си я подхвърлят помежду си, а вълчетата и Маугли я гонят неуспешно. Накрая я хваща Багира.)

Аз я хванах! Сега е ваш ред!

(Търкулва я и последователно вълчетата и Маугли успяват да я догонят. Гората им ръкопляска. Всички излизат от сцената.)

Шеста сцена:

Джунглата: В джунглата Маугли се включи в училището на мечока Балу. Ето вижте!

(Балу и учениците му излизат.Танц.)

Балу: Вълкът е силен в Глутница,

Ученици : Тя пък е силна с Вълка. (игра със жестове)

Балу: До блясък мий се всеки ден,

Ученици : пий водица на корем! (игра със жестове)

Балу: Нощта за лов е, разбери!

Ученици : Денят за сън е, запомни! (игра със жестове)

Балу : С царете в спор не влизай ти!

Ученици : А хората ги запази! (игра със жестове)

Балу: На Джунглата законите добре да ги владеете!

Ученици: На Джунглата законите добре си ги назубрихме! (игра със жестове)

(Танц. Учениците излизат от сцената. Остава само Маугли.)

Маугли: Балу, обясни ми, защо съм толкова различен от другите? Не мога да ходя на четири крака, нямам козина и съм много по-слаб от тях.

Балу: Ти може да си по-слаб от другите животни, но си най-умният от всички тях. Можеш да станеш господар на всички животни. Но един господар трябва да знае властните думи на джунглата. Кажи ги.

Маугли: Ние сме от една кръв, ти и аз!

Балу: Ти си единственият ми ученик, който запомня толкова бързо моите уроци. Това е, защото си човек.

Маугли: Човек?

Балу: Маугли, ела. Ти трябва да се гордееш, че си човек. Хората са най-умните същества.

Маугли: (С надежда.) Наистина ли?

Балу: Сигурен съм, че си запомнил, без грешка, ревът за предупреждение. Вчера ти го казах.

(Шир Хан се крие зад платното си, дебне, движи се и слуша разговора.)

Маугли: Разбира се! Лесна работа. (Поема си въздух.) Аууу!

Балу: Браво. Така си и мислех. Сега да чуя ревът на атаката.

Маугли: Уаахрррррр!

Балу: Добре, но може и по-заплашително. Ето така: Уаахрррррр! (изревава гръмогласно) Маугли, къде изчезна?

(Маугли се е скрил до платното на Шир Хан.)

Маугли: (Показва се.) Малко се уплаших.

Балу: А сега ревът на радостта, че още си жив.

Маугли: (гордо) Яба- даба- дуу; яба- даба-дууу; яба- даба-дууу!

Балу: Браво. Виждаш ли, ти знаеш много повече отколкото животните. Можеш да станеш техен господар! (Тупа Маугли по рамото. Влизат другите дървета.)

(Учи го да се боксира.) Отпусни се, разкърши се, подскачай и търси пролука. Бива си те! Справяш се!

Маугли: Въртя се, подскачам, хитрувам, внимавам: гъди-гъди!

Балу: Предавам се! (Смях. Излизат от сцената.)

(Шир Хан излиза от скривалището си напред към публиката. Ядосан е.)

Шир Хан: Няма да допусна !

Гората: Той няма да допусне. Няма да допусне. Няма да допусне!

Шир Хан: Човек да стане господар на джунглата.

Гората: Човек да стане господар на джунглата. Господар на джунглата. Господар на джунглата!

Шир Хан: Тук аз съм господар!

Гората: Тук той е господар. Той е господар. Той е господар!

(Шир Хан изчезва в мрака.)

Седма сцена:

(Танцуващи маймуни. Две дървета държат бамбукова пръчка за игра на лимбо. Царят на майmunите подхвърля на всички топки и е ги премятат шумно. Влиза Тигърът.)

Шир Хан: Престанете!

Гората: Престанете! Престанете! Престанете!

Шир Хан: Аз съм царят на джунглата!

Гората: Той е царят на джунглата! Той е царят на джунглата! Той е царят на джунглата!

Шир Хан: Заповядам да отвлечете Маугли и да го доведете при мен!

Гората: Отвлечете Маугли! Той го иска при него! Отвлечете Маугли! Той го иска при него!

Маймуни: Слушам шефе!

(Всички излизат. Преобличат се като дървета и влизат на сцената.)

Осма сцена:

Маугли: Цял ден скитах из джунглата. Уморих се! (към второ дърво) Може ли да седна тук? (Дървото го поема и го люлее.)

(Влиза змията. Минава покрай първо дърво, маха с опашка и дървото се снишава. Минава второ и издърпва трето дърво в страни. Връща се към второто дърво, където е Маугли. Змията пее и го хипнотизира. Увива се около тялото на Маугли. Люлее го и го поваля на земята, преспива го. Усеща шум и го изправя на крака.

В този момент Шир Хан съблича наметалото на дърво и се разкрива. Хваща змията и я мята встрани. Змията напуска сцената. Маймуните също свалят наметалата си на дървета и се разкриват пред Маугли. Започват да го прехвърлят помежду си в каскаден бой с поддръжки. Отвличат го извън сцената.

Багира и Балу, които също са били дървета се събличат пред публиката и крещат тревожно, като местят паната по цялата сцена.)

Балу: Отвлякоха Маугли!

Багира: Помощ! Отвлякоха Маугли!

Девета сцена:

(Всички приятели на Маугли излизат от лявата страна на сцената. Шир Хан, маймуните и Маугли са от дясната страна. Започва танц-бой. По време на боя Глутницата успява да вземе бамбуковите пръчки от вазата и успява да освободи Маугли. Шир Хан и маймуните гузни се извиняват и напускат сцената.)

Десета сцена:

(Сцената е празна. Влиза Момичето. Играе си в реката. Взима вазата.

Пълни я с вода и пие от нея. Влиза Маугли. Вижда я. Приближава се до нея.

Тя му подава вазата. Той се чуди какво да прави с нея и я слага на главата си.

Тя се смее. Почва да го плиска с вода. Той загребва вода с вазата и я залива.

Тя се сърди. Той и подава ръка. Загребват заедно вода от реката и се приближават към публиката. Плискат водата към нея.

Появяват се всички животни от джунглата. Маугли отива да се сбогува с всеки от тях. Връща се при момичето.)

Маугли: Единственият начин да разбере хората е да се срещна с тях!

(Маугли и момичето тръгват с пантомимна стъпка напред към публиката. Цялата група от животни се разделя на две в диагонал. Животните се движат назад и им махат за довиждане.

Маугли и момичето тръгват назад, а групата се измества напред към публиката като запазва диагоналите. Животните махат с ръце и прилякват. Маугли и момичето прекрочват реката. Тя се вдига и те остават зад нея, махайки на публиката.)

Джунглата: Така Маугли се завърна при хората!

Аплодисменти за джунглата!

Аплодисменти за маймуните! (Маймуните се покланят.)

Аплодисменти за вълците! (Вълците се покланят.)

Аплодисменти за Шир Хан, Багира и Балу! (Покланят се.)

Аплодисменти за Маугли и неговата приятелка! (Покланят се.)

Али Баба

Цвети Янева

Сценарий: Цвете Янева, Явор Костов

Редакция на текста по време на репетициите: артисти, деца-артисти, доброволци-артисти

Хореография на ориенталския танц: незрящата танцьорка Валентина Раджани

Костюми: Валентина Раджани

Сценография: Цвете Янева, Явор Костов

Музикално оформление: Ивелина Берова, Явор Костов

Описание на жестове, използвани в постановката: Цвете Янева

Болшинството от децата със зрителни затруднения, включени в нашата група, бяха от социални домове или от социалнослаби семейства. Бедността научава тези деца да свързват директно категорията «Добро» с материалното благополучие. Затова върху предстоящия процес на реализиране на театрално представление гледахме, от една страна - като на възможност за провокиране на активности за преодоляване на дефицитите - следствия от физически им затруднения, а от друга – като на шанс за преоценяване на истинските ценности в човешкия живот.

Както във всеки интернат, и тук най-обсъжданата тема беше съдбата на героите от текущите телевизионните сериали, в нашия случай – турската “Перла”. От популистични съображения решихме да изберем арабска приказка. Основната тема в “Али Баба и четиридесетте разбойници» пък - за духовните и материалните стойности, определи конкретния ни избор. Но тъй като най-вълнуващи са винаги коментарите, касаещи любовта, наложи се малко да романтико-драматизирам оригиналния текст на приказката, който по-долу можете да прочетете, както и да редуцирам обема на приказката и броя на персонажите.

Да разработиш театрален сценарий по литературно произведение, значи да разпределиш в реплики текста на героите така, че актьорите от сцената да успеят интересно да я разкажат на зрителите в залата. По така подготвения сценарий пък режисьора определя в ремарки действията на актьорите, които са довели до изричането на тези думи. В конкретния случай обаче, освен споменатите вече съображения за намаляване обема на приказката и засилване на романтичната линия в сюжета, трябваше да взема пред вид още

и възможностите на нашите актьори да се изразяват изключително със слово и звук, както и на по-голямата част от техните бъдещи зрители - да приемат предимно звуковата информация. Това е причината за включването на голям по обем разказвателен текст, което малко го уподобява на сценарий за радиотеатър. Ако трябваше да поставим на сцена същата приказка с други деца, голяма част от този текст би могъл да се изиграе. Но с нашите хлапета движенчески резултати се постигат трудно и бавно. А ако отделяхме много време на всеки детайл, рискувахме да не съумеем да достигнем до премиера. И въпреки, че за нас, ръководителите, е по - важен протичащият процес, отколкото публичната изява, за децата би било голямо разочарование да не се изфукат пред приятели и близки, да не получат овации, да не се почувстват герои... Затова в сценария е предвидено само някои моменти да бъдат разиграни (те са оцветени), а други са разказани или само бегло споменати, доколкото да дадат логическата връзка на събитията.

При определянето на сцените, които ще бъдат разигравани, съм имала пред вид изпълнявани от групата задачи, които биха могли да се включат в контекста на приказката (напр. сцената «Пазар» беше предварително разработвана в групата като една от темите в задача «Звукови картини»). А понеже в различните задачи са участвали всички деца, Явор реши те да бъдат включени във всички колективни образи (продавачи, купувачи, водна фауна, разбойници, коне, мулета, стражари, сватбари).

Първоначално разработения сценарий прилагам по-долу.

В процеса на реализиране на представлението, се наложиха множество промени в намеренията на Явор, режисьор на спектакъла, а оттук - съответно и в сценария. Те най-често бяха предизвикани от факта, че за нас понякога беше изненада с какви елементарни, според нашето виждане, задачи децата не успяват да се справят. Тогава Явор трябваше да експериментира как би могъл да им помогне. Друга сериозна причина бе непредвиденото от нас скъсяване на репетиционния период с цял месец, поради матури и множество национални празници през май. За да успеем с премиерата се изискваха нови редукиции, съответно – промени в сценария.

За да бъдат написани ремарките в окончателен вид на сценария, който прилагам по-долу, спектакълът предварително бе разиграван с макети на маса. След което още веднъж бе проверен в самостоятелна репетиция на доброволците, които асистираха при представянето му.

Освен в писмен вид, бихте могли да се запознаете с него и чрез приложената аудиоверсия, която Явор записа, за да помогне при изучаването му от децата.

Али Баба и четиридесетте разбойника

Оригинален текст: Светослав Минков. Приказките на Шехеразада, превод от арабски

Държавно Военно Издателство, година на издаване 1952

Живели някога в Персия двама братя: Касим и Али Баба. Когато баща им умрял, те си поделили по равно оставеното им оскъдно наследство, ала съдбата ги обрекла да не бъдат равни в по-нататъшния си живот. По-големият брат Касим се оженил за имотна мома и станал най-богатият човек в града, а Али Баба си взел за жена бедна девойка и едничкото му богатство били трите мулета, с които пренасял дърва от далечната вековна гора.

Една привечер, когато Али Баба седял накрай гората и си почивал от дневния труд, чул тропот на коне. Като се взрял в далечината на широкия път, той съгледал гъст облак прах, сред който се очертали препускащи конници. Изплашил се Али Баба да не би тия хора да са разбойници и бързо се покатерил на близкото дърво, което растяло край една висока скала. Той се притулил зад разлистените клони и скоро в гората наистина се явили четиридесет разбойници със страшни, брадясали лица, въоръжени до зъби. Те слезли от конете си, нарамили донесените тежки чували и тръгнали към дървото, на което се намирал Али Баба. Главатарят нагазил в храсталака, приближил се до една тайна врата в скалата и извикал високо:

— Сезам, отвори се!

И вратата мигом се отворила и насреща зейнала дълбока, тъмна пещера. Разбойниците влезли вътре, последвани от главатаря, и вратата пак се затворила.

Али Баба поискал да скочи от дървото и да избяга с някой кон, но после решил да почака, за да види какво ще стане по-нататък.

По едно време вратата отново се отворила и разбойниците се измъкнали един по един с празни чували в ръцете. Като се уверил, че всички са излезли, главатарят извикал:

— Сезам, затвори се!

И вратата веднага се затворила и разбойниците яхнали конете си и заминали.

Тогава Али Баба слязъл от дървото, изправил се пред скалата и изрекъл чудните думи:

— Сезам, отвори се!

В същия миг тайната врата се отворила и от зиналата скала полъхнала хладина.

Дърварят тръгнал из мрака на пещерата и стигнал до едно място, дето прониквала слаба светлина през един процеп на каменния свод.

За своя най-голяма изненада Али Баба видял наоколо грамади от съкровища — копринени тъкани, пъстроцветни килими, скъпоценни камъни,

златни и сребърни монети. Едва сега бедният дървар разбрал, че тая пещера е скривалище на разбойниците, които пазели тук ограбените богатства.

Али Баба разгледал натрупаните съкровища и без да мисли много, напълнил няколко торби със злато, натоварил ги на мулетата и ги покрил с дърва.

— Сезам, затвори се! — рекъл той на края и когато вратата се затворила, потеглил към къщи.

Като се прибрал у дома, Али Баба оставил дървата на двора, а торбите пренесъл в стаята на жена си.

Щом видяла толкова много жълтици, тя се изплашила и започнала да хока мъжа си:

— Какво си направил, проклетнико? Отде си откраднал тия пари?

— Не е кражба да вземеш туй, което другите са откраднали — рекъл Али Баба и й разправил как попаднал в пещерата на разбойниците. — Сега вече и ние ще заживеем в охолство — добавил той и изсипал жълтиците в голяма купчина.

Зарадвала се жена му и поискала да преброи парите.

— Как ще преброиш толкова много жълтици? — възпротивил се дърварят. — Не сме ги спечелили с труд, та да ги броим. Я най-добре да ги заровим в една яма и оттам да вземаме по малко.

— Не — казала жената. — Ние трябва да знаем колко пари имаме. Ти иди да изкопаеш ямата, а аз ще взема отнякъде една крина да измеря жълтиците.

Напразно Али Баба увещавал жена си да не отива никъде и да запази тайната, която й поверил.

Тя не го послушала и отишла у брата на мъжа си да му иска крината. Там заварила само жената на Касим, който не бил в къщи.

— Каква крина искаш — голяма или малка?

— А че по-големичка, ако може.

И жената на Касим изтичала да донесе голямата крина и си рекла: „Какво ли ще мерят с нея?“ И взела, че намазала със смола дъното на съда.
[159]

Като си дошла у дома, жената на Али Баба се заловила да пълни крината с жълтици и да ги изсипва на пода, докато измерила цялата купчина. Зарадвана от щедростта на аллаха, тя не забелязала, че върху дъното на съда се залепила една жълтица, и побързала да върне крината на етърва си.

Зачудила се жената на Касим, като видяла залепналата жълтица, и едва дочакала мъжа си да му съобщи новината.

Вечерта, когато Касим се върнал в къщи, тя му рекла:

— Ние мислехме, че твоят брат е сиромас човек, а той си мери парите с крина.

И му разказала какво се случило.

Цяла нощ Касим не можал да заспи от завист и се мъчел да отгатне как е забогатял брат му. На сутринта рано-рано той отишъл при него и го попитал:

— Братко, отде имаш толкова много жълтици, че ги мериш с крина?

— Какви жълтици? — престорил се на изненадан Али Баба.

Касим му показал жълтицата, която била залепнала на крината, и Али Баба, ще не ще, му признал как проникнал в скривалището на разбойниците.

— Ние можем да си поделим всички богатства, ако ми обещаеш, че ще запазиш тайната — предложил му той.

— Бъди спокоен! Никому думица няма да кажа! — уверил го Касим.

И Али Баба разправил подробно къде се намира пещерата и какви са вълшебните думи, които отварят вратата.

Доволен и радостен, Касим се прибрал у дома, обзет от едничката мисъл да измами брата си и да заграби всичките съкровища.

На другия ден още призори той взел много чували и потеглил с десетина мулета към гората. Като стигнал там, скоро намерил скалата, скрита сред храсталаците, застанал пред тайната врата и извикал:

— Сезам, отвори се!

Вратата се отворила и Касим се втурнал в тъмната пещера, навлязъл навътре и се озовал на онова място, дето прониквала светлина от процепа на каменния свод. Изправен пред несметните богатства, които се открили пред очите му, той напълнил бързо няколко чувала със съкровища, изнесъл ги пред входа на пещерата, после се върнал и почнал да пълни и останалите чували. Ала когато поискал да изнесе и тях, от смущение и възбуда внезапно забравил първата дума, която трябвало да изрече, за да отвори вратата. И вместо да извика: „Сезам, отвори се!“ — рекъл: „Сусам, отвори се!“

Но вратата останала затворена и Касим изпаднал в ужас. Дълго напругал той паметта си и изричал всякакви думи, само истинската дума не идвала на устата му.

И както стоял, обзет от отчаяние, ето че разбойниците се задали и още отдалеч съгледали мулетата и чувалите със съкровища.

Разбойниците скочили от конете си и се спуснали към скалата, а главатарят извадил сабята си и извикал:

— Сезам, отвори се!

И вратата се отворила и всички нахълтали с голи саби в пещерата.

Обезумял от уплаха, Касим се опитал да блъсне главатаря и да избяга, но разбойниците го хванали и веднага го съсекли.

След това те прибрали изнесените съкровища и дълго се питали как е открито съкровището им и кой може да е казал на крадеца вълшебните думи. И като не могли да си обяснят загадката, разбойниците оставили отвътре до входа насечения труп на Касим, за да всеят страх и трепет у всеки, който дръзне да проникне в пещерата. После затворили вратата, метнали се на конете си и тръгнали отново по грабеж.

А жената на Касим седяла и чакала мъжа си чак до вечерта и най-сетне загубила търпение и излязла да пита Али Баба дали не го знае къде е.

Али Баба се досетил, че брат му е отишъл скришом в пещерата, и успокоил снаха си, като ѝ казал, че Касим е разумен човек и знае какво прави.

Но Касимовата жена не мигнала цяла нощ и на сутринта, разтревожена и разплакана, отново отишла при Али Баба и той пак я успокоил.

Ала сега вече и сам Али Баба се усъмнил, че може беда да е сполетяла Касим, затова решил да го потърси и тръгнал с три мулета към гората. Когато наближил скалата, той забелязал наоколо кървави следи и Сърцето му се свило от лоши предчувствия.

— Сезам, отвори се! — рекъл с разтреперан глас той. И вратата се отворила и на няколко крачки зад нея Али Баба съзрял трупа на Касим, насечен на четири къса.

Колкото и да бил обиждан и огорчаван от брата си, Али Баба се натъжил дълбоко, отишъл навътре в пещерата и взел някакво платно, в което увил нарязаното тяло. После напълнил две торби с жълтици и ги вързал за мулетата заедно с трупа на покойника, покрил всичко с дърва и се прибрал по тъмно, за да не събуди подозрение у минавачите.

Щом стигнал в града, той се отбил покрай къщата на Касим, повикал вярната робиня Моргиана и ѝ съобщил тъжната новина, че носи трупа на господаря ѝ, убит от разбойници.

— Само аз и ти ще знаем тая тайна — предупредил я Али Баба. — На другите ще казваш, че Касим е умрял от естествена смърт.

След това Али Баба се явил при снаха си и рекъл с опечалено лице:

— Мила сестро, не се вълнувай от думите ми, каквито и да бъдат те.

— Какво има? Да не би да се е случило нещо лошо с Касим? — извикала тя.

И Али Баба разправил спокойно и предпазливо за смъртта на брата си, без да споменава, че е донесъл трупа му.

— Такава е била волята на аллаха — казал той — и ти ще трябва да се помириш с нещастieto, което те е сполетяло. Не се отдавай на пагубни мисли и не почерняй дните си в самота и отчаяние. Ние ще съберем имотите си и ще заживеем заедно. А сега остави на мен и на Моргиана да се погрижим за погребението на Касим и не казвай никому какво се е случило.

Ободрена от думите на Али Баба, жената на Касим приела с готовност предложението му и на душата ѝ олекнало.

Като излязъл от стаята на снаха си, Али Баба поприказвал насаме с Моргиана и се завърнал в къщи.

На следната утрин Моргиана отишла при един билкар и му поискала лек за господаря си, който бил тежко болен.

Търговецът ѝ дал някаква билка и робинята я занесла у дома, но на другия ден пак се явила при билкаря и със сълзи на очи казала:

— Господарят е още по-зле и нито яде, нито пие. Нямах ли някое друго, по-силно лекарство?

И билкарят приготвил лек против най-тежката болест и го дал на Моргиана.

В това време Али Баба и жена му сновели непрекъснато до къщата на Касимови, натъжени и разтревожени, за да покажат, че Касим е на смъртно легло. И вечерта, когато Касимовата жена и робинята започнали високо да плачат и да нареждат, съседите разбрали, че Касим е умрял.

Още несъмнано, Моргиана изтичала при стария ранобуден обуцар Мустафа, пуснала в ръката му една жълтица и го помолила да дойде с нея в къщи, за да зашие нещо.

— Само че ще ти вържа очите — казала тя.

— Не отивам никъде с вързани очи — рекъл Мустафа. Но робинята му дала още една жълтица и обуцарят се съгласил, взел си всички потребни неща и се приготвил да върви. Моргиана му превързала очите с кърпа и го повела към къщи.

Когато влезли в стаята с насечения труп на мъртвеца, тя снела кърпата от очите на Мустафа, дала му трета жълтица и му казала да зашие внимателно нарязаното тяло и да не обажда никому какво е правил.

Мустафа си свършил работата и Моргиана отново му вързала очите и го завела в дюкяна му.

Али Баба умил и намазал с балсам тялото на Касим, обвинил го в бяло платно и разпоредил да повикат имамина³, за да прочете упокойна молитва, както повелявал обичаят. После сложили покойника на носилка и го отнесли на гробището, дето го погребали най-тържествено.

Няколко дни след погребението Али Баба и жена му отишли да живеят при вдовицата на Касим, като пренесли там цялата си покъщнина и жълтиците.

Но да видим сега какво станало с разбойниците.

След някой и друг ден те се върнали в пещерата и останали поразени, когато забелязали, че съсеченият труп е изчезнал и че липсват много жълтици. Разбойниците разбрали, че някой е открил скривалището им, и се изплашили [163] да не бъдат заловени и избити. Те дълго се съвещавали какво да правят и най-сетне решили да изпратят едного от тях в града, за да узнае кой е убитият, къде живее и дали има други хора, които са посветени в тайната на скривалището. Пратеникът бил предупреден, че го очаква смърт, ако не изпълни успешно поръката, и той се преоблякъл като търговец и заминал за града.

На разсъмване разбойникът стигнал на градското пазарище и съзрял едничкия отворен дюкян на обуцаря Мустафа.

— Много си подранил, старче — рекъл той. — Навярно очите ти недвиждат, та почваш по-отраничко работа.

³ мюсюлмански свещеник

— Лъжеш се, приятелю — отвърнал обущарят. — Ако ме беше видял преди няколко дни как заших един насечен мъртвец, щеше да се убедиш, че очите ми не са по-лоши от твоите.

Зарадвал се разбойникът, че е попаднал тъкмо на човека, който му трябва, но се престорил, че не разбира нищо, и попитал:

— Мъртвец ли? Отде-накъде ще зашиваш мъртвец?

— Повече нищо няма да ти кажа — рекъл Мустафа, като се сетил, че не трябва да издава никому тайната.

Но разбойникът му предложил една жълтица и поискал да му покаже само къщата, дето е станало това чудо.

— Не зная де е тая къща. Една жена ме заведе дотам с превръзка на очите и ме върна назад пак с вързани очи.

— Нищо, хайде да опитаме. И аз ще ти вържа очите, може пък да налучкаш посоката, като тръгнем по улиците.

Не устоял обущарят на изкушението, прибрал жълтицата и тръгнал с човека, който му вързал очите.

Дълго вървели те из града и Мустафа се спирал на всеки ъгъл и кръстопът, за да си припомни накъде го е водила Морганиана.

По едно време те стигнали до дома на Касим и обущарят казал:

— Май че тая беше къщата.

Разбойникът веднага извадил тебешир и сложил знак върху вратата на Касимовата къща, после развързал очите на Мустафа, поблагодарил му за услугата и се запътил към гората.

Ала ето че след малко се задала Морганиана, която се[164] връщала от пазар, и забелязала тебеширения знак върху пътната врата. „Не ми се вижда чиста тая работа“ — помислила си тя и взела, че издраскала с тебешир същия знак по вратите на всички околни къщи.

Слънцето залязло зад гората, когато пратеникът на разбойниците се завърнал в пещерата. Главатарят го изслушал и рекъл:

— Ще скрием оръжието си под дрехите, и ще отидем един по един в града. Там ще се съберем на големия площад и после ще видим какво ще правим. Утре заран тръгваме!

Призори разбойниците се заточили по широкия път като обикновени пътници и към пладне се озовали в града. Събрали се на уговореното място и пратеникът ги повел към къщата с тебеширения знак.

Но каква била изненадата, когато главатарят и другарите му дошли в Касимовата махала и видели по вратите на всички къщи едни и същи знаци.

— Чудно, кой е сложил тоя знак на всички врати! — извикал пратеникът. — Кълна се в аллаха, че аз белязах само една къща!

След тая несполука разбойниците се върнали в гората, и наказали със смърт другаря си, който се оставил да бъде измамен. Те изпратили друг човек в града и той отишъл пак при обущаря и го склонил да му покаже къщата. Тоя

път разбойникът отбелязал вратата на Касимовия дом с червен тебешир и сметнал, че вече никой не може да го надхитри. Но и досетливата Моргiana намерила червен тебешир и написала същите знаци по всички околни къщи. Така разбойниците отново били заблудени и убили и втория пратеник.

Главатарят се убедил, че е безполезно да жертвува повече свои хора, и решил сам да разкрие тайната. Заминал за града и когато Мустафа го завел на определеното място; той дълго разглеждал къщата, докато я запомнил добре. И без да слага на вратата някакъв знак, потеглил назад към пещерата.

Привечер разбойниците се събрали и намислили да вземат тридесет и седем кожени меха за дървено масло, да се скрият в тях и главатарят да ги пренесе в града с мулета, като се представи за търговец.

Както намислили, тъй и сторили. Влезли разбойниците в приготвените мехове и главатарят ги натоварил на мулетата, напълнил за показ и един мях с масло и поел към града.

Когато стигнал до познатата къща, той видял Али Баба, който седял пред вратата и си почивал на хладина. Лек ветрец повявал във вечерния здрач.

— Добър вечер, господарю! — поздравил го пътникът. — Аз ида отдалеч и съм търговец на дървено масло. Ще ми позволиш ли да пренощувам в твоя дом?

Макар че Али Баба бил виждал вече в гората главатаря на разбойниците, той не запомнил лицето му и не можал да го познае.

— Заповядай! — поканил го стопанинът и разтворил широко пътната врата.

И веднага след това той заповядал на слугата си Абдула да заведе мулетата под сайванта и да ги нахрани с ечемик, а на Моргiana заръчал да приготви вечеря.

Гостът също влязъл в двора и поискал да остане там, но Али Баба го придумал да пренощува в къщи.

Като се навечеряли, домакинът пожелал на госта си лека нощ и се прибрал в стаята си.

Към полунощ разбойникът се измъкнал тихичко на[166] двора, обиколил всички мехове и пришепнал на всекиго от другарите си:

— Щом чуете да хвърлям камъчета от прозореца, ще излезете навън и ще ме чакате.

И пак тъй тихичко се върнал в къщата.

А в това време Моргiana все още шетала из кухнята, за да приготви яденето за другия ден. И както готвела, фитилът на лампата неочаквано запращял и пламъкът замигал и угаснал.

— Ами сега как ще работя на тъмно? — рекла робинята и отишла при Абдула да го пита какво да прави.

— Не е голяма беда — успокоил я слугата. — В меховете на двора има толкова масло, че можеш да си налееш малко в лампата.

И Моргiana взела един съд и излязла на двора да налее масло.

Като се приближила до първия мях, отвътре се чул тих глас:

— Време ли е вече да излизаме?

Робинята се изплашила, но мигом се съвзела и отвърнала шепнешком:

— Още не е време.

Тя обиколила и другите мехове и отвсякъде чула същия въпрос, на който отговаряла:

— Още не е време.

Най-сетне Моргиана стигнала до последния мях и като видяла, че в него наистина има масло, донесла от кухнята един голям котел и го напълнила с гъстата течност. После наляла лампата и я запалила, сложила котела на огъня и почакала, докато маслото заври.

Тогава робинята минала край наредените мехове и във всеки мях изляла по малко вряло масло, което било достатъчно, за да попари и умъртви всички разбойници. Така загинали враговете на Али Баба, а вярната Моргиана се скрила зад едно дърво да види какво ще стане по-нататък.

Когато къщата утихнала, главатарят на разбойниците отворил прозореца на стаята си и започнал да хвърля камъчета из двора. Ала меховете стоели неподвижно и никакъв човек не се мяркал наоколо.

Зачудил се злодеят защо другарите му не излизат на уговорения знак и отишъл да види какво се е случило. Още щом се приближил до първия мях, усетил мирис на прегоряло масло и изтръпнал. Надникнал и в останалите мехове и с ужас забелязал, че другарите му са мъртви. Като разбрал, че е останал сам, главатарят се спуснал към дъното на градината, прехвърлил се през оградата и избягал.

На сутринта Али Баба съгледал меховете в двора и останал много изненадан, че техният стопанин още не излиза да ги товари на мулетата и да се стяга за път. Но при него дошла Моргиана и му разправила всичко. Разправила му и за тайния знак на тяхната врата, и за другите знаци, които тя отбелязала по вратите на околните къщи.

Просълзил се Али Баба, прегърнал добрата Моргиана и ѝ рекъл:

— От днес нататък ти не си ми вече робиня. Аз ти връщам свободата заради твоята вярност и досетливост. Ти ми спаси живота и рано или късно аз ще те възнаградя богато.

И Али Баба повикал Абдула и двамата с него изкопали дълбока яма, в която заровили всички разбойници.

А самият главатар на разбойниците се скрил в пещерата и заживял в самота и в постоянен страх. По цели дни и нощи мислел как да погуби своя хитър враг и да запази съкровищата си. Най-сетне намислил.

Един ден той обръснал брадата си, облякъл се в скъпи дрехи и се заселил в града, дето си наел дюкян, и тайно започнал да пренася скритите съкровища.

Новият търговец се представил под името Хюсеин и се сприятелил с мнозина търговци, между които бил и синът на Али Баба — Ибрахим.

Скоро Хюсеин и Ибрахим станали неразделни приятели и Хюсеин започнал да кани често сина на Али Баба на богати гощавки. Според обичая трябвало и Ибрахим да се отсрами пред приятеля си и да го покани у дома.

И веднъж той завел Хюсеин в къщи и Али Баба посрещнал любезно госта си и му изразил радостта си, че вижда най-близкия приятел на своя син.

— Благодаря ти, че се грижиш за Ибрахим и го напътствуваш с полезни съвети — рекъл Али Баба.

— Ибрахим е умен момък и от него ще излезе добър търговец. — отвърнал Хюсеин.

И като поприказвали и се поразговорили, гостът станал да си върви.

— Мигар не ще ми направиш честта да похапнеш с нас? — обидил се Али Баба. — Трапезата ми е скромна, но гладен няма да останеш.

— Много съжалявам — извинил се Хюсеин. — Аз съм свикнал да ям безсолни ястия и затова ще вечерям у дома.

— Бъди спокоен! — казал домакинът. — В твоето ястие няма да има сол.

И той изтичал в кухнята и поръчал за госта си безсолна гозба.

— Какъв е тоя човек, който не яде сол? — извикала Моргиана и полюбопитствувала да го види.

Тя отишла уж да нареди трапезата и като погледнала Хюсеин, веднага го познала, макар че той си бил обръснал брадата и бил преобразен. В същото време нейното зорко око забелязало, че под дрехата на госта е скрит нож.

И отново Моргиана се досетила, че над господаря ѝ е надвиснала смъртна опасност, и излязла бързо от стаята. Тя се преоблякла като танцовачка, мушнала в пояса си една остра кама и забулила лицето си с тънък воал. След това казала на Абдула да си вземе дайрето, за да повеселят господарите. Всички били насядали край трапезата, когато Моргиана и Абдула се явили в стаята и помолили Али Баба да им позволи да поиграят. Домакинът се засмял и ги представил на госта си.

— Ето моята готвачка и моя слуга, които искат да ни повеселят — рекъл той и добавил: — Почвайте!

И Абдула задрънkal дайрето и запял весела песен, а Моргиана закършила плавно стройната си снага.

Но Хюсеин не обръщал внимание на забавата и само мислел как да забие ножа си в гърдите на Али Баба. Дълго се въртяла танцовачката и се извивала като змия, размахвала над главата си извадената кама и по едно време се приближила до госта и му се поклонила. Абдула ударил силно дайрето и го протегнал за бакшиш. Доволни от веселбата, Али Баба и Ибрахим му подхвърлили по една жълтица, а Хюсеин бръкнал в пояса си да извади кесията.

В тоя миг Моргиана забила камата право в сърцето на разбойника и той издъхнал веднага.

— Какво направи, нещастнице? — извикали ужасени бащата и синът. — Знаеш ли, че ти ни погубваш?

— Не аз, а той искаше да ви погуби! — рекла Моргiana и показала скрития нож в дрехата на злодея.

И Али Баба за сетен път се убедил, че дължи живота си на Моргiana, и продумал развълнувано:

— Помниш ли, че ти бях обещал богата награда за твоята преданост? Сега с гордост мога да те нарека моя дъщеря!

И като се обърнал към Ибрахим, бащата казал:

— Синко, никъде по света няма да намериш по-добра и по-вярна съпруга от Моргiana. Вземи я за своя жена и бъди щастлив с нея!

И Ибрахим на драго сърце се съгласил да се ожени за Моргiana, която отдавна била спечелила сърцето му.

После Али Баба заровил разбойника в градината и след няколко дни направил голяма сватба.

И цяла седмица всички пирували и се веселили, гърмели тъпани и свирели зурни и най-силните пехливани забавлявали с борбата си младоженците и сватбарите.

Така Али Баба останал едничък господар на съкровищата в пещерата. Той поверил тайната на Ибрахим, а Ибрахим я открил на синовете си и тя се предавала на внуци и правнуци и много поколения живели щастливо от тия неизброими богатства.

"Али Баба"

Театрален сценарий – първи вариант

Разказвач:

Отдавна, много отдавна в далееечна Персия (жест 1), живели двама братя. Али Баба бил много беден и нямал никакви пари (жест 2). Той имал добро сърце и хората много го обичали (жест 3), Брат му Касим пък бил много богат и алчен. Той имал ееей такова шкембе (жест 4). Щом някой го помолел за нещо, Касим казвал “Не! Махай се!” (жест 5), Затова и никой не го обичал. (жест 6). Али Баба бил рибар. По цял ден мятал мрежите в морето, а привечер отивал на пазаря да продаде уловената риба.

Пазар

- Шарени персийски килими продавам!
- Вкусна баклава, реванета, тулумбички, локум, молим!
- Насам, народе! Купете красиви огърлички за вашите женички!
- Хайде на портокалите! Сочни портокали, сладки портокали, едри портокали! Хайде на портокалите!
- Най-хубави парфюми – радост за душата! Има за мъжа, има за жената!
- Красиви вази за вашата къща! Който купи от мен, пак при мен се връща!
- Пресни кифли, топли баници, вкусни гевреци! „

Али Баба:

„Прясна риба продавам! По две за лев я давам!”

Всички:

„Ти продаваш най-вкусната и евтина риба! Дай една! На мене две!.....”

Разказвач:

„И въпреки, че хората купували стоката му, рибарят често имал за вечеря само купичка диви ягоди. Защото вместо със спечелените пари да си купи хляб, мляко, сирене и яйца, често пъти Али Баба ги раздавал на бедняците, които срещал по пътя си.”

Али Баба:

„Ето ти паричка, добра жено! Купи храна на децата си.
Ето и на теб, приятелю! Погрижи се за болната си майка. „

Разказвач:

„И от всякъде се чувало: Да си жив и здрав, Али Баба! „

Всички:

„Да си жив и здрав, Али Баба! „

Разказвач:

„Но Али Баба винаги запазвал една паричка, за да си купи от ароматните диви ягоди на Горското момиче.”

Всички: *клякат*

Разказвач:

„Никой не знаел откъде дошла преди година тази стройна девойка; никой не бил виждал лицето ѝ. Защото Горското момиче, точно както изисквали старите закони на Изтока, покривало лицето си с фередже. По цял ден тя събирала в гората билки, гъби, плодове и цветя, а привечер ги носела на пазаря. Али Баба обичал да гледа как тя намира билка за всяка болест, утешение за всяка мъка. И той не пропускал вечер да не се отбие при нея за купичка диви ягоди.”

Али Баба:

„Добра вечер, Горска красавице!”

Горското момиче:

„Откъде знаеш, че съм красива!? Та ти не си виждал лицето ми?!”

Али Баба:

„Аз виждам красотата ти със сърцето си.”

Всички *стават*:

„Ей, Али Баба! Май сватба ще правим, а?!”

Разказвач:

„А какво правел Касим на пазаря? Ходел и слухтял. Само да видел, че някой има голяма нужда от пари, взимал стоката на бедняка само за няколко гроша. И грозно крещял: “И това ти е много за тоя боклук!”

Касим:

“И това ти е много за тоя боклук!”

Разказвач:

„А после? После продавал същата стока скъпо и пре-скъпо за златни жълтици. И тоя път жалостиво хлипал: “За никакви пари вземаш хубавата стока! Ама нали съм с добро сърце! От мен да мине, давай парите!”

Касим:

„От мен да мине, давай парите!” (*жест 7*)

Разказвач:

„А хората клатели глава и шепнели: “Ех, Касиме, Касиме! Да ти се пръсне дано ееей това шкембе!”

Всички:

„Ех, Касиме, Касиме! Да ти се пръсне дано ееей това шкембе!” (жест)

Разказвач:

„Един ден, както винаги, Али Баба стоял на морския бряг и мятал мрежата си. Във водата плували най-различни морски животинки – рибки малки и големи размахвали опашки, октоподи протягали пипала, миди отваряли и затваряли седефени черупки, раци щракали със щипки...”

А Али Баба си мислел:

“Ще наловя аз днес много риба, ще я продам на пазара и с парите ще купя шал на Горкото момиче. Тънък и красив, та да разбере, че... много я обичам.”

Али Баба:

„Верно бе! Ама аз наистина много я обичам! Тя е добра, и умна, и красива!”

Всички */показват се от реката/:*

„Хи-хи! Али Баба, май сватба ще правим, а?!”

Всички */пак се скриват в реката – с хихикане/*

Разказвач:

„Обаче като на пук – рибките продължавали да размахват опашки, октоподите протягали пипала, миди отваряли и затваряли седефени черупки, раци щракали със щипки ... и никой не влизал в мрежата му.

Али Баба вече се отчаял, когато мрежата силно потрепнала. Изтеглил я той на брега и що да види?! Чудо невиждано!”

Всички клякат, воала се смъква, отгоре остава Рибката

Всички:

„Я?! Чудо невиждано!(жест)

Разказвач:

„В мрежата пляскала със златна опашка малка рибка със златна коронка на главата! На всичкото отгоре, Рибката проговорила с човешки глас!”

Рибката:

„Моля те, Али Баба, пусни ме в морето!”

Разказвач:

„Как да те пусна! – казал Али Баба. - Я каква си ми красавица! Същинска принцеса! Много пари ще ми дадат за теб на пазара. И аз най-последно ще мога да купя шал на моето момиче.”

Али Баба:

„И аз най-после ще мога да купя шал на моето момиче!”

Рибката:

„Аз наистина съм принцеса – дъщеря на Водния цар. Пусни ме, Али Баба, и аз щедро ще ти се отблагодаря. Не просто шал, а златни накити ще купиш ти на своето момиче.”

Али Баба:

„Златни накити?! А пръстен? Годежен пръстен ще мога ли да й купя?”

Рибката:

„Ще можеш, Али Баба.”

Али Баба:

„И ще й предложи да стане моя жена! Ама да не лъжеш!”

Всички:

„Ама да не лъжеш!”

Разказвач:

“Помисли сам” – каза рибката. Ако ме продадеш на пазаря - ще купиш шал на твоето момиче, но пръстен? Пръстен няма да можеш. Единствено ако ме пуснеш, ще можеш да предложиш на Моргиана да стане твоя жена.”

Рибката:

„Единствено ако ме пуснеш, ще можеш да предложиш на Моргиана да стане твоя жена.”

Али Баба:

„Моргиана? Какво красиво име!

Права си! Ако те пусна – най-много един шал да загубя, но пък може сватба да вдигна. Плувай, Рибке, плувай на свобода!”

Рибката:

„Благодаря ти, Али Баба. А сега – моята отплата. Обърни се наляво...”

Али Баба /изпълнява/

Разказвач:

„И Рибката продължила да обяснява. “Ще направиш 85 крачки наляво, после отново ще се завъртиш на ляво и ще направиш още 3 крачки. Ще се обърнеш

на запад, където слънцето залязва и ще чакаш търпеливо. От там ще виждаш всичко, но помни – теб никой не трябва да те види! Бъди щастлив, Али Баба!”

Рибката:

„Помни – теб никой не трябва да те види!
Бъди щастлив, Али Баба!”

Разказвач:

„И рибката помахала с опашка и отплувала.
А Али Баба започнал да брой крачки. 1,2...”

Али Баба:

„...83, 84,85. Сега се завъртам на ляво, правя още 3 крачки, обръщам се на запад и чакам. Но никой не трябва да ме види! Къде ли да се скрия?”

Разказвач:

„Огледал се Али Баба – бил стигнал на върха на горист хълм. А под хълма – равна поляна. Намерил той един гъст храсталак и се спотаил в него. И тъкмо навреме! Точно в този момент рибарят дочул конски тропот.”

Всички: *Конски тропот*

Разказвач:

„Конският тропот се засилвал все повече. После изведнъж спрял. И на полянката, само на няколко крачки от Али Баба, един по един, започнали да излизат яки мъже с торби на рамо.
А Али Баба почнал да ги брой.”

Али Баба:

„...7,8.....39,40!”

Разказвач:

„Когато полянката се напълнила с 40 яки мъже (*демо*) с торба на рамо, най-якият от тях се провикнал: ”С добра плячка се връщаме днес, а разбойници?”

Главатарят:

„С добра плячка се връщаме днес, а разбойници? „

Всички:

„Ухаа...”

Главатарят:

„Сезам, отвори се!“ *грохот, пещера*

Разказвач:

„О, чудо! Земята се разцепила и от нея изникнало нещо като каменна къща, само че без прозорци и с огромна дупка за врата. Това било огромна пещера! Оставили разбойниците торбите със заграбените богатства в нея и отново излезли на поляната. А щом Главатарят им изрекъл...”

Главатарят:

„Сезам, затвори се!”

Разказвач:

„...тайнствената пещера отново потънала вдън земя, сякаш и изобщо не се е появявала.” *грохот, пещера*

Разказвач:

„А Главатарят казал: “А сега - да вървим да ограбим следващия керван! На работа, разбойници!”

Главатарят:

„На работа, разбойници!”

Разказвач:

„И разбойниците се метнали на конете и отлетели.” *конски тропот*

Разказвач:

„Когато тропотът затихнал, Али Баба излязъл от скривалището си, доста разтреперан. “Брей, какви страшни разбойници!” – рекъл си той.”

Али Баба:

„Брей, какви страшни разбойници!”

Разказвач:

„Ама какво съм се разтреперил? – казал си. - Че аз още годежен пръстен не съм предложил на Моргана! Излязъл той на разбойническата полянка и изрекъл силно вълшебните думи”

.

Али Баба:

„Сезам, отвори се!”

Разказвач:

„И отново Земята сякаш се разцепила и отново от нея изникнала тайнствената пещера. Влязъл в нея Али Баба и занемял.”

Всички:

„Ооо!”

Разказвач:

„В нея имало купища злато и скъпоценни камъни, красиви накити и най-фини платове... Но не тези били мечтаните неща за Али Баба. Пъхнал той две шепи жълтици в джобовете си и бързо излязъл навън. Изрекъл ...”

Али Баба:

„Сезам, затвори се!”

Разказвач:

„... и пещерата отново потънала вдън земя.

А Али Баба се завтекъл към пазара. “Сега имам пари да купя целия пазар!” – радвал се той. - Но това не са пари, които честно съм спечелил с труд! Може би разбойниците са ги откраднали от някои от хората, които всеки ден срещам на пазара?”.

Али Баба:

„Какво да правя? Сетих се!”(Жест)

Разказвач:

„И Али Баба решил така: С Рибката се договорихме, ако я пусна – да купя на моето момиче красив шал и годежен пръстен. Така и ще направя. А останалите пари ще раздам на другите бедняци като мен. Речено – сторено. Раздал Али Баба парите и тъкмо тръгвал към Моргана да я дари с красив шал и годежен пръстен и ето ти Касим насреща, върви и тресе шкеме – ей такава. Видял той как Али Баба раздава жълтици и поискал да разбере откъде толкоз пари у бедняк като брат му.”

Касим:

„Кого виждам? Любими братко Али Баба! Абе откъде толкоз пари у бедняк като тебе?”

Али Баба:

„Не ти трябва да знаеш, братко Касиме!”

Касим:

„Кажи де, кажи и аз малко да взема. Само да знаеш как съм обеднял напоследък, братко!”

Али Баба:

„Не казвам, братко. Твоето любопитство може живота да ти струва.”

Разказвач:

„Разбрал Касим, че Али Баба няма да му издаде тайната си и решил с хитрост да я узнае. Отвел той брат си в богаташката си къща, повикал танцьорки да ги забавляват, налял на брат си скъпо вино. А във виното – биле издайниче. Който в уста го сложи – тайна не може да пази.” *купон*

Касим:

„Значи само казвам “Сезам, отвори се!” И съкровището е мое, а братко?”

Разказвач:

„Опитал се Али Баба да спре брат си, но къде ти?! Натоварил алчният Касим всичките свои 100 мулета с по две големи торби, и ето ти го на разбойническата поляна.”

Касим:

„Сезам, отвори се!” *грохот, Пещера*

Разказвач:

„И отново се разцепила земята и от нея изникнала тайнствената пещера! Вкарал Касим в нея 99 мулета – направо в торбите да пъха златото и скъпоценните камъни. И не забелязал, че най-малкото муленце било изостанало от майка си. Когато то дошло на поляната и не я намерило, заревало с пълен глас. *Рев* другите мулета от пещерата дружно отговорили *рев*. Дочули рева им разбойниците и бързо обърнали конете. конски тропот. Пристигнаха те и нахлули в пещерата.

«Не съм виновен!-развикал се Касим. - Брат ми Али Баба ме прати тук. Ще ме убие, ако не му занеса вашите съкровища! Милост, мили разбойници!»

Касим:

«Милост, мили разбойници!»

Разказвач:

“Вържете го и го оставете в пещерата!”- наредил Главатарят.- Трябва веднага да намерим и убием този Али Баба. Той знае нашата тайна!”

Главатарят:

„Трябва веднага да намерим и убием този Али Баба. Той знае нашата тайна!”

Разбойниците:

Песен за тайната

Разказвач:

„А в това време Али Баба отишъл при Моргиана. Подарил ѝ той красив пъстър шал и попитал. “Ще ми дадеш ли ръката си да сложа годежен пръстен на нея, скъпа Моргиана?”

Али Баба:

„Ще ми дадеш ли ръката си да сложа годежен пръстен на нея, скъпа Моргиана?”

Моргиана:

„Ти си единственият мъж, за когото бих го направила, Али Баба! Но сякаш това не те прави много щастлив. Грижи ли имаш?”

Всички:

Оох...

Разказвач:

„И Али Баба разказал всичко на умната девойка. “Мулетата се върнаха в къщи, но без брат ми. Какво ли се е случило с Касим? А какво ще се случи с мен? А с нас?”

Али Баба:

„А какво ще се случи с нас?”

Разказвач:

“Не се притеснявай, любими мой. – казала Моргиана. - Иди сега при стражарите и им кажи тази нощ да бъдат близо до къщата на брат ти. Щом мулетата зареват, да дойдат и да арестуват 40 страшни разбойника! А сега мини през пазаря и на всеки силно се похвали, че от днес живееш в къщата на Касим!”

Али Баба:

„Аз от днес живея в къщата на Касим!”

Всички:

Али Баба от днес живее в къщата на Касим!

Разказвач:

„Случило се точно както девойката го била намислила. Шпионите разказали на Главатаря, че Али Баба от днес живее в къщата на Касим и посред нощ те се промъкнали в двора, за да го убият. Но Моргиана не спяла. Тя се скрила зад най-малкото муленце. Щом и последният разбойник влязъл, тя дръпнала силно ухото на животинчето и то изревало.”

Рев

Разказвач:

„След него ревноали още 99 мулета!”

Рев

Разказвач:

„И докато разбойниците се чудели какво да правят, дошли стражарите.”

Всички:

Стой! Горе ръцете!

Разказвач:

„Стражарите откарали разбойниците право в затвора.

Али Баба и Моргана освободили Касим и още на другия ден вдигнали голяма сватба.”

Всички:

„Всички три дни яли, пили и се веселили!

Честито!”

Театрален сценарий в окончателен вариант

На сцената един по един влизат актьорите.

Явор открива.

Всеки прави крачка напред, прави поклон и остава там.

Музика

Разказвач – Явор:

Отдавна, много отдавна в далееечна Персия (жест 1), живели двама братя. Али Баба бил много беден и нямал никакви пари (жест 2). Той имал добро сърце и хората много го обичали (жест 3), Брат му Касим пък бил много богат и алчен. Той имал ей такава шкембе (жест 4).

Щом някой го помолел за нещо, Касим казвал “Не! Махай се!” (жест 5), Затова и никой не го обичал. (жест 6).

Али Баба бил рибар. По тъмни зори мятал мрежите в морето, а привечер отивал на пазаря да продаде уловената риба.

Всички:

Пазар!

Снежка:

Пресни кифли, топли баници, вкусни гевреци!

Всички - купувачи:

Ммм!

Младен:

Сочни портокали, сладки портокали, едри портокали! Хайде на портокалите!

Всички - купувачи:

Мляс-мляс

Нази:

Пойни птички продавам! Патици и гъски, молим!

Всички - купувачи:

Птичи звуци

Антон:

Вкусна баклава, реванета, тулумбички, локум, молим!

Всички - купувачи:

Ох, кеф!

Минко:

Насам, народе! Купете красиви огърлички за вашите женички!

Всички - купувачи:

Ей!...

Наско:

Прясна боза продавам!

Всички - купувачи:

(Сърбане) Машалла!

Люба:

Красиви вази за вашата къща! Който купи от мен, пак при мен се връща!

Всички - купувачи:

Тц-тц-тц! Браво!

Гошо:

Хубаво оръжие имам! Ножове, пушки, пистолети! Купете си оръжие!

Всички - купувачи:

Леле!

Петра:

Топли кифли!

Всички - купувачи:

Ох, парят!

Митко - Али Баба:

Прясна риба продавам! По две за лев я давам!

Всички:

Прясна риба продавам! По две за лев я давам!

Ти продаваш най-вкусната и евтина риба, Али Баба! Дай една! И на мен! И на мен

Разказвач - Явор:

Но въпреки че рибата бързо се изкупувала, Али Баба често имал за вечеря само купичка диви ягоди. Защото вместо със спечелените пари да си купи хляб, мляко, сирене и яйца, Али Баба ги раздавал на бедняците, които срещал по пътя си.

Али Баба раздава:

Ето ти паричка, добра жено!

Купи храна на децата си.

Погрижи се за болното бебе.

Ето! Купи си картофи!

Ето и на теб за хляб.

Ето ти паричка за вечеря.

Купи си здрави обувки.

Ето, купи мед на детето

Ето и на теб, приятел!

Ето и последната – на теб...

Всеки от дарените:

Да си жив и здрав, Али Баба! Колко си добър! Благодаря ти, Али Баба!

Разказвач - Явор:

Но Али Баба винаги запазвал една паричка, за да си купи от ароматните диви ягоди на Горското момиче.

Музика

Разказвач - Ива:

Никой не знаел откъде дошла преди година тази стройна девойка; никой не бил виждал лицето ѝ. Защото Горското момиче Морганиана, точно както изисквали старите закони на Изтока, покривало лицето си с фередже. По цял ден тя събирала в гората билки, гъби, плодове и цветя, а привечер ги носела на пазаря. Али Баба обичал да гледа как тя намира билка за всяка болест, утешение за всяка мъка. И немало вечер да не се отбие при нея за купичка диви ягоди.

Морганиана:

Ароматните диви ягоди, малини, капини! Добра ти вечер, Али Баба!

Али Баба:

Добра вечер, Горска красавице!

Морганиана:

Откъде знаеш, че съм красива!? Та ти не си виждал лицето ми?!

Али Баба:

Аз виждам красотата ти със сърцето си.

Всички:

Ей, Али Баба! Май сватба ще правим, а?!

Разказвач Ива:

А какво правел Касим на пазаря? Ходел и слухтял.

Касим Обхожда пазара

Разказвач Ива:

Ако видел, че някой има голяма нужда от пари, Касим взимал стоката на бедняка само за няколко гроша и грозно крещял: “И това ти е много за този боклук!”

Касим:

И това ти е много за този боклук!

Разказвач Ива:

А после? После продавал същата стока скъпо и прескъпо за златни жълтици. И този път жалостиво хлипал: “За никакви пари вземаш хубавата стока! Ама нали съм с добро сърце! От мен да мине, давай парите!”

Касим:

От мен да мине, давай парите!” (жест 8)

Разказвач Ива:

А хората клатели глава и шепнели:

Всички:

Ех, Касиме, Касимеее! (жест 9)

Разказвач - Ива:

Един сутрин, още в тъмни зори, Али Баба отново се бил запътил към морския бряг.

Върви, направляван от звук

Пътят му минавал през гъста гора, а наред гората – равна поляна. И тъкмо когато минавал покрай нея, рибарят дочул конски тропот

Всички: Конски тропот

Али Баба:

Кой ли идва? Я да се скрия да видя!

Кляка зад стол

Разказвач - Ива:

Спотаил се Али Баба в един гъст храсталак. И тъкмо навреме! На поляната, само на няколко крачки от него, един по един, започнали да излизат яки мъже с торби на рамо.

Али Баба:

Леле 40 разбойници!

Музика

Разбойниците: Стават. Еей оп! – мятат торбите на рамо. Стъпват тежко под товара на торбите. Свалят торбите от рамо. Хващат се през раменете и пристъпят тежко в кръг.

Главатарят:

С добра плячка се връщаме днес, а разбойници?

Разбойниците:

Ухаа...

Главатарят:

Хайде сега да си я скрием в пещерата!

Разбойниците:

Да си я скрием!

Главатарят:

Сезам, отвори се!

Музика

Разказвач Ива:

О! чудо – появила се огромна пещера!

Платът се изнася от двама асистента, движи се над главите – децата го докосват. Накрая се скосява откъм публиката. Продължават да пипат платното.

Главатарят /зад плата/:

А сега да вървим да ограбим още някой керван!

Следва връщането към столовете зад вдигнатия плат.

Главатарят:

Сезам, затвори се!

Музика

Асистентите спускат плата над торбите на разбойниците и ги покриват

Разказвач Ива:

Разбойниците се метнали на конете и отлетели по разбойническите си работи.

Всички: конски тропот

Али Баба:

Брей, какви богатства донесоха тези страшни разбойници! Я да намеря аз един годежен пръстен за Моргана! Ще ѝ предложи да стане моя жена!

Разказвач Ива:

Излязъл Али Баба на разбойническата полянка и изрекъл силно вълшебните думи.

Али Баба:

Сезам, отвори се!

Разказвач Ива:

И отново Земята сякаш се разцепила и от нея се появила тайнствената пещера.

Музика

Асистентите издигат плата скосено към публиката

Всички:

Ооо!

Звук на съкровището

Музика

Разказвач Ива:

В пещерата имало купища злато и скъпоценни камъни, красиви накити и най-фини платове... Пъхнал Али Баба в джобовете си няколко красиви бижута за своите бедни приятели от пазара и бързо излязъл навън. Изрекъл ...

Али Баба:

Сезам, затвори се!

Музика

Разказвач Ива:

И Али Баба се забързал обратно към града.

Пещерата ляга върху торбите.

Всички:

Пазар!

Али Баба:

Еей, приятели! Елате! Кой има нужда от пари?

По този звуков ориентир всички, вкл. Касим, се скупчват около него:

Всички:

Аз! Аз!

Разказвач Дана:

Раздал Али Баба скъпоценните украшения, зарадвал приятелите си. И тъкмо тръгвал към Моргана да я дари с годежен пръстен и ето ти - Касим насреща, върви и тресе шкеме.

Касим:

Ееей! Али Баба!

Разказвач Дана:

Видял Касим как Али Баба дарява бедняците и поискал да разбере откъде такива богатства у бедняк като брат му.

Касим:

Абе откъде толкова злато у теб?

Али Баба:

Не казвам, братко. Твоето любопитство може живота ти да струва.

Разказвач Дана:

Разбрал Касим, че Али Баба няма да му издаде тайната си и решил с хитрост да я узнае.

Касим:

Касим плесва с ръце, за да даде знак за промените.

Асистентка-танцьорка мята килима връз пещерата и я превръща в удобно ложе в къщата на Касим

Касим и Али Баба седат.

Разказвач Дана:

Отвел Касим брат си в богаташкия си палат.

Налял му скъпо вино.

Асистентка подава чаши

А във виното – биле- издайниче. Който в уста го сложи – тайна не може да пази.

После повикал танцьорки - да ги забавляват

Касим пляска

Танци! Музика!

Музика

Касим и Али: подвикват Машалла.

Танцьорките танцуват.

Когато танцът свърши, докато танцьорките се изтеглят. Касим казва:

Касим:

Разбрах тайната на пещерата. Сега ще стана много богат!

Асистентка - Слугиня плахо отива при заспалия Али баба и му казва

Ива:

Господарю, заспал сте!

Али Баба:

Къде е Касим? Касиме! *(Излиза, воден от Слугинята)*

Разказвач Дана:

Натоварил алчният Касим всичките свои 100 мулета с по две големи торби ...и ето ти го на разбойническата поляна.

Касим:

Сезам, отвори се!

Музика

Разказвач Дана:

И отново се разцепила земята, и отново изникнала тайнствената пещера! Касим влиза в отворилата се пещера. *Ахва при вида на съкровището и опипва торбите.*

Касим:

А! Всичко е мое! Мое! Мое!

Разказвач Дана:

Вкарал Касим в пещерата 99 мулета – започнал да гребе златото и съпоценните камъни и да пълни торбите. И не забелязал, че най-малкото муленце било изостанало от майка си. Когато то дошло на поляната и не я намерило, заревало с пълен глас.

Рев

Разказвач Дана:

А другите мулета от пещерата дружно отговорили
Всички: рев.

Разказвач Дана:

Дочули рева им разбойниците и бързо обърнали конете.

Всички: конски тропот.

Касим се скрива в пещерата и тя го покрива.

Музика

Главатар - застава пред редицата

Стании!

Той им връчва сабите ритуално. Следва разучена хореография, включваща разнообразни движения.

На зееемя! Заа бой! Мушкай, едноо, две, три! Сечи – едноо, две, три!

Касим:

Милост, мили разбойници! Али Баба ме прати тук. Него убийте! Милост!

Главатарят:

Тоя ще го вържем и оставим в пещерата! Трябва веднага да намерим и убием този Али Баба! Той знае нашата тайна!

Всички:

Песен

Разбойниците са в редица на около метър от пещерата. На тази песен те правят ритъм, удряйки мечове о земята

Ритъм:

/тихо/Във

тайната тайната тайната - туп-туп

Тайната тайната тайната - туп-туп

/по-силно/ е скрита нашата сила - туп-туп

/още по-/За нас само тя е свята и мила - туп-туп

/най-силно/За нас само тя е свята и мила - туп-туп

Разказвач - Дана:

А в това време Али Баба, стиснал годежния пръстен в ръка, се отправил към Горското момиче.

Моргиана:

Али Баба! Ти ли си?

Али Баба:

Скъпа Моргиана... Ще ми дадеш ли ръката си да сложа годежен пръстен на нея?

Моргиана:

Да знаеш откога чакам този въпрос! Да, ти си единственият мъж, за когото бих го направила, Али Баба!

Разказвач Дана:

И Али Баба сложил пръстена на ръката на щастливата девойка.

Моргиана:

Но сякаш това не те прави много щастлив. Грижи ли имаш?

Разказвач Дана:

И Али Баба разказал всичко на умната девойка. “Мулелатата се върнаха в къщи, но без брат ми. Какво ли се е случило с Касим? Какво ли ще се случи с мен? А нас какво ни очаква?”

Али Баба:

А нас какво ни очаква?

Моргиана:

Не се притеснявай, любими мой! Кажи на стражите тази нощ да бдят около къщата на брат ти. Щом мулетата зареват, да дойдат и да арестуват 40 страшни разбойника!

А нашите приятели покани утре на Сватба в Къщата на Касим!

Разказвач Дана:

Случило се точно тъй, както девойката го била намислила. Посред нощ разбойниците се промъкнали в двора, за да убият Али Баба. Но Моргиана бдяла. Тя се скрила зад най-малкото муленце. Щом и последният разбойник влязъл, девойката дръпнала силно ухото на животинчето и то изревало.

Всички:Рев

Разказвач Дана:

След него ревнали още 99 мулета!

Всички:Рев

Разказвач Дана:

И докато разбойниците се чудели какво да правят, дошли стражите.

Всички:

Стой! Горе ръцете!

Разказвач:

Стражите откарали разбойниците право в затвора.

Али Баба и Моргиана освободили Касим и още на другия ден вдигнали голяма сватба.

Всички:

Всички яли, пили и се веселили!

Двамата живели цели 100 години!
Приказката свърши! Браво ти кажи ни!

Описание на използваните в постановката жестове

Макар и дълго репетирани, децата често продължават тези ежедневни за зрителите жестове. За тях те си останаха упражнения за развитие на фината моторика на ръцете.

„Отдавна, много отдавна в далееечна Персия...” (жест 1) – дланта и изпънатите пръсти се слагат като козирка над очите, взирание в далечината.

„Али Баба бил много беден и нямал никакви пари.” (жест 2) – бъркане с ръце в джобовете (или мястото, на което би трябвало да са), изваждат се с длани нагоре и напред (публиката да вижда, че са празни), пляскане с ръце и вик: ”Няма!”

„Той имал добро сърце и хората много го обичали...” (жест 3) – двете ръце се слагат на сърцето и с топло чувство участникът произнася името на героя (“Али Баба!...”)

„Той имал, ей такава шкембе!” (жест 4) – с две ръце се описва напред възможно най-голямата дъга от гърдите до краката. Краката приклякат, тежестта на тялото се пренася назад и се пристъпя напред, ситно и бавно, от крак на крак. Имитира се тежко дишане, наподобяващо на грухтене.

”Щом някой го помолел за нещо, Касим казал “Не!” (жест 5) – ръката се движи от китката, с изпънат палец. Когато посланието му е отказ (както в нашия случай), движението на палеца е успоредно на гърдите. Когато посоката му на движение е перпендикулярна на гърдите, жестът изразява закана.

“Махай се!” (жест 6) – обърната с дланта към гърдите на говорещия, ръката се свива в китката леко навътре, за да се засили за рязко движение напред – жест, имитиращ оттласкване на събеседника с opakото на ръката.

„Затова и никой не го обичал...”(жест 7) – ръцете се кръстосват пред гърдите, като с всяка от тях се хваща другата над лакътя. Следва едновременно завъртане на актьорите с гръб към публиката.

“Давай парите!” (жест 8) – протегната напред ръка с дланта нагоре. Пръстите се движат нагоре-надолу, сякаш да изгребат разстоянието до желаното.

„Ех, Касиме, Касимеее!” (жест 9) – неодобрение, клатене на главата нагоре-надолу.

Трите прасенца

Цвети Янева, Йорданка Андонова

Оригинален текст на английска приказка, издателство ПАН, 2009

Сценарий: Цвете Янева, Йорданка Андонова

Редакция на текста по време на репетициите: съвместен продукт на артисти, деца-артисти, доброволци-артисти.

Хореография: Димитър Желев

Сценография: Екатерина Казакова, Йорданка Андонова

Музикално оформление: Екатерина Казакова

Приказката за трите прасенца е популярна сред децата. Тя завладява вниманието им с противопоставянето между слаби и силни, хитри и глупави, забавни и скучни и т.н. Героите, прасенцата и вълкът, са с устойчиви разбирания за света, в който живеят и чрез тези точно разбирания участват в ситуациите на противопоставяне.

Противопоставянето в приказката е двигателя на отношенията между героите. Чрез противопоставянето се постига необходимостта от промяна на разбиранията за света и търсене на ново решение за спокоен и сигурен живот.

Приказката е подходяща за работа с деца с интелектуална недостатъчност, тъй като ситуацията е повтаряща се - среща на трите прасенца с вълка. Изменят се детайлите на тази ситуация - сезоните, през които се случва това, условията при които се случва и начините за преодоляване на опасността, която грози трите прасенца, и справяне с вълка, посредством проявена хитрост.

Работата върху това представление с децата от IV-то помощно училище спомогна за развитие на тяхната пространствена ориентация, координиране на движенията на тялото и подчиняването му на определена роля, усещане за собствено присъствие на сцената и др.

Трите прасенца

Предварително подготвен вариант

Действащи лица:

Разказвачи

Прасенцата

Вълци

Цветенца и буболечки

Река и рибки

Птици

Слънце

Дървета

Разказвач 1:

За всички вас, които днес сте тука
Започва важна приказка с поука.

Разказвач 1 и 2:

Работата си свърши
днес и както трябва ти!

Разказвач 2:

Слънчо рано сутринта
както винаги, изгря.

Разказвач 2:

С работата се захваща -
свети, топли, сили праща.

Разказвач 1:

Първо действие – полянка,
а сред нея - локва малка.
Цъфнал мак и теменуги,
волно пърхат пеперуди.

Разказвач 1:

И внезапно...

Разказвач 2:

Извинете, молим ви да разберете...

Разказвач 1:

Почва кално състезание.

Разказвач 2:
Дрехите пази! Внимание!

Прасенцата:
Ние всички сме прасенца
със завити опашленца.
Хайде в локвата, братленца!

Разказвач 1:
Плюскат, пляскат, лапат, цапат!
Всичко на готово чакат!

Разказвач 2:
Да работят - не обичат,
цял ден спят, грухтят и тичат.

Прасенцата:
Грух! Грух - грух...

Вълците:
Аууу!

Разказвач 1:
Идват вълци много гладни. Само някой да им падне!

Прасенцата:
Олеле!

Вълк-водач:
Крежко свинско ни се хруска
тази сутрин за закуска.

Всички вълци:
Крежко свинско ни се хруска!
Ауу...

Вълк-водач:
Вижте! Кал и мръсотия!
Значи има тук прасенца!

Всички вълци:
Значи има тук прасенца!

Ауу...

Вълк-водач:

Ей, бонбончета! Къде сте?

Я подайте опашленца!

Всички вълци:

Ей, бонбончета! Къде сте?

Ауу...

Разказвач 1 и 2:

(уж обидени)

Няма никакви прасета!

Просто, вълци, дъжд валя.

Ние чистим тук редовно.

Марш във вашата гора!

Прасенцата:

Оле, много страшно стана!

Разказвач 1:

Къща трябва да строите!

С камъни ще стане здрава!

Прасенцата:

Да работим до зори?! Ооо...

Разказвачите 1 и 2:

А тогава от какво?

Водач на Прасенцата:

Сламенна - от туй сено!

Прасенце 1:

За минутка се строи,

после - почваме игри!

Прасенце 2:

Покрив и стени от слама -

лесна къща. Бързо стана!

Прасенцата (подигравателно):

Вълци, къде сте?

Грух-грух-грух-грух, хи-хи-хи!

Вълците:

Ауу!

Прасенцата:

Крий се!

Водач-вълци:

Три завити опашленца!

Вкусни глупави прасенца!

В сламата са се завили

и си мислят, че се скрили!

Ха-ха, ха-ха, хи-хи-хи!

Духай! Свинското хапни!

Вълците:

Духай! Свинското хапни!

Фууу!

Прасенцата:

Олеле!

Вълците:

Фуууууу!

Прасенцата:

Помощ!

Вълците:

Ха-ха, ха-ха, хи-хи-хи!

Разказвач 2: (на прасенцата)

Бързо бягайте в гората!

Водачът-вълци:

Ау! Прасетата ги няма!

Вълк 1:

Няма ги!

Вълк 2:

Беда голяма!

Вълците:

Аууу!

Разказвач 1:

Второ действие – дървета,
с плодове и със листета.

Разказвач 2:

И сега сред тез дървета
ще пристигнат три прасета.

Прасенцата:

Грух! Грух-грух!
Грух-грух, братлета!

Водач-Прасенца:

Вече дъх не ми остана!
Смъкнах трийсет килограма!

Прасенце 1:

Ох, треперят ми краката!
Да се тръшнем на земята!

Прасенце 2:

Гледай, горе във клонака
нашто ядене ни чака!
Грух-грух!

Разказвач 1:

Плюскат, пляскат, лапат, цапат.
Всичко наготово чакат.
Да работят - не обичат,
цял ден спят, ядат и тичат.

Вълците:

Ау!

Прасенцата:

Те и тук ще ни открият!

Разказвач 1:

Къща направете вие!

С камъни ще стане здрава!

Водач - Прасенца:
Да работим до зори?!
Ооо...

Прасенце 1:
И от клони е корава.
Ето - вижте - раз-два-три.

Прасенце 2:
Хващай тук, подай това...
Скриваме се. Ха така!

Водач- Прасенца:
Вълци! Де сте?

Прасенце 1:
Ний сме тука!

Прасенце 2:
Чакаме ви!

Прасенцата:
Не ни пука!

Водач-Вълци:
Вий сте тук и ний сме тука!

Вълк 1 и 2:
Ще ви хруснем - уха-уха!

Водач - Вълците:
Хайде, духайте с уста!

Вълците:
Фуу! Фуууу!

Прасенцата:
Ха-ха-ха!

Вълците:
Да съборим ний клонака -

таз закуска нас ни чака. Ауу!

Прасенцата:

Помоощ!

Разказвач 1:

Трето действие - рекичка
с бистра сребърна водичка.

Разказвач 2:

Тук прелитат пойни птици -
пъстрокрили хубавици

Птиците(ритмично):

Чик-чик-чурулик,
Чик-чурулик! (2)

Разказвач 1:

Във реката рибки плуват.
Прасенцата не лудуват.

Разказвач 2:

Птички до забрава пеят,
прасенцата не щурейат...

Прасенцата:

Гладни вълци нас ни чакат
да ни хванат и излапат.
Няма как - да се захващаме!
Къща трябва да строим -
каменна, голяма, здрава...
Вълците да победим!

Водач-Прасенца:

Раз-два, раз-два...
Взимай, хващай, строй, замазвай...
Хей ти там! Не се отказвай!

Прасенце 1:

Ето! Първият етаж вече е готов. Кураж!

Разказвач 2:

Хайде всички да помагаме!

Ето, тук вратата слагаме!

Прасенце 2:

А на втория етаж -
два прозореца с перденца!

Разказвач 2:

Гледай, гледай! Чудеса
правят нашите прасенца!

Водач на Птиците:

Пистааа! Молим за внимание!
Носим покрива, прасенца!

Разказвач 1:

Птиците гнездо ще свият
там за своите детенца.

Разказвачи 1 и 2:

А от рибките - водата
за лука и за цветята.
Хем храна за вас да има,
хем - и хубава градина!

Прасенцата:

Ех, че хубава и здрава
Къща, с ваша помощ, става!

Вълците:

Ауу!

Прасенцата:

Крий се!

Водач-вълци:

Нова къща, а?
Тоя път ще ви излапаме!
Вече твърде дълго чакаме!

Прасенце 1:

Този път се откажете!

Прасенце 2:

Манджа постна си сгответе!

Вълк 1:

О! Нахалните прасенца ще си хруснем кат кюфтенца!

Вълк 2:

Ритай къщата с крака!

Вълците:

Оох!

Разказвач 1:

Силно удряйте с глава!

Вълците:

Ах!

Разказвач 2:

Вълци, бързо се свестете,
ставайте и си вървете!

Всички добри животни:

Чао!

Ура!!!

Къща здрава построихме!
И от вълци се спасихме!

Разказвач 2:

Слънчо вече се прозява.
Над земята нощ настава.

Разказвач 1:

Но... във каменния дом
става страховит купон!

Разказвач 1 и 2:

Работата щом си свършиш
днес и както трябва ти.
Е, тогава вече можеш,
да танцуваш до зори!

Трите прасенца

Окончателен вариант на сценария

Сценарият беше преработен, след като се запознахме с децата, артистите и доброволците. На две поредни сесии се разработиха задачи, които да покажат каква е груповата динамика, доколко и как съумяват да влязат в екипна работа и разбира се, какви са предпочитанията на децата.

В резултат на това се направи първата адаптация на сценария. Определиха се основните роли, взе се решение те да са групови роли и текста да се изпълнява хорово.

Музика. Влиза Гората- танц с ветрила

Гората:

Ние всички сме гората
тайнствена и непозната.
Тук животните живеят.
Чудни птици песни пеят.

Водещият:

Цъфнал мак и теменуги
Волно пърхат пеперуди.
Тук е вече знойно лято-
Топло, дъхаво, богато.

Чуй! Реката ромоли
покрай дъхави треви
и прасенцата игриво
се цамбуркат тъй щастливо.

Прасета:

Ние всички сме прасета
със завити опашлета.
Хапваме треви и гъбки,
в локвите си мием зъбки.
Танц на прасетата в реката

Гора:

Хей, прасенца мързеливи,
мирувайте, пестете сили!
Къща трябва да строите
от вълците да се спасите.

Прасета:
От вълците? Не се боим!
Къща няма да строим!

Вълците:
Ауууууууууу!

Гора:
Ау! Вълците! Ами сега?
Май задава се беда.

Прасета:
Оооооо! Толкоз топла е реката!
Слагайте си очилата!
Гмуркайте се под водата!

Вълци:
Ау! Ние тук сме вълци гладни
само някой да ни падне.
Всяка сутрин за закуска
крехко свинско ще се хруска.

Виж, реката със крачета!
Ужас! Бягайте момчета!

Прасета:
Ние всички сме прасета
със завити опашлета.
Вълците надвихме лесно
това е тъй чудесно.
Време за игри!

Водещ:
Второ действие в гората.
Виждате дървета с шума,
с диви ябълки и круши.
Идват нашите прасета.

Прасета:
Вижете, горе във клонака
жълта круша мен ме чака.

Мен пък ябълка червена

Ще я мушна във корема.
Мен пък.....

Вълци:
Аууууууууууууу!

Гора:
Бягайте, прасенца мили!
Бързо, не жалете сили!

Прасета:
Къща да си построим!
Бързо, леко, много лесно,
слама прупаме така,
че да си направим къща
даже с покрив и врата.

Вълци:
Я, завити опашлета! Вкусни, глупави прасета!
Къща? Купчина от слама. Ще я духнем!

Прасета:
Няма! Няма!
Вълците издухват къщичката
Помощ,помощ..... за закуска вълците ще ни изхрускат!

Гора:
Казахме ви, мързеливци, да строите къща здрава!

Прасета:
И сега какво ще става?

Водещ:
Бързо бягайте в гората!

Вълци:
Аууууууууу..... Прасетата ги няма.
Няма ги - беда голяма!

Водещ:
Трето действие.
Дойде вече бяла зима.
И по снежната партина,

ей ги нашите прасета
със замръзнали нослета.

Прасета:
Ох, така ми е студено!
И е толкоз заледено!

Вълци:
Ауууу!

Прасета:
Чувам вият вълци зли.
Къща каменна прави!
Правят къщата

Вълци:
Ний сме вълци много гладни!
Само някой да ни падне!
Тази сутрин на закуска
крехко свинско ще се хруска!
Виждат къщичката
Къща нова? Ха-ха-ха
Ще я духнем на мига! Духат къщичката

Вълци:
Тази къща май е здрава!
От камъни е, не от слама.

Прасета:
Тази сутрин за закуска
свинско няма да се хруска

Вълци:
Снежни топки направете -
къщата им съборете!
Мятат снежни топки по къщата
Къщата е здрава! Ай-й-й!
Ще останем гладни май!
Аууууууууу!

Водещ:
Тоз ужасен вълчи вой
отекна в снежния покой.

И завихри се лавина
покрай снежната пъртина.
Бързо вълците разгони,
чупейки дървета, клони.
После в къщата се блъсна -
на снежинки се разпръсна.

Тогава всичките прасета
със завити опашлета
и гората снежно бяла,
след лавина оцеляла,
вълците с юнашки рани -
всички днес са тук събрани.
Три дни пили, три дни яли,
песни коледни запяли.

УЧАСТИЕТО В АРТСОЦИАЛЕН ДЕТСКИ ЦЕНТЪР КАТО ПРЕЖИВЯНО

Участието в проект като този е изпитание за всички - водещи артисти, доброволци-артисти, деца-артисти, техните учители, родители, съучаници и приятели. Това ни накарва да направим и едно заключително емоционално упражнение - писмено споделяне на тема "Моето участие в артсоциален детски център".

Приложените "изповеди" имат за цел да ви запознаят с вътрешния свят на доброволците и някои от водещите на групи, както и да демонстрираме пред вас, разнообразието от реакции, които предизвиква работата по подобни проекти. Това е важно като информация, защото всеки, който предприема разгръщането на подобна дейност, трябва да е готов да приеме различните реакции на участниците и различните форми на оценка и самооценка на това, в което участва, както и степента на неговата удовлетвореност.

От визитките на доброволците, ще се ориентирате и за тяхната професионална нагласа.

”

Въпрос на гледна точка...

Виолина Василева – Вилън

Актриса, експерт в прилагането на изкуствата в социалната сфера, фасилитатор на групата от 28-мо СОУ „Алеко Константинов“- деца със слухови нарушения и техни връстници – проект „Артсоциален детски център“.

„Една могилка, скрита под тревата
..... и камъкът –
това е всяка участ.
И вечната надежда на човека
в светлината!
А другите неща се учат.“

Има една голяма и въпреки това обикновена тайна. Всички хора вземат в нея участие, всеки я знае, но малцина се замислят над нея. Повечето хора просто я приемат без да се учудват. Тази тайна е времето. Съществуват календари и часовници, които да го измерват, но това не е всичко, тъй като всеки знае, че на някого един-единствен час може да се стори като вечност. Понякога обаче часът може да отлети като миг – в зависимост от това какво се преживява през този час. Защото времето е живот. А животът живее в сърцето.

Основният проблем, който ме вълнува е как да опазим богатствата на човешкото сърце от посегателствата на нашия модерен технически век, насочен „навън“ към глобалните висини на космоса, но твърде рядко „навътре“ към съкровени тревоги и радости на хората, към човешкото общуване. В забързаното ни настояще, в което никой няма време за другия, се крие опасност. Опасността да превърнем човешкото си сърце, пълно с любов – в ледена висулка.

Ускоряващият се ритъм на живот превръща голяма част от всекидневието ни в поредица от автоматизирани, ритуални действия, унифицира ни, прави ни предсказуеми, но не и по-успешни. Осъзнаването, че сме различни и опознаването на различията е добра предпоставка, както за разгръщането на собствения ни потенциал, така и за постигането на така необходимата за обществото ни толерантност. Но постижима ли е толерантността без познаване на различното и общото за човека? И къде да поставим границите ѝ? Страховете не само ни парализират, но и пречат на отношенията ни с другите. Как да спечелим битката с тях?

Нека оприличим живота си на улица, много дълга улица, през която трябва да преминем. Когато я погледнем, тя ни се вижда непоносимо дълга за преминаване. А часовникът „тик-так-а“ и започваме да бързаеме. И бързаеме все

повече и повече, и се напругаме, обзема ни страх, оставаме без дъх, и не можем да продължим. А улицата непокътната стои пред нас. Това избягвам да го правя. Винаги се опитвам да мисля за следващата крачка, за следващия дъх. Това ми доставя радост и така по-добре си върша работата. И неусетно, крачка по крачка, съм стигнала почти до средата на моята улица.

Каква бе първата ми сериозна крачка? Да стана актриса. Да бъдеш актьор е едно предизвикателство, особено във времето на „бедния“ театър. Същевременно то носи след себе си поредица от шокове:

Шокът да сравниш сам себе си някои прости и неуспорими предизвикателства.

Шокът да схванеш собствените си неточности, своите трикове, своите шаблони.

Шокът да преоткриеш своите собствени възможности - широки и неизследвани.

Шокът да бъдеш принуден да се запиташ „Защо си актьор?“

В борбата с нашите собствени истини, в това усилие да бъде отхвърлена маската, която носим в живота, театърът със своята пълнокръвна възприемчивост е място за провокация. Хората търсят среща с изкуството, за да прекрачат границите си, за да изпълнят празнотата си, за да се усъвършенстват. Това не е състояние, а процес, в който „тъмното“ в нас полека-лека става прозрачно.

Следващите сериозни крачки, които направих в покоряването на моята улица, бяха свързани с избора ми да работя за деца и с деца, с техните родители, учители, психолози и социални работници чрез средствата на изкуствата. Групите, с които съм работила, бяха различни: хора в неравностойно положение, подложени на военни атаки и насилие, с различна малцинствена и етническа принадлежност, с физически и ментални увреждания или младежи, растящи в позитивна семейна среда. От досегашния си опит съм се убедила, че изкуствата и интерактивните методи в процеса на обучение, възпитание и социализиране, дават възможност чрез играта да се „репетират“ социални роли в една защитена среда. Децата са толкова искрени и чисти, жадуващи за новости и познание, че аз съм принудена да бъда в крак с новото, да ги приемам и да размишлявам над всяка нова житейска ситуация, и да не забравям за детето в себе си.

Поредната крачка, която правя по моята улица, е работата ми като фасилитатор в група с деца със слухови нарушения и техни връстници от 28 СОУ „Алеко Константинов“ по проект „Артсоциален детски център“ на театър „Цвете“, подкрепен от НФ на НПО. Мотивацията ми да започна работа с тези деца е свързана с възхищението ми от общуването с хора със слухови нарушения в моите детски години. Като дъщеря на слухово-речеви рехабилитатор аз съм израстнала сред тях. Езикът на тялото, жестът и мимиката са осовни комуникационни форми на хората със слухови нарушения. Между нас съществуваше естествен, естетичен и силно експресивен начин на

общуване. За мен тогава това беше красива актьорска игра. Напомняше ми на отборната игра на филма, когато нямаш право да вербализираш, а само изобразяваш и изиграваш ситуациите, така че всички в твоя отбор да те разберат и да спечелите играта. Тогава аз, като една бъдеща актриса, се възхищавах на естественото им актьорско майсторство, освободеност и отвореност към изкуствата. Ние с тях имахме собствен език на общуване. Той беше изключително емоционален, заразителен и от днешна гледна точка бих казала - театрален.

Работата ми с децата от 28 СОУ ми даде възможност да се замисля върху езика, който използваме, когато говорим за хората с увреждания - кои думи са подходящи, кои – дискриминиращи, кои са митовете за хората с увреждания, и какво стои в основата на стереотипното мислене за тях. Това, което научих в работата си през тези десет месеца с децата със слухови нарушения е, че общуването не е единствено функция на думите, а на действията, погледите, мислите, жестовете. Хората със слухови нарушения обикновено четат по устните и се ориентират по изражението на лицето ни. Затова когато общуваме с тях лицето ни винаги трябва мимически да отразява настроенията или емоциите, които влагаме в казаното. Важно е да осъществяваме добър зрителен контакт с тях. Понякога ми се е налагало да опростявам изреченията си и да използвам мимика и жестове, за да бъде разбрана. Не се притеснявах да използвам общоприети фрази като „Слушай сега!“, „Чу ли ме?“, защото те самите ги използват. Когато говорех с тях, изговарях думите бавно, ясно и кратко. Повечето от децата имаха и затруднения в говора си. Затова при общуването си с тях бях търпелива и слушах внимателно, като се стараех да не ги прекъсвам докато не завършат сами изреченията. Забелязах също, че въпреки липсата на слух, те имаха невероятно развито чувство за ритъм. Те говореха чрез телата си и това беше една изключително креативна игра между нас. Движейки се, заемайки различни позиции в пространството, правейки акценти чрез стопове, използвайки ярко лицевите си мускули (мимиката), включвайки жеста на ръцете си, ние си изградихме собствен код на общуване. Бих нарекла този код – театрална конвенция.

Сега съм на път да направя следващата съществена крачка по моята улица – да споделя опита си с хора, мотивирани да работят в социалната сфера. Това е една възможност да спра, да поема въздух, да се концентрирам, да систематизирам познанията си и да натрупам нови, за да продължа пътя си. Да знаеш - това е временно, но да разбираш е трайно обогатяване на духа. Аз съм това, което мога да разбера. Колкото повече позиции опознавам – толкова по-пълнен става животът ми. И ще бъде всичко, което съм могла да бъда, и това което е било вероятно, ще стане действителност...

Хоризонтът на човека се стеснява с времето и когато накрая се превърне в точка, човек с гордост казва: „Това е моята гледна точка...” А каква ли ще е моята в края на моята улица?

„Маугли” или как да си направиш джунгла за 7 месеца”

Даря Василева

Социален работник, завършващ магистърска програма "Артистични психосоциални практики". Дългогодишен доброволец в различни социални структури и проекти, и театрални трупни.

Необходими продукти:

1 брой идея;

2 броя творци, готови да вложат всичко от себе си, за да реализират тази идея;

Приблизително около 3-6 доброволца със различни съставки;

10-15 деца готови да се оставят в ръцете ти;

Няколко терена за подготовка на сместа;

Щипка –две помощ от приятели;

Много ентузиазъм;

3-4 капки лудост;

Чаша, две, три понякога и повече търпение;

Няколко лъжици изострени сетива;

Шепа похабени нерви;

Няколко проливни дъждове от топлина, обич и подкрепа.

Начин на приготвяне:

Вземаш доброволци и ги водиш на предварителна подготовка. Там подлагаш на изпитания тяхното желание за работа, издръжливост и податливост към всякакви щуротийки. Проверяваш дали е детската им въодушевеност, могат ли да си играят още и биха ли ти се доверили, сяпа в пътя по който ги повеждаш. Оцелелите ги хвърляш в дълбоки, бурни вълни от детски очи търсещи внимание. Вълните са всякакви- буйни, палави, обидени, нетърпеливи, молеци, груби, греещи, подтиснати, игриви, но всички очакват да се появиш и да се раздадеш за тях.

Забравяш всичко и започваш да плуваш сред тях, опитвайки да ги стоплиш, насърчиш, зарадваш, усмириш, да им вдъхнеш увереност и сила, за да ти покажат най- доброто, на което са способни.

Творците бъркат тази смес от доброволци и деца, за да стане изключително хомогенна, като я подлагат на ежеседмични тестове за качество.

Показват им нови и нови игри, идеи, приключения. Докато един ден след редица изпитания не установяваш, че вече няма чувачи и не чувачи, момичета и момчета, доброволци, пред теб има гора, маймуни, вълци, тигри, пантери, мечки, дъжд, Маугли.

Няколко месеца до оглеждаш детайлите, прибавяш подправки, махаш някои излишни съставки, показваш го на приятели(знайни и незнайни). Пак прибавяш, махаш, докато не си кажеш „Това е!”

Поднасяш го пред многобройна публика, гарнирано с много усмивки, еуфория, *гордост* и вдъхновение, дарявайки всички с невероятно приключение!!!!!!

Питаш се защо да го правиш, заслужава ли си времето, усилието, нервите, ранното ставане?

Отговора ще намериш в очите на Маугли, Багира, Балу, Шир Хан, Вълците, Маймуните, Гората!

Ако не го виждаш- не се захващай да го правиш, наслади се на крайния резултат сега.

Виждаш ли го - не се страхувай да поплуваш сред тях и да им се отдадеш!!! Благодаря ви, че ме замесихте!!!!!!

Здравейте!

Здравейте!

Таня Георгиева

Завършила съм СУ „Св. Климент Охридски”, специалност „Специална педагогика”, модул „Слухово – речева рехабилитация”.

Работя като ресурсен учител в ресурсен център София – град и като слухово – речеви рехабилитатор в образователен център „Яника” и към АРДУС.

Здравейте!

Казвам се Таня и съм на 25 години.

Срещата ми с екипа на театър „Цвете” беше случайна. Колежка ми разказа за тренинга към проекта им „Артсоциален детски център”. Беше доста интересно и полезно, срещайки се с толкова различни хора.

Обичам работата си и много се зарадвах, когато разбрах, че ще бъда доброволка. Като специалист, работещ с деца с увреден слух, естествено избрах групата на Вили и Янко – децата с увреден слух.

В началото въобще не бях наясно с какво точно ще бъда полезна. Но постепенно навлязох в процеса на работа. Общуването с децата беше много приятно и забавно – дадох ми толкова различни емоции. Наблюдавах ги как общуват помежду си, как се развиват – репетиция след репетиция. На моменти беше трудно, но това ни сплотяваше и мотивираше за работа. Според мен се получи страхотен екип. Сцена по сцена – пиесата се сглобяваше и ставаше все по-интересна. Децата се превръщаха в актьори.

Най-неловкият ми момент беше, когато доброволците също трябваше да играем...Аз съм по-затворен човек и определено не съм артистична натура. Но нямаше как. „Жертвах” се в името на каузата. Постепенно се отпуска малко по-малко и вече не бях толкова притеснена. С всяка следваща репетиция детето в мен оживяваше и си припомнях безгрижното детство. Много се забавлявах. Горда съм, че бях част от всичко това.

Последното за мен представление – премиерата на „Маугли” – обедини чувства на удовлетворение, от дългата и тежка работа през месеците на репетиции до чудесната игра на децата, и на малко тъга, че работата ми като доброволец свърши...Но както се казва:

“Finis coronat opus.” – Краят увенчава делото.

Срещата ми с Вас беше едно страхотно преживяване, носещо нови положителни емоции и приятелства.

Благодаря Ви за тези незабравими мигове!

„Цвете”, желая Ви от сърце късмет и много успехи!!!

Всеки човек е уникален, той е интересен и важен за цялото общество

Николета Йончева

Студентка в Софийски университет "Св. Климент Охридски", специалност слухо-речева рехабилитация. Доброволец към проекта на театър "Цвете" - "Артсоциален детски център"

„Всеки човек е уникален, той е интересен и важен за цялото общество”. С тези мисли започнах работа по проекта “Артсоциален детски център”. Вярвам, че именно в тях се крие и успешното му реализиране, макар те никога да не бяха изречени на глас от участниците в него.

Този проект е една инициатива на театър “Цвете”, която се оказва не толкова иновативна със средствата си за реализиране, а като начин на разбиране и приемане. За много хора проектът би изглеждал като поредния опит за интеграция на деца със специални образователни потребности (СОП) в обществото. Ръководителите на проекта избраха среда за работа, която не е свързана пряко с учебния процес, но в нея ще комуникират хора, които са част от учебната среда. Това неимоверно повлия на естествената промяна в отношенията им и мястото им в класа. В този ред на думи, според мен, никой не се ражда интегриран в определена среда, било то и семейна. Това е сложен и продължителен процес на приемане от двете страни. Всяко дете - с и без специални образователни потребности, преминава през интеграционен процес. Може този процес да не е реално обусловен при всички, както при децата със СОП, но той е реален заради належащия избор, особено на всеки подрастващ, и резултат от честото преминаване от една среда в друга или просто влизането в още една нова.

Групата, в която избрах да работя, оценявам като изключително успешна. Успяхме да сформираме екип, който беше многостранен и ценен. Всеки знаеше своето място и имаше своя специфичен поглед, продиктуван от специалността, с която се занимава или учи. Оценявахме общите задачи, подкрепяхме се и си помагахме. Всичко това направи нашия екип многостранен и ценен.

Участието на специалисти при реализирането на всеки вид работа с деца е много важно и е предпоставка за успешно постигане на целите, които са поставени. Видът специалисти се определя, както от потребностите на отделните деца, така и от крайната цел, която преследвахме.

Като бъдещ слухо – речеви рехабилитатор следва да коментирам наблюденията и работата си най-общо с развитието на децата със слухова и езикова депривация.

Изборът на социалната среда е предопределяща за индивида. Тя зависи от неговите особености и особеността на другите участници в нея. Той може да бъде допуснат в определена среда или да бъде отхвърлен. Може да влезе в

една микросреда, но в следствие да не се чувства комфортно в нея. В нашия случай всички деца бяха събрани в една група. За да бъде тази среда здрава и полезна за всеки свой участник, тя трябва да е единна. Всеки неин член трябваше да намери своето място. Може то да не е еднакво, но трябва да е пълноценно. Тоест трябва да има отдаване. За да има пълно отдаване, средата, в която всеки участник се вписва по свой начин, е необходимо да се оценява като референтна.

В началото се образуваха няколко микро среди, интересно бе, че някои от децата бяха напълно изолирани. Последните заемат такова място и в останалите социални среди, някои дори и в семейната.

След известно време децата се разделиха в две групи - чуващи и не чуващи. Двете групи не се разбираха и взаимопомощта, която беше нужна не се случваше, въпреки общите игри от вида тийм билдинг, които имаха за цел да помогнат да изградят доверие и подкрепа помежду си. Затова и резултатите не бяха удовлетворяващи за нито една от двете групи.

Следващ етап беше желанието на чуващите да влязат в средата на децата със слухови нарушения. Провеждаха се много игри по време на нашите занятия за опознаване не само визуално, но и вътрешно. Всеки от цялата група включително и ние, доброволци и водещите актьори участвахме, имаше индивидуално и групово включване, възможности за различни средства за изразяване. Групите променяха своите членове в различните игри.

Няма да се впускам в подробно описание на игрите, но ще спомена една от тях, която ми направи голямо впечатление. Всички се бяхме събрали в кръг. Имаше един барабан. Всеки трябваше да представи себе си чрез определено потупване, първо името си, а после да направи асоциация с настроението си и вид природно явление – дъжд, мъгла, сняг, слънце. След това в играта влизаше още един барабан и 2 по 2 децата, провеждаха “диалог” с потупване на барабаните. Останалите гледахме и коментирахме какво сме разбрали. Тук нямаше значение дали децата могат да говорят хубаво или не, дали могат да се изразяват или не, трябваше просто да се усещат. Това е изключително трудно в ежедневието, но е много ценно и полезно за опознаването на другия и за неговото приемане и позиционирането му в определена среда.

Участието на нечуващите деца беше по-голямо при подготвителните за представянето игри. Глухите деца бяха много по-дейни и при реализирането на самите сценични действия. Това се дължеше на специфичното им и много добре развито дивергентно мислене (най-общо казано креативно, ново, не базиращо се на опита мислене), което се оказва много ценно поради липсата на опит на всички участници. “Новия прочит” на представянето „Маугли” може да се види и в променения сценарий, който се получи от началото до края на работния процес. Тази група ставаше по-силна и желанието и старанието на другите да са част от нея нарастваше.

Често се правеха събирания, на които се разискваше какво се случва в определена сцена, какво значи текстът и важното беше, че тук нямаше

правилен или грешен отговор , а просто собствено виждане, което намираще своето място в общата представа. Това много помогна за обединяването на всички в една група. В направената изходна анкета всеки беше видял по различен начин подредбата на представлението, различни образи му бяха направили впечатление, но беше разбрал какво се случва с героите и го беше оценил. Всеки участник имаше възможност да влезе в различни роли, да усети как мястото на човека може да се променя, как трябва да търси кое е най-подходящото за него самия, но и да оцени важността на мястото на другия. Така съвсем естествено се получи приемане не само в актьорските роли, но и в реалните житейски.

В процеса на работа децата със слухова и езикова депривация имаха много голям напредък в своята двигателна и говорна работа. Много по – лесно и правилно се изразяваха, не чувстваха притеснение, което се отрази и на тяхната учебна и приятелска среда. Това се потвърждава и от резултатите от анкетите, които са попълнили децата, техните родители и учители.

Чуващите деца станаха отговорни към задачите и посещенията си , гледаха внимателно как работят техните съученици и започнаха да се включват активно. Оценяваха своя и труда на другите. В един момент всеки помагаше на този, който изпитва затруднения.

В началото споменах уникалността и ценността на всеки човек в обществото. Това предопределя обаче и неговите специфики и свързаните с тях потребности. Затова не можем да разделяме децата само на такива с увреждане и без. Човекът е комбинация от много качества и тяхната специфична комбинация го прави различен от останалите. Голяма част от чуващите деца изпитваха силна необходимост да бъдат оценени и включени в по-голямата група. Извън залата за репетиция те имаха съвсем различна роля . Някои, в ежедневието си бяха прекалено натоварени, превърнали се в “малки-големи” деца, които трябваше да се справят с прекалено отговорни задачи, а при други - точно обратното. Отново наблюденията ми и резултатите от анкетите им, ми доказаха, че преминаването в противоположната роля и по-точно набавянето на онова, което ти липсва в другата среда е много ценно и развиващо за участниците.

В заключение и като препоръка към тези, които ще се занимават с подобни проекти ще кажа , че мотивацията идва от всеки един в групата и се отразява върху останалите, а вашата роля е да предложите нещо атрактивно , то със сигурност ще привлече вниманието на децата и неговата стойност ще бъде открита по време на работата. Възможно е, както при нас, тя да не бъде назована с еднакви думи от всички, но всяко дете има свой свят и то ще помести в него онова, което вие му предложите, затова бъдете много внимателни какво му показвате и на какво го учите. Не тръгвайте с думите “Трябва...”

Имах удоволствието

Арпи Анжилиан

Казвам се Арпи Анжилиан Масихи и съм магистър логопед. От 2008г. работя по специалността. За тренинга за доброволци, който театър „Цвете” организира по проекта „Арт-социален детски център” разбрах покрай работата си в 28-СОУ „Алеко Константинов” гр.София. Основният ми мотив за участие в тренинга беше възможността да придобия нови умения и да натрупам опит, който би ми помогнал в професията.Така и стана.

Имах удоволствието и възможността да участвам в тренинга за доброволци на театър „Цвете” по проекта “Артсоциален детски театър”, който се проведе в град Копривщица.

Трябва да подчертая, че съм безкрайно впечатлена от професионализма на екипа на театър „Цвете”, особено в частта с организацията на времето и координирането на дейностите.

Всичките игри включени в тренинга бяха интересни и ни поставиха в различни ситуации, които на пръв поглед изглеждаха далечни и чужди от ежедневието ни. След всяка игра имаше обсъждане, което позволяваше всеки свободно да изрази емоциите си и така ясно проличаваха аналозиите с реалния ни живот и кой как би реагирал.

Всичко започваше с кръг и завършваше с кръг. Това ни помагаше за енергийното и емоционално равновесие в групата. Подход, който продължих да използвам в работата си като логопед.

След тренинга попаднах в групата, която щеше да работи в училището за деца с нарушено зрение „Луи Брайл”. Това се оказа голямо предизвикателство за мен. С помощта на Цвете Янева и Явор Костов (ръководителите на нашата група) и другите доброволци открих един нов свят и ниво на общуване. Децата, с които работехме бяха с разнообразна патология: различна степен на зрително нарушение, множество увреждания, интелектуална недостатъчност и др.

Чрез различни игри и подходи успяхме да обединим всички и да имаме едни пълноценни занимания. Подготвихме постановка за коледното тържество на децата. Всички бяха мотивирани, подготвени и най-важното щастливи. Почувствах се безкрайно горда от „нашите деца”.

Поради полупансионният характер на училището и гостуването на част от децата при семействата им, често се налагаше да работим с различен състав от деца, което допълнително затрудняваше работата върху постановката „Али Баба”. И именно така научих, че въпреки обстоятелствата, човек трябва да извлече най-доброто от ситуацията. В тези моменти пролича и огромния опит, който има екипът на театър „Цвете”. За мен бе чест да съм част от този проект! Благодаря! До нови срещи!

„Истинските неща се виждат със сърцето, а не с очите.“

Антоан дьо Сент-Екзюпери

Сирма Костадинова

Висше филологическо образование. Завършена магистратура „Артистични психо-социални практики“ в НБУ. Преподавател на свободна практика по приложно и изобразително изкуство.

В месеците, в които бях доброволец в работата на Театър „Цвете“ с група от Училището за деца с нарушено зрение „Луи Брайл“, изживях и научих няколко ценни за мен неща. Докоснах се до нов свят. Свят, в който приятелството, радостта, тъгата, уплахата, изобщо целият живот се случва не пред очите, а в сърцето.

Казват, че хората със сетиво по-малко от останалите, имат по-силно развити други способности. В това, макар и за кратко, се уверих сама. Случи се по време на обучението ни като доброволци. До този момент ми беше ужасно трудно, почти невъзможно да се доверя на някого да ме води в тъмнина, т.е. с буквално вързани очи. И до днес не мога да си обясня как преодолях себе си, но резултатът беше несравним: няма подобно удовлетворение на това да откриеш, че можеш да „повериш“ себе си на другия, с пълно осъзнаване и с отворено сърце.

А изживяването на минутите, в които бях откъсната от виждането, ми открихна врата към нова реалност. В един миг светът ми се обсипа със звуци навсякъде около мен, на които до този момент едва ли щях да обърна внимание с отворени очи; по кожата ми се плъзваха нови и нови усещания; движих се несигурно и бавно, но в същото време и някак спокойно, че другите са около мен и сме свързани по един особен начин в „мисията“ си.

Опасенията, които аз, а вероятно и много други хора имат, по отношение на трудния праг към контакта със слепите, избледнях още при запознаването ни. Децата, за голямо мое приятно учудване, жадни за общуване, се държаха така непринудено, че на моменти забравях за слепотата. Първата ни среща от неспокойна нощ преди това какво и как ще се случи, се превърна в радостно и въодушевено общуване – игра.

С времето не преставаше да ме вдъхновява умението на децата да поемат определен ритъм на барабани, пляскане с ръце, тропане с крака. В тези моменти се възцаряваше такава еуфория, че дори и по-кротките и тихи деца даваха спонтанен, наситен изблик на емоциите си. Сега, когато чуя музика, затварям очи и разбирам, че докосването до нея е най-пълно само чрез слушане.

Усетих и колко важна е подкрепата и приятелството за децата. Топла дума, вдъхната увереност в способности и качества, научаване на нещо ново, споделяне на изживяването на нещо забавно или трудно. Тогава децата се

отварят съвсем към другия човек, обгръщат го с ръце и със сърце, виждат го с пръсти и фантазия, усмихват се, смеят се и в радостна възбуда питат: „Ще дойдеш ли пак в събота?“

С Театър „Цвете“ долових за кратко и по мой си начин цветовете на слепотата, съвършено различни от тези в сивия свят на гледащите. И разбрах, че да вижда човек може не само с очи, но и със слух, с допир, с вкус и най-вече със сърце.

Ива Чакърова

Магистър логопед, работя като логопед в 28-мо СОУ "Ал. Константинов", гр.София, доброволец към проекта на театър "Цвете" - "Артсоциален детски център"

Казвам се Ива Чакърова и съм логопед. Днес имам щастието да работя с прекрасни деца в столичното 28-мо СОУ „Алеко Константинов”.

Завърших своята специалност в СУ "Климент Охридски" съвсем скоро и досега нямах опит с различни деца и диагнози. Работата с децата в училище ми даде много и ме научи на много. Даде ми също така и възможност да работя по различни проекти, да се запозная с много специалисти и чрез осъществяването на тези проекти да откроя едно съвсем ново ниво на комуникация с децата.

Така имах удоволствието да се запозная с прекрасните актьори от театър „Цвете”. Събра ни работата по проекта Артсоциален детски център, свързан с позитивната социална адаптация и социализацията на подрастващи със специални нужди. Целта на Театър „Цвете” се изразява в приложението на драма- и театрални техники в социалната и образователната дейност. Екипът работи за приобщаване на подрастващи в неравностойно социално положение / деца, лишени от родителски грижи, с физически и интелектуални увреждания, с девиантно поведение, жертва на насилие/.

В гореспоменатия проект взех участие като доброволец. Безупречната организация на Театър „Цвете” предвиждаше и подготовка /тренинг/ на доброволците, които ще работят с децата. В тренинга взеха участие специалисти от различни области, студенти, приятели, а актьорите от театъра любезно се погрижиха за бързото „разтапяне на ледовете” между непознатите. Целта на този тренинг беше освен да ни запознае с някои театрални и арттехники, които можем да приложим в работата с децата, но също и да „разчупи” мисленето ни и да ни накара да погледнем първо към себе си, да се опознаем.

Екипната работа беше в основата на повечето от игрите. Имаше задачи за развитие на креативност, ролеви игри, работа с материя, поставяне на етюди, игри за доверие, игри за провокиране на съпричастност, сработване и др. Учудващо за мен, но факт – всички игри бяха наситени с емоции. Изкуствената среда и ситуацията, в които бяхме поставени, накараха много от хората да се отпуснат, други – напротив, да се „резервират”, но актьорите успяха да провокират у нас, доброволците емоции, реакции и разсъждения върху преживяното, което само по себе си според мен заслужава голямо „Браво!”. Всеки от нас беше изцяло отдаден на случващото се. За мен дискусиите по проведените игри бяха най-полезни. Те дадоха възможност на участниците да се абстрахират от собствените си чувства и да се погледнат от

страни, да изучат собствените си реакции и поведение. Освен всичко беше страшно забавно.

Разбира се, тренингът ни донесе ползи не само свързани с нас, но и с нашата работа с децата. Игрите ни направиха по-креативни, развихриха въображението ни, накараха ни да открием творческото си начало. За децата играта е най-важна. Затова техните „обучители“ ще постигнат по-големи успехи, ако пречупят образователните, педагогическите или терапевтичните цели, които са си поставили, през призмата на играта. Арттехниките дават много в това отношение.

Проектът, в който участвах като доброволец, ми даде възможност да приложа наученото от тренинга. В него освен интерактивните игри, основно място зае поставянето на пиеската „Маугли“. Участие взеха деца със слухови нарушения и деца от рискова среда. Работата, разбира се, беше насочена към по-доброто приобщаване на „различните“ деца и тяхната по-успешна интеграция в масовото училище. Но театърът им даде много повече. Разви уменията им за работа в екип, както и чувството да бъдат част от екип, разви вниманието, паметта и мисленето им, направи ги по-отговорни, даде им възможност да изразят себе си по начин, по който умеят, повдигна самочувствието им видимо, спомогна съучениците им да ги видят по един съвсем различен начин, накара тях самите да се погледнат от съвсем различна гледна точка.

Дейността на Театър „Цвете“ не е работа. Тя е по-скоро мисия. Идеята, на която се е отдал екипът, е благородна и достойна за уважение. Затова благодаря на хората от театъра, които бяха най-близо до мен и които по някакъв начин са допринесли за развитието ми като специалист и като личност.

Платното ...

Симона Янакиева

Студентка в Софийски университет "Св. Климент Охридски", специалност, българска филология.

Животът е изкуство. Докато го изживявам рисувам картина, изпъстрена с най-ярките багри и най-тъмни оттенъци на цветната палитра. Понякога обаче рискувам ... експериментирам и сътворявам свои цветове, които пазя, за да изобразя онези моменти, които вдъхват истински живот на платното. Трудно вмъквам всеки миг, всяко преживяване, но не спирам да "драскам". Пристъпвам с бледи щрихи, в началото са просто линии и точки, неясни цветни очертания, родени от въображението, носещи полъха на сътворението... Но пак продължавам да творя и не спирам ... Рисувам всичко, което виждам, чувствам, усещам, докосвам, мечтая ... И така след време неразгадаемите форми започват да придобиват облик и тогава забавям темпото за момент, вглеждам се в изобразеното и разкривам неговата тайна ... мистерия, чиито йероглифи представляват спомени ... Спомени, които превръщат картината в шедевър ... Наблюдавам я ... Изследвам я ... Потъвам в размишления ... Може би мъничко се натъжавам, но само... само за секунда и после пак се усмихвам и търся ново място, което да запълня ...

Но има едно кътче ... Едно Цвете ... Лесно ще го забележиш ... Цветността, вечността, елегантността, тайнствеността и екстравагантността му те омагьосват в една феерия от цветове. Формите му са почти съвършени ... Ако го попиташ може да ти разкаже история, да ти опише пътешествието, по което поехме преди седем месеца, заедно с Джунглата, Балу, Шир Хан, Багира, Маймуните, Вълците и разбира се, Маугли. Всяко едно листенце е частица от Индивидуалността, Творчеството, Вярата, Силата, Мъдростта, Закрилата, Свободата, Любовта, Смехът ... които заедно сътворихме, а може би и преоткрихме ... В началото бе просто малко семенце, което посяхме в долината на необятния детски мироглед. Макар и с незначителния си размер, то пазеше духа на своя Сътворител и чакаше да погълне соковете, които да го хранят, за да го превърнат в цвете ... Израстваше бавно ... нужно му бе време ... бе плахо ... срамежливо... боеше се да се покаже... Но един ден почувства топлината на Слънцето и реши да му се довери, а Слънчо с прелестните си лъчи му помогна да разпери листа ... В отговор на щедростта, Цветето му поднесе най-красивия си цвят ... Разкошна плетеница от деца, доброволци и творци ... невинност, ентузиазъм и въображение ... чар, оставил всеки в „танца“ на осъществимото желание. А Цветето не спира да расте... Развива се и превръща мечтите в реалност ...

И кажи ми честно, не ти ли се иска и ти да оставиш своя отпечатък на това платно?

Аз оставих моя ... и порастнах ... поне с един сантиметър.

Цветна геометрия

Вяра Динева

Дипломирана през 2008 г. в СУ „Св. Климент Охридски” – София, специалност: „Педагогика”, профил – Превантивна и корекционна педагогика. През 2009 г завършва магистратура „Педагогика на девиантното поведение”

Арт преподавател в Gybolі център

Ръководи театрално студио в SOS селище, с. Дрен.

Преживяното от мен по време на този проект отговаря на заглавието ми – цветна геометрия. То включваше много нюанси от всички цветове.... когато бях доволна преобладаваше жълто и червено, а фигурите бяха окръжност и пет триъгълника....Всъщност съединени цветовете и геометричните фигури могат да представляват цвете..... сигурна съм, че всеки го вижда в съзнанието си. Когато се ядосвах, а имаше такива моменти, нюансите бяха лилави и тъмнозелени, с кръгли геометрични фигури – моите облаци.... Напълно нормално е обаче, в един процес да има и облаци..... как иначе ще растат цветята без дъжд..... И наистина в края на всичко вече имаше стръкчета, имаше и цветенца..... Въпросът, който ме мъчи в момента е дали след края на целия процес са се появили облаци и дъжд, които да напояват градината с цветята.... Това не знам.... надявам се да има....

Сега като се замисля, моите фигури много подхождат на метеорологичното време, което се променяше с всеки сезон по време на проекта – началото бе есента... дъждовната есен..... А цветята толкова добре пасват с неговия край – пролет... късна майска пролет.... чудесно време за едно цвете да разцъфти изцяло, така че ароматът му да се носи из въздуха.... Така и стана! Ароматът се понесе за всички тези, които обичат новото, зеленото, красивото, възшебното и за всички, които „отвориха” сетивата си, за да вдишат от този свеж полъх на цветя.....

Освен цветята и облаци по време на това преживяване почувствах още цветове и фигури – черни гръмотевици..... Асоциирам ги с прекаления си ентузиазъм, амбиция и хъс..... някои го наричат „коза” или „козирог”..... не знам дали това не е диагноза.....

Когато се замисля за този период, за това време..... започвам да мисля, че е било отдавна.... нищо чудно..... може би очаквах друг финал....

Може би има още нещо, което трябваше да се направи в градината.... да се сложи тор, която да подпомага цветята да растат и ухаяти без облаци..... Ще ми се да вярвам, че облаци няма да забравят от време на време да поливат своите цветя и градини..... не коства много усилия – един дъжд нищо друго.....

Кап..... кап..... Да, навън вали.....Чувам гумите на колите, които разпръскват и мятат дъждовна вода по улиците..... Чувам капките дъжд, които бият по прозореца.....Мирише ми на влага въпреки, че вън е лято..... Чудя се дали този дъжд е успял да напои моята градина???!!!! Дано!!! Ще го попитам.....

Между началото и края

Йорданка Евгениева

По образование съм филолог – завършила съм специалност “Класическа филология” в Каирския университет, Египет през 2007 г., а през 2010 завърших магистратура по специалност “Общество и култура на арабския свят” в Софийски университет “Св. Климент Охридски”. Започнах да работя в сферата на културно-образователни проекти с деца и младежи в неравностойно положение през 2008 г., когато поех ръководеното на проект за управление на артобразователната програма към галерията за съвременно изкуство в гр. Кайро – The Townhouse Gallery. Проектът беше с продължителност 18 месеца, а броят на преките участници в организираните програми надхвърли 1000 души. Участвах в проект Артсоциален център като доброволец, а към момента работя на доброволни начала по индивидуални програми с младежи от защитени жилища, на които помагам да намерят подходящ сфера за професионална реализация.

Началото и края на всеки образователен процес са моментите, които обикновено отбелязваме и на които обръщаме по-специално внимание - първият учебен ден, представлението в края на годината, дипломирането. Така и е редно да бъде, защото това е времето, когато се отчита направения напредък, изкаченото стъпало и най-вече е мигът, в който се получават заслужените похвали за положените усилия. Между тези два момента обаче стои един трети - много по-продължителен, по-малко бляскав, често предизвикателен, понякога труден, който остава в частното пространство между преподавателя и ученика. Ежедневната работа с деца е сърцевината на всеки образователен процес, бил той традиционен или новаторски; това е времето, когато се постигат истинските успехи и, когато промените към по-добро могат да бъдат направени.

По време на проект “Артсоциален център – Цвете” работихме с децата по два часа, един път на седмица в продължение на една учебна година. Всеки един от тези часове беше планиран предварително, имаше свое важно място в цялостната програма, и въпреки че на брой часовете не бяха много, добрата организация и наситеност на заниманията реално произведоха резултат, който обичайно може да се постигне за двойно или тройно повече времето. Целите, които си поставяхме за всяка една среща с новите ни приятели от 4-то помощно училище в кв. “Княжево”, бяха малки, често незначителни, погледните от повърхността. За пример ще дам едно от упражненията, което направихме по време на четвъртата ни среща. Целта ни за това занимание беше да накараме децата да изберат кой герой от приказката за трите прасенца искат да бъдат – прасенце или вълк. Колкото и лесно да изглежда на пръв поглед, правенето на избор е едно от най-трудните за учене социални умения, което

има допълнителна предизвикателност за деца с умствени увреждания. Задачата беше поставена индиректно – трябваше да се избере между две картинки за оцветяване, след което да се оцвети само тази картинка, която са избрали. Не беше лесно – всяко дете имаше различна реакция, различен проблем. Нямах значение дали ще изберат групата на вълците или групата на прасенцата – важното беше да изберат, да преживеят в една или друга степен трудността на двуумението и да я преодолеят в защитена среда. В среда, където ефектът от избора се свежда само до това какъв костюм ще облекат в постановката в края на годината. Някои се справиха, някои не. Това също не беше важно – важното беше да отбележим кой не се е справил, за да можем да му помогнем да се справи следващия път, когато е изправен пред избор. И така до следващата седмица с новата задача.

Повечето ни задачи бяха такива – да ги накараме да застанат сами в центъра на кръга, да кажат на глас как се чувстват, да изимитират някое животно, да преодолеят смущението си от телата си, които никога не са тренирани и да научат нов танц. Целта на всичко това беше да разчупим стереотипите, в които повечето от тези деца са сковани, да им помогнем да са малко по-смели и да нарисуват нещо различно от обичайната им рисунка, да възбудим въображението им, което стои скрито някъде в хубавите им главички, но рядко е било стимулирано. Това се случваше с малките стъпки, които правихме заедно при всяка една от срещите ни, въоръжени с търпение и с необятните възможности на театралното изкуство.

Представлението на “Трите прасенца” за края на годината беше изиграно по великолепен начин от малките актьори от 4-то помощно училище, които в началото на процеса дори не си бяха помисляли, че някого могат да се качат на сцена и да имат своя роля. И кой би си помислил, че след края на представлението, много от децата останаха на сцената и продължиха със свое собствено представление от много луди танци и шури импровизации? Различията се бяха изпарили, притеснението се беше скрило зад завесата и беше заместено от усмивки и греещи лица.